

2024 ЯНВАР

Тошкент, Ўзбекистон

**ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР:
ФИЛОЛОГИЯ ВА ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ**

МАТЕРИАЛЛАР ТЎПЛАМИ

ХАЛҚАРО | ИЛМИЙ-АМАЛИЙ | МАСОФАВИЙ | КОНФЕРЕНЦИЯ
МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ

**"ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ФИЛОЛОГИЯ ВА
ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ
ОМИЛЛАРИ"**

**"ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В
СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ:
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ
РАЗВИТИЯ В ФИЛОЛОГИИ И ПЕДАГОГИКЕ"**

**"DIGITAL TECHNOLOGIES IN MODERN
EDUCATION: CURRENT TRENDS AND
DEVELOPMENT FACTORS IN PHILOLOGY AND
PEDAGOGY"**

Ушбу тўплам замонавий таълимда рақамли технологиялар: Филология ва педагогика соҳасида замонавий тенденциялар ва ривожланиш омилларига бағишланган тезисларни қамраб олган.

УЎК 37.018.43:004(062)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.6413021>

Ушбу тўпламнинг электрон шакли қуйидаги сайтларда

<https://tadqiqot.uz/conf/>

www.conferences.uz

Таҳририят кенгаши

1.Абдуллаева Барно Сайфутдиновна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети проректори, п.ф.д., профессор

2.Шахобиддин Саидович Ашуров

Самарқанд давлат чет тиллари институти проректори, ф.ф.н., доцент

3.Джурасев Рисбой Хайдарович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети академиги, п.ф.д.

4.Асқаров Ахмадали

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети академиги, т.ф.д.

5.Ли Ю Ми

(Жанубий Корея) Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети PHD

6.Лутфуллаев Махмуд Ҳасанович

Самарқанд давлат чет тиллари институти профессори, п.ф.д.

7.Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

8.Насруллаева Нафиса Зафаровна

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

9.Кисилев Дмитрий Анатольевич

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

10.Сувонова Нигорабону Низамиддиновна

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.н.

11.Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич

Самарқанд давлат чет тиллари институти профессори, фалс.ф.д.

12. Муслимов Нарзулла Алиханович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

13.Халиков Аъзам Абдусаломович

педагогика Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

14.Уразова Марина Батировна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

15.Мирсолиева Мухаббат Тухтасиновна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.д.

16.Мамадалиев Абдумажид

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

17.Садикова Альбина Венеровна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

18.Авазов Шериммат

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.н.

19.Мамаражабова Зулфия Нарбаевна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.н.

20.Адилова Саодат Хусановна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

21.Расулов Анвар Баходирович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети бўлим бошлиғи, PHD

22.Абдазимов Азиз Абдусобирович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети бўлим бошлиғи,

23.Рахимова Гулсанам Аширбековна -

Ўзбекистон Миллий Университети Хорижий Филология факультети Табиий йўналишлар бўйича чет тиллар кафедраси мудири

Тўпламга киритилган тезислардаги таълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир

©Муаллифлар жамоаси

©Tadqiqot.uz

Page Maker\Верстка\Саҳифаловчи: **Shakhram Fayziev**

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улицы Амира Темура пр. 1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr. 1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

G.M.Mirkhodjaeva DEVELOPING INDEPENDENT LEARNING SKILLS AS A KEY TO SUCCESS IN HIGHER EDUCATION SYSTEM.....	6
F. Atajanova MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZMDA OLIY TA'LIM SOHASIDAGI ISLOXATLAR.....	10
Н. Худайкулова XIX АСРНИНГ 50-70 ЙИЛЛАРИДА ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДАГИ ЯНГИ ЎЎЛАШТИРИЛГАН ЕРЛАРНИ МАДАНИЙ ВА ТЕХНИК ЭКИНЛАРГА МОСЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТАРИХИ.....	12
Н.Н. Муминов СУФИЗМ НА ЗАПАДЕ КАК НОВЫЙ ДУХОВНЫЙ РЕСУРС.....	14
D.A. Nazirov IMPLEMENTATION OF AUTHENTIC MATERIALS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES.....	17
M.Q. Umaraliyev JAHONDA YOSHLAR SIYOSATINING SHAKLLANISHI, YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA KITOBXONLIKNI O'RNI.....	19
B.A. Mullajonov KOMPYUTER GRAFIKASIDA RANGLARNI TUTGAN O'RNI.....	22
U. Rustamova MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKTDAN FOYDALANISH...	24
D.B. Mahametova ALTERNATIVE WAYS OF EXPRESSING LINGUISTIC CONSTRUCTS.....	26
Z.Mamazova TALABALARNING HUQUQIY KOMPETENTLILIGINI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOLI TA'LIMNING O'RNI.....	28
Sh.H.Mirdjanovna., M.M. Qodirova MASHINA TARJIMASINING SOHALARDA QO'LLANISHI: TEXNIK TARJIMA TUSHUNCHASI.....	33
N.Sh. Matyakubova ENHANCING EDUCATIONAL EQUITY AND LEARNING OUTCOMES: THE IMPORTANCE OF PARALLEL TEXTBOOKS IN EDUCATION SYSTEMS.....	36
M.M. Murodova ONLINE DARSLARNI TASHKIL QILISHDA ZAMONAVIY DASTURIY VOSITALAR TAHLILI.....	39
N.Abdullayeva CRITICAL THINKING AS AN IMPORTANT TEACHING SKILL OF XXI CENTURY.....	41
N.Jakbarova INVESTIGATING THE CULTURAL CONTENT OF EFL COURSE-BOOKS..	44
Норимова О.А. АЛИШЕР НАВОЙНИНГ "САБЪАИ САЙЁР" ДОСТОНИ ЎРГАНИЛИШИ ХУСУСИДА.....	47
Ahadov F.V. PEDAGOGIKA FNINING RIVOJLANISHDA ZAMONAVIY TEXNALOGIYALARNING O'RNI.....	51

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

M.Mamatkulova	
MALAY TILIDA OT YASOVCHI PE- QO'SHIMCHASI TASNIFI.....	53
O.M. Ibrohimxonov	
PROFESSIONAL FUTBOL SOHASIDAGI MUNOSABATLARNI FUQAROLIK- HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: MAJBURIYATLAR HUQUQI.....	55
S.A.Maxmadaliyev	
ZAMONAVIY TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR.....	59
Ruziyeva S.N.	
IQTISODIYOTDA SUN'IY INTELLEKTNI MODELASHTIRISH.....	61
M. Mamatkulova	
ANALYSIS OF SUFFIX AND PREFIXES IN MALAY LANGUAGE.....	64
Tolipova R.I.	
ENHANCING LEARNING FOR DIFFERENTLY-ABLED STUDENTS THROUGH ASSISTIVE TECHNOLOGY.....	66
Turakulova F.A., Mamadaliyeva B.D., Dodoyeva O'	
SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI.....	71
Bozorova R.S., Raxmonova M.I	
YOTOQ YARALARINI DAVOLASH VA OLDINI OLISHNING ZAMONAVIY USULLARI.....	73
Джалилова Н. Д.	
О ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ.....	77
Мирсалихова Р.Т.	
ПРЕИМУЩЕСТВА ОБУЧЕНИЯ НОВОЙ ЛЕКСИКЕ СВЯЗАННОЙ С ТЕМОЙ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ, ПРИМЕНЯЯ КОММУНИКАТИВНЫЙ МЕТОД ПРЕПОДАВАНИЯ.....	81
Мирсалихова Р.Т.	
ПЕРЕОСМЫСЛЕНИЕ ОБЩЕСТВА: ПЕРЕСЕЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА И КУЛЬТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	83
Алламуратова Ш.С.	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ В РАМКАХ КЕМБРИДЖСКОЙ СИСТЕМЫ: ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ВОЗДЕЙСТВИЕ НА РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧЕНИКОВ.....	87
Mansurov D.	
SAYLOVLAR JARAYONIDA PARTIYA NASHRLARIDA YORITILGAN MAVZULAR TAHLILI.....	89
Mullajonov B.A.	
AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDA 4D GRAFIKANI QO'LLANILISHI.....	92
Rasulova Z.D.	
TALABALAR KREATIV KOMPETANTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	94

DEVELOPING INDEPENDENT LEARNING SKILLS AS A KEY TO SUCCESS IN HIGHER EDUCATION SYSTEM

Gulrukh M.Mirkhodjaeva

Turin polytechnic university in Tashkent

Abstract: This article aimed to inform the readers with importance and strategies for university students to develop their independent learning skills, as well as, develop higher levels of focus and concentration, which also forces the reader to sort things out in their own mind including topics that might not be familiar at all.

Keywords: reading and student literacy, reading and student literacy, solving reading comprehension problems, scientific concepts, theories, and data, ways of developing reading skills

In this fast-developing century many people understand success in various meanings. For some students being successful in learning foreign language is one of the important aims. However, it is not easy thing to do, especially in learning foreign language being a student of technical university. It can be challenging to develop resiliency abilities and sense of purpose. In higher education, students may come across stress if they do not develop their independent study skills.

There is the full arguments to approve that many scientists have brought the invaluable contribution to studying various properties of teaching independent study skills (ISS) for university students.

Independent study skills are the skills that help the students to make their learning and studying process effective, in other words they are the collection of the transferable life skills. According to Pritchard A, studying in higher education is not same as studying in many other contexts. Many distinctions exist, for instance, between learning to cook cake and comparing different philosophical thought. The learning experienced in a formal setting for five-year-olds will necessarily be different to the formal setting of a university. To the question what the learning means it can be answered that "learning is something in which we participate almost all of the time. This relates to what is known as 'life-long learning' and has also been called learning 'From the cradle to the grave'. Learning encompasses all human behavior and all human endeavors" [1.]

There are several differences between studying at university and higher education. One of the essential differences between them is the sum of encourage, promote and control which is provided to student. At university students may not see their tutors very often as at school. However, it can differ from place to place, from teacher to teacher. Moreover, at university, students participate at lectures or seminars and assessment can be based on one task or one exam paper. The indication here is that after entering the university usually most of the students feel under depression and alone due to new environment, conditions, and new surroundings. In such cases, freshmen have to take immediate steps and learn to use some skills and strategies as planning and fulfilling the task, setting their goals, managing their time, and increasing language skills to be adapted and to correct the situation.

How to develop independent learning skills? Nowadays it is important to identify the key features of study skills. Every student can develop personal approach to study and learning according to his/her demands. They should understand that:

- Study skills are not subject specific- they are universal, moreover, after acquiring, these skills can be applied in any field. Surely, one has to know the knowledge of his/

her special subject area, thus, study skills help to get most of it.

- Study skills needed to be practiced and increased. It will provide chance to a person to become self-aware and self-confident. Once mastered, the advantages of study skills are incomparable to anything else.

- It is worth to mention that independent study skills are not only for students. They are useful for anyone in the world as life skills; furthermore, study skills will be transferred beyond the education into new contexts. For example, organizational skills, decision-making, goal-setting, time- management, problem solving, and many other skills are very important skills in life.

Study skills can be divided into two types:

- 1) Skills which are directly related to study, such as essay writing skills, improving reading skills, note-taking skills, etc.

- 2) Skills which are more general but are important to studying, in other words, life skills such as transferrable skills, interpersonal skills, time-managing skills, effective presentation skills, etc.

According to the Wikipedia(<https://en.wikipedia.org/wiki/Motivation>) "Motivation is a theoretical construct used to explain behavior. It represents the reasons for people's actions, desires, and needs. Motivation can also be defined as one's direction to behavior, or what causes a person to want to repeat a behavior and vice versa. A motive is what prompts the person to act in a certain way, or at least develop an inclination for specific behavior" Success is closely related with motivation. Every person has different interest towards various things. Keeping motivation to studying is one of the essential factors of being effective in study. Cottrell. S suggests some techniques how to keep one motivated:

- Being realistic - attaining requires attempt and diligence, even moments exist that make one feel discouraged because of impediments. Although positive thinking has its own benefits, unrealistic thinking can lead to no fulfillment as one is not ready to face with obstacles that come across. Thorough thinking and planning how to avoid expected difficulties prepare person to be ready to fight for success than being loser.

- Setting high expectations: the higher expectations one sets the more results one gets. If one's expectations are low then achievements can be very little. Once person sets high expectations, she or he needs to plan, being sure to create the right chance to self.

- Setting realistic milestones: if goals are realistic, they will be accomplishable. When one confuses dreams with goals, he or she may get discouraged due to dreams not coming true.

- Rewarding achievement: rewarding yourself after reaching to the target is good hint to stay motivated.

- Recording success: keeping the record of your achievements can help to monitor it. A record of past successes can keep one enthusiastic for future steps.

- Hunting out the interest: when person is interested in the task, it may seem easier despite its difficulty. In spite of being difficult or not engaging, there is a chance for every task to be made interesting.

Next important factor in efficient study is time-management skills. In order to escape from miserable outcomes as missed deadlines, poor work quality, higher stress levels, or ineffective attempts in study one needs to develop time-management skills.

Time management tips include followings:

- 1.Blocks of study time and breaks. As soon as the term begins and schedule is set, it is good idea to establish and plan for blocks of time to study for every week. Ideal time for blocks can be about 50 minutes; however, some challenging tasks demand more periodic breaks. If needed study blocks have to be reduced. But you should not forget to continue studying. What you do during your break should give you an opportunity to

have a snack, relax, or otherwise refresh or re-energize yourself. For example, place blocks of time when you are most productive: are you a morning person or a night owl?

2. Dedicated study spaces help to economize one's time. Usually, students complain about not having enough time to do their assignments. In fact, while they are preparing lessons distracters such as mobile phones, TVs, messages from friends do not let them concentrate. Thus, setting a place free from distraction (no cell phone, □) where one can maximize their concentration and be free of the disturbance that friends or hobbies can bring is necessary. One must possess a special place which is free from any hindrance easy to escape if required.

3. Weekly reviews and updates have great importance in managing one's time. Every Sunday, reviewing tasks, notes, and calendar is suggested. One should keep in mind that weekly routine must adapt to the task deadlines and exam approach.

4. Prioritizing assignments. Beginning the study with the most difficult subject that causes you a lot of problems is advised. The more one is fresh, and has much energy, the more results one will get.

5. Achieve "stage one" - get something done! Exactness of a task is not always clear until one begins doing it. "Another adage is that "perfection is the enemy of good", especially when it prevents you from starting! Given that you build in review, roughly draft your idea and get going! You will have time to edit and develop later" [2.]

6. Postponing unnecessary activities until the work is done! Delaying tasks or routines that can be postponed until one's school work is finished is suggested. This can be the most difficult challenge of time management. Instead of saying "no," "later" is preferable.

7. Identify resources to help you. There is always outside resources such as tutors, books, friends that can help one to economize the time and energy. Using them effectively is up to us. Use your free time wisely. Defining the time which can be appropriate for you to study something can save your time. It may be time when you are walking, riding a bicycle, etc. so every free minute should be used wisely.

8. Reviewing notes and readings just before class. It helps you to clarify which points of the lesson you do not understand and gives you an opportunity to ask questions and make it clear for you. Furthermore, it shows to the teacher that you are interested in subject and ready for the class.

9. Reviewing lecture notes just after class. Reviewing lecture material immediately after class provides chance to distinct what is not so clear about the topic and not forgetting the point you have chance to ask your teacher. The first 24 hours are critical.

10. Creating effective aids such as "TO DO" list, daily/ weekly planner, or long-term planners

These kinds of efficient aids can help a person to plan the day well organized, and realize the importance of every task, when the deadline is for each assignment.

In order to establish successful future, appropriate and effective goal setting is essential, moreover, setting goals is needed for motivating oneself to turn ones dream of the future into reality. The process of setting goals helps one choose where he/she wishes to exist in life. Being aware of what one wants to accomplish or attain, one can realize where one should focus and emphasize on attempts. As Wilson, E. Bedford, D (2009) indicates "When you are setting goals, do try and make sure they are SMART - specific, measurable, agreed upon, realistic and time-based. However, the acronym SMART can be extended to give a broader definition, and it is worth checking that your development plan is:

S - specific, significant, stretching, short

M - measurable, meaningful, motivational

A - agreed upon, attainable, achievable, acceptable, action-oriented

R - realistic, relevant, reasonable, rewarding, results-oriented

T - time-based, timely, tangible, trackable" [3.]

One always has to distinguish the difference between setting the goal and dream. For example, if I say my goal is to fly it is not appropriate because according to SMART mnemonic it is not realistic. The reason of setting goal is that it encourages one to have long-term vision and short-term motivation. Appropriately set goals can help one to manage time and sources efficiently so that one can have most use of it. Below some more tips by Wilson, E. Bedford, D (2009) discussed for goal setting:

- Avoid using negative statements, use always positive ones for goal setting.
- Be exact: Set specific goals, identifying clear and specific time bound, dates, in order to determine success.
- Set precedence - When you have several goals, give each a priority. It promotes one to focus on accomplishing the most essential ones first.
- Write goals down - These shapes up them and gives them more strength.
- Set realistic goals - sometimes goals can seem or sound ideal but not real. It is important to set goals that you can attain.

Concluding above given, it is worth mentioning that developing independent study skill can be effective not only in language learning but also in all spheres of life. When one obtains these skills such as how to stay motivated, managing time efficiently and setting effective goals, they help them for whole life to be successful.

References:

1. Cottrell, S. 2003. Skills For Success. The Personal Development Planning Handbook, Palgrave Macmillan.
2. Wilson, E. Bedford, D (2009) Study Skills for Part-Time Students, London: Pearson, Longman.
3. Pritchard A, (2008) Studying and Learning at University Vital Skills for Success in Your Degree, SAGE Publications Ltd, London EC1Y 1SP.
4. Little, D. 1991. Learner Autonomy. 1: Definitions, Issues and Problems. Dublin: Authentik.
5. O'Donoghue. R. 2006. Study Skills Managing Your Learning. National University of Ireland, Galway
6. <https://en.wikipedia.org/wiki/Motivation>
7. <http://mcckc.edu/PDF/Counseling/Time%20Management%20Tips.pdf>
8. <http://www.skillsyouneed.com/learn/study-skills.html>
9. <https://www.mindtools.com/page6.html>

MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZMDA OLIY TA'LIM SOHASIDAGI ISLOXATLAR

Atajanova Feruza

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi
Urganch filiali "Ijtimoiy fanlar" kafedrası dotsenti

Anostasiya. Maqolada mustaqillik yillarida Xorazm viloyatida oliy ta'limni rivojlantirish sohasidagi islohotlar va bu borada amalga oshirilgan ishlar va sohadagi muammolari taxlil qilingan.

Kalit so'zlar. Oliy ta'lim, universitet, talaba, dots.nt, fan nomzodi, pedagog, ta'lim tizimi, ta'lim-tarbiya. bakalavuriyat, magistratura.

Kirish. Mamlakatimizda yosh avlod tarbiyasi, ta'lim tizimini, ilm-fan sohalarini yanada taraqqiy qildirish va salohiyatli kadrlar yetishtirib chiqarish davlat siyosatining o'ta muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Zamon talabi va xalqimizning xohish-irodasidan kelib chiqib ta'lim tizimida ham ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, umumiy o'rta ta'lim sohasida 11 yillik tizimga o'tildi, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari optimallashtirilmoqda, oliy ta'lim tizimida eng zamonaviy texnologiyalar amaliyotga tatbiq etilmoqda, yangidan oliy ta'lim muassasasi va filiallari tashkil etilmoqda, sirtqi, maxsus va ikkinchi mutaxassislik ta'lim yo'nalishlari tashkil qilinmoqda.

Masalaning mazmuni. Mustaqillik arafasida Xorazmda yagona oliy o'quv yurti hisoblangan Xorazm davlat pedagogika instituti asosan o'qituvchi kadrlarni tayyorlash ishlarini amalga oshirib kelmoqda edi. 1935 yilda o'qituvchilar tayyorlash instituti sifatida tashkil etilgan ushbu ta'lim muassasasi sharaflı yo'lni bosib o'tdi. 1991-1992 o'quv yilida Xorazm davlat pedagogika institutida 4800 nafar talabalar saboq oldilar va ularning 2900 nafari kunduzgi va 1900 nafari sirtqi bo'limlarda o'qidilar. Institutga har yili o'rtacha 1000 talaba qabul qilinardi.

Mustaqillik sharofati bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimovning 1992 yil 28 fevraldagi Farmoniga asosan Urganch Davlat universiteti tashkil etildi [2,3]. O'quv muassasasining mavqei oshganligi sababli endilikda pedagogika yo'nalishi bilan bir qatorda injener-texnika, ximiya-texnologiya, arxitektura va qurilish, iqtisodiyot kabi yangi fakultetlar ochildi. Dastlabki yillardan o'quv yurtining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, uni kompyuter, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan jihozlash ishlariga jiddiy e'tibor qaratildi.

Universitet kafedralari qoshida ilmiy-metodologik seminarlar tashkil etilib, fanning dolzarb muammolari muhokama etib turildi. An'anaviy ilmiy-amaliy konferensiyalar o'tkazilib, ularda al-Xorazmiy, al-Beruniy, Alisher Navoiy, Bobur, Feruz, Zamaxshariy, Najmiddin Kubro kabi buyuk siymolar merosi chuqur targ'ib va tahlil qilindi. Iqtidorli talabalar uchun 20 ta ilmiy to'garaklar tashkil etildi. Talabalar ilmiy konferensiyasida 400 ga yaqin ma'ruzalar tinglandi.

Xorazmda amalga oshirilgan keng ko'lamli tadbirlar natijasida talabalar soni keskin ravishda oshib bordi. Jumladan, 1992 yilda Oliy o'quv yurtlarida ta'lim olayotgan 7460 talabaga 506 professor-o'qituvchilar (21 fan doktori, 18 professor, 171 fan nomzodi, 4 akademik, 48 dots.nt) 32 mutaxassislik yo'nalishi bo'yicha saboq bergandilar. Shu bilan bir qatorda mamlakatimiz oliy o'quv yurtlarida 11, 5 ming xorazmlik yigit va qizlar ta'lim olardilar.

Urganch Davlat universitetida 2017 - 2018 o'quv yilida 8538 talaba, 79 magistrant tahsil olgan bo'lib, shulardan 2566 talaba shartnoma asosida, 561 talaba esa davlat grantlari

asosida, 35 ta magistrant shartnoma asosida, 19 magistrant davlat granti asosida o'qishga qabul qilindi. Shu o'quv yilida 1260 talaba shartnoma asosida, 547 talaba davlat granti asosida oliygohni bitirgan bo'lsa, 65 ta magistrantdan 20 tasi davlat granti asosida bitirgan.

Oliy ta'lim muassasasida ta'lim olayotgan talabalarning 56, 1 foizi qiz bolalar, 43, 9 foizini esa o'g'il bolalar tashkil qilgan. Oliygozni 2017 yilda bitiruvchilarning 825 tasi o'g'il bolalar, 1048 tasi qiz bolalardir. 2017 yilda oliygohda 135 ta fan nomzodi, 12 ta fan doktori, 6 ta professor, 50 ta dots.nt ilmiy faoliyat olib borgan.

Xulosa.Yuqoridagilardan kelib chiqib, Urganch Davlat universitetida ham mavjud muammolarni bartaraf etish, universitetning moddiy-texnik bazasini yanada mustahkamlash va shu asosda ta'lim-tarbiyaning sifatini oshirish, ilmiy darajali o'qituvchilar miqdorini yanada oshirish borasida qator ishlar qilindi. Inson kapitaliga e'tibor kuchayib, universitetda ta'lim sifatini oshirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1.O'zbekiston mustaqilligining 15 yilligi statistik to'plami. ? Urganch: Xorazm viloyat statistika boshqarmasi, 2006. - B. 195.(Uzbekistan 15 yilligin static ball. - Urgench: Khorezm region statistics bashkarmasi, 2006. - B. 195.)

2.Universitetim ? faxrim mening. To'plam. ? T., 2005. - B. 3.(My university is my pride. Collection. - T., 2005. - What? 3)

3.Universitetim ? faxrim mening. - B. 4; Urganch Davlat universitetida 2006-2007 o'quv yilida amalga oshirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar haqida hisobot. ? Urganch, 2008. - B. 2.(University-pride my. - B. 4; university Urgench state manavii-marifii work carriyed out in the year of 2006-2007 shkuv, as well as in the fiyeld of Medicine. - Urgench, 2008. B. 2.)

4.Urganch Davlat universiteti olimlari. To'plovchi va tuzuvchilar: B.Abdullayev, B. Ro'zmetov, A.Abdullayev.-Toshkent: "Lesson Press" MCHJ. 2017. B. 7.(Sciientists from Urgench State University. Takers and builders: B.Zire " Lost In Test Match Ra'zmetov, A.Abdullayev.- Tashkent: "Lesson Press" LLC. 2017. B. 7.)

5.O'zbekiston mustaqilligining 15 yilligi statistik to'plami. ? Urganch: Xorazm viloyat statistika boshqarmasi, 2006. - B. 195.(Statistical package of the 15th anniversary of Uzbekistan's independence. - Urgench: Khorezm regional statistics department, 2006. - What? 195.)

6.Urganch Davlat universiteti olimlari. -- Urganch, 2017. - B. 9.(. Sciientists from Urgench State University. -- Urgench, 2017. - What? 9.)

7.Urganch Davlat universitetida 2006-2007 o'quv yilida amalga oshirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar haqida hisobot. ? Urganch, 2008. (Report on spiritual and educational work carriyed out in 2006-2007 academic year at Urgench State University. - Urgench, 2008.)

8.Urganch Davlat universitetida 2008-2009 o'quv yilida amalga oshirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar haqida hisobot. ? Urganch, 2010. - B. 2. (Report on spiritual and educational work carriyed out in 2008-2009 academic year at Urgench State University. - Urgench, 2010. - What? 2.)

9.Urganch Davlat universitetida 2006-2007 o'quv yilida amalga oshirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar haqida hisobot. ? Urganch, 2008. - B. 15.(Report on spiritual and educational work carriyed out in 2006-2007 academic year at Urgench State University. - Urgench, 2008. - What? 15)

10.Urganch Davlat universitetida 2006-2007 o'quv yilida amalga oshirilgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar haqida hisobot. ? Urganch, 2008. - B. 8. (Report on spiritual and educational work carriyed out in 2006-2007 academic year at Urgench State University. - Urgench, 2008. - What? 8.)

**ХІХ АСРНИНГ 50-70 ЙИЛЛАРИДА ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДАГИ ЯНГИ
ХЎЛАШТИРИЛГАН ЕРЛАРНИ МАДАНИЙ ВА ТЕХНИК ЭКИНЛАРГА
МОСЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТАРИХИ****Худайкулова Наргиз**

ТТА Урганч филиали

Ижтимоий фанлар кафедраси, доценти в.б.,
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Аннотация. Мақолада Хоразм вилоятида ер майдонларининг ўзига хос табиий шароити, уларни экстенсив тарзда кенгайтирилиши, маданий экинларга мослаштирилиши каби тарихий жараёнларга эътибор қаратилган.

Калит сўзлар. Экстенсив, Суғориш, қум-тупроқ, гектар, мелиоратив, пахтачилик, шоличилик, деҳқончилик, коллектор.

Кириш.Хоразм воҳаси ерлари кучли даражада шўрланганлиги сабабли ҳар йили баҳорда далаларни бир неча марта ювмасдан туриб тупроққа уруғ қадаб бўлмасди. Суғориш ишлари жараёнида канал ва ариқлар тагига чўкиб қоладиган ўн млн. кубм.га яқин қум-тупроқни чиқариб ташлаш талаб этиларди. Натижада воҳадаги суғориш тармоқларини лойқадан тозалаш учун йилда 2-3 марта қазув ишлари ташкил этиларди.

1950 йилда воҳада суғориладиган ер майдонлари 143 минг га бўлиб, ЎзКП МКнинг 1949 йилдаги қарорига асосан йил охиригача 148 минг гектарга етказиш, 1954-1957 йилларда эса суғориладиган ерларни 40 минг га га кенгайтириш, 130 минг га экин майдонларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш вазифаси қўйилди. Натижада вилоят мутасадди жамоалари Амударё бўйлари ва Қорақум барханлари яқинидаги ерларни ўзлаштириш ишларини кенг кўламда бошлаб юборди. Янги очилган 20 минг га дан ортиқ майдонларда 2 та пахтачилик, 11 та шоличилик, 3 та чорвачилик ва 4 та полиз-сабзавотчилик давлат хўжаликлари ташкил этилди.

1956 йилда Хоразм вилоятининг Манғит шаҳри Қорақалпоғистоннинг Амударё тумани маркази этиб белгиланди.. Ўрнига эса Амударёнинг сўл қирғоғидаги Чолиш пристани ва атрофидаги ерлар Урганч тумани тассаруфига ўтказилди. Натижада дарё яқинида ерларни деҳқончиликка мослаштириш, каналлар қазиш. зах сувларни қочириниш коллекторлари қазиниш ишлари амалга оширилган.

Масаланинг мазмуни. Хоразмда янги ерларни ўзлаштириш Марказий Фарғона, Мирзачўл, Сурхон-Шеробод, Жиззах, Қарши даштлари каби йирик минтақалар билан ёнма-ён равишда амалга оширилди. САНИРИ, СОЮЗНИХИ, ТИИИМСХ, "Ўзерлойиха", "Среазгидропроект" каби ташкилотларнинг олимлари ва муҳандислари катта ёрдам бердилар. Аммо асосий ишлар фақат ички заҳиралар томонидан амалга оширилди, минтақадан ташқаридан аҳоли жалб қилинмади. Шу билан бирга, суғориш тармоқларини қуриш ва улардан фойдаланишда қўшни вилоятларнинг ўзбеклари, туркманлари, қорақалпоқлари ва бошқа байналминал миллат вакилларининг фаол иштирокида амалга оширилди. Янги ўзлаштирилган ерларда ташкил этилган совхозлар марказий аҳоли пунктлари ва маданий-маиший объектлар (мактаблар, тиббиёт шохобчалари, клублар, дўконлар ва бошқалар) комплекс этиб қурилди. Бунга Ал-Хоразмий, Боғот. Гулистон. Қорақум, Соҳибкор, Зарбдор каби давлат хўжаликлари мисол бўлади. Янги ерга келган оилаларга томорқа майдонлари ажратилди, қўшимча даромад олиш имкониятлари яратилди.

1960 йилларга келиб Хоразм қишлоқ хўжалигида пахтачилик билан бир қаторда шолчилик муҳим ўрин эгаллай бошлади. Ўзбекистон КП МКнинг 1961 йил 16 июнда "Ўзбекистонда шолчи экадиган давлат хўжаликларини ташкил этиш тўғрисида"ги Қарори қабул қилинди ва унинг асосида вилоятда деҳқончилик қилинаётган ер майдони 153 минг га га етказилди. Натижада кенгайган ерларнинг 142,9 минг га га пахта ҳамда 3,5 минг га га шолчи экилди.

Хулоса. Қишлоқ хўжалигида техникадан кенг фойдаланила бошланиши натижасида далаларни кенгайтириш ва капитал текислаш зарурати ортиб борди. Тадқиқотчи Ҳ.О. Хушвақтов авторефератида ЎзКомпартия МКнинг 1964 йил июнь пленумида "Турмуш маданиятини юксалтириш, ўтмиш сарқитларини тугатиш меҳнаткашларни тарбиялашнинг муҳим шарти" масаласи муҳокама қилинганини таъкидлаган. Қарор асосида Хоразм вилоятида "Қишлоқ маданиятини ошириш" шиори остида хутор хўжаликларда яшаётган аҳолини посёлкаларга кўчириш ҳаракати бошланди. Натижада вилоятдаги 1500 га яқин хутор хўжаликларнинг тугатилиши эвазига қўшимча 7 минг га ер майдони қишлоқ хўжалик айланмасига киритилди.

1965 йилга келиб Хоразм вилоятининг ер фонди 240 минг га га етган бир вақтда юқори даражада шўрланган ерлар 29100 га ни, туз конлари 43615 га ни, ботқоқлик ва кўллар ? 29673 га ни ва қум босган ерлар ? 14854 га ни ташкил қилган бу эса вилоятда қишлоқ хўжалиги соҳасидаги амалга оширилиши керак бўлган фаолиятни қанчалик машаққатли эканлигидан дарак беради.

Фойланилган адабиётлар рўйхати.

- 1.Аҳмедов Х. Ирригация Хорезма. - Тошкент: Ўзбекистан, 1965.
- 2.Советский Узбекистан за 40 лет. Стат. сб. - Ташкент: Узбекистан, 1964.
- 3.Худойберганов М. Хоразм пахтакорларининг ғолибона одими. ? Тошкент: Ўзбекистон, 1970.
- 4.Шамсутдинов Ф. 30 лет водного хозяйства Узбекистана. - Ташкент, Узгосиздат, 1955.
- 5.Хушвақтов Ҳ.О. Мирзачўлни ўзлаштириш учун аҳоли кўчирилиши ва уларнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволи (1946-1970 йиллар): Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (Phd) дисс. автореферати. -- Тошкент, 2018.
- 6.ГАХО, 276-фонд, 1-рўйхат, 371-иш, 35-варақ.

СУФИЗМ НА ЗАПАДЕ КАК НОВЫЙ ДУХОВНЫЙ РЕСУРС

Муминов Нозим Наимович

Старший преподаватель кафедры гуманитарных наук
и информационных технологий

Самаркандского государственного института иностранных языков
azamatazim@gmail.com

Аннотация: Тезисы статьи отражают аспекты западного суфизма как нового духовного ресурса западного общества. За основу взяты результаты исследования проведённые в 2002 году в США.

Ключевые понятия: идентичность, духовные практики, инициация, культурная трансформация, межкультурная коммуникация, духовный ресурс.

В Узбекистане в настоящее время придают большое значение культурному наследию Востока, включая философско-мистическое течение ат-Тасаввуф. Это аскетическое направление зародилось в середине VIII века и до сих пор играет значительную религиозно-политическую роль в исламском мире. Претерпев "институционализацию" в виде суфийских орденов, идеи суфизма широко распространились среди различных слоев и социальных групп мусульманского общества в XII-XIII веках. Этот период также отмечен интеллектуализацией философско-мистического течения "ат-Тасаввуф".

М. Бозоров подчёркивает важность изучения возникновения суфизма в контексте социально-экономических и политических факторов. Так, М. Бозоров предлагает поиск идеологических источников, связанных с этими факторами. [3:224]

На Западе (в Европе и США), антологические и гносеологические идеи суфизма стали не только объектом изучения восточной мудрости, но также и практической духовной практики. Западные сторонники суфизма объединяются в братства, сохраняя устоявшиеся традиции, которые относятся к материнским братствам, таким как Ясавия, Сухравардия, Кадирия, Рифаия, Накшбандия, Кубравия, Мауловия и другие.

Многие авторы на Западе признают глубокий кризис психологического и духовного дисбаланса, который может быть преодолен через "практику трансовых состояний". Суфийская практика является одним из способов достижения таких состояний.

Европейские и американские адепты суфийской практики могут искать различные вещи. Во-первых, суфийская практика может предлагать им возможность обретения внутреннего спокойствия и гармонии в мире, насыщенном стрессами и информацией. В суфизме уделяется внимание внутреннему миру человека и поиску ощущения единения с божественным. В суфийской традиции суфии привлекают внутренний путь, который может помочь им найти стабильность и глубокое понимание себя и мира вокруг.

Во-вторых, данная традиция может предложить новые пути для достижения духовного роста и развития. Многие люди на Западе ищут различные способы самовыражения и духовного развития, и именно здесь суфизм может предложить альтернативные методы и подходы, которые помогут им глубже понять себя, свои отношения и мир в целом. Наконец, традиции суфизма также ценятся за свою толерантность и уважение к разнообразию, что может быть привлекательно

для людей, которые ищут духовное сообщество и понимание себя и других.

Известный исследователь ислама Вильям Читик отмечал, что "интерес западного общества к восточной традиции, связан с надеждой найти духовные ресурсы, которые были некогда потеряны". В действительности, что ищут европейские и американские адепты в суфийской практике? Ведь молитва в принципе выучивается, сам'а можно просто прослушать, а сухбат может выглядеть как банальный диалог. В конце концов, на постиндустриальном Западном рынке, перенасыщенном информацией, есть всё, что пожелает потенциальный потребитель [1:73].

Отвечая на эти вопросы, в эксклюзивном интервью шейх Пир Зия Хану отмечали, что западным адептам не хватает мистического воображения. Ведь в экзистенциальном (онтологическом) существовании нет эзотерического содержания Джалаладдина Руми. Мистический смысл, заключенный в произведениях Джалаладдина Руми, особенно лучше понимается через наблюдение за дервишами тариката Мевлеви и практикующимися в братстве Накшбанди.

Также важно отметить, что подход к суфизму часто отличается от механического исполнения канонов ислама и подчёркивает значения тихого и громкого зикра, особенности молитв и практик, которые открывают скрытые смыслы религиозных обрядов. Использование воображения, свободного от дуализма и метафизического созерцания, является важной частью этой практики. Наконец, учение суфизма часто применяет различные инструменты и символы, такие как образ "зеркала", чтобы помочь ученикам развить своё мистическое воображение и глубже понять смыслы практик. Эти темы являются важным аспектом понимания суфийской практики и её привлекательности для западных адептов.

Использование символа зеркала, показывает, что этот символ до сих пор остаётся актуальным и важным для современных представителей суфийской традиции, таких как орден Рифаи Ма'руфи. Призыв к воображению и использование зеркала как символа в суфийской традиции может иметь целью помочь ученикам глубже понять себя, свои отношения и мир в целом через сопоставление внутреннего мира с внешней реальностью. Таким образом, символическое отражение в зеркале может служить подсказкой для учеников в обращении к своему внутреннему миру и самопониманию.

Интересно, что Хазрат Инаят Хан выделяет уникальное значение музыки в достижении мистической глубины. Он подчёркивает, что музыка не привносит форму, но создаёт резонанс через вибрирующее прикосновение каждого атома существования. Эта идея отразила идею о том, что музыка может быть мощным средством для вовлечения в медитацию и духовную практику. Поэтому для многих адептов музыка становится мостом к трансцендентным состояниям и глубокому внутреннему пониманию. Она создает резонанс через горнило "вибрирующего прикосновения каждого атома целого существования" [2:15].

Шейх Назим Аль-Хакани представляет достаточно радикальную интерпретацию и понимание суфизма и практики ордена Накшбанди. Его утверждение о том, что орден забирает ученикам все мирское и лишает их всего, оставляя их "ничем", может быть понято как парадоксальная формулировка, направленная на подчёркивание освобождения от мирской зависимости и сосредоточение на духовном. В контексте общей задачи ордена - помочь мюридам достичь духовного просветления и единения с Богом - это высказывание может быть интерпретировано как призыв к сосредоточению на мистическом созерцании, освобождение от материальной зависимости и глубокое погружение в духовные

практики.

Однако, стоит отметить, что данная интерпретация вызывает разные точки зрения и может быть получена неоднозначно, так как восприятие суфизма очень индивидуально.

В заключение, наше исследование мотивации идентичности и практики западного суфизма позволяет нам проследить эволюцию и адаптацию этой духовной традиции в контексте западной среды. Это дает возможность исследовать глубины духовности и позволяет людям разного религиозного и культурного происхождения обрести идентичность и понимание себя и окружающего мира.

По моему мнению, межкультурное общение является ключевым фактором западного суфизма, где шейхи, учителя и мюриды участвуют в диалоге и обмене духовным опытом, преодолевая границы и приветствуя разнообразие. В целом самобытность и практика западного суфизма отражают сложный и динамичный процесс поиска смысла, гармонии и духовного развития, объединения духовных традиций Востока и западных ценностей в поисках глубокого понимания Божественного.

Список использованной литературы:

1. Chittick William C. The Sufi path of Knowledge: Ibn al-'Arabi's metaphysics of imagination, 1989 State University of New York Press, Albany, p.IX
2. Music in the Life of Hazrat Inayat Khan, R.C.Mehta, II. Music, A Pearl in Wine, 2001, Omega Publications, ed. By Pirziade Zia Inayat Khan, New Lebanon NY, p.161
3. Bozorov M.J. "Tasavvufning mafkuraviy manbalari" // Falsafa va hayot (xalqaro jurnal). 1-son, Toshkent, 2020. 223-228

IMPLEMENTATION OF AUTHENTIC MATERIALS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Nazirov Davron Akhmadovich

Roman-German Language Department teacher
Uzbekistan "Partnership for Peace" training center

Abstract: This article explores the implementation of authentic materials in foreign language learning, shedding light on their significance, benefits, challenges, and effective strategies for integration. Authentic materials, encompassing texts, audio, video, and real-world resources, offer learners a window into genuine language usage and cultural insights. The benefits of authentic materials include enhanced language proficiency, increased cultural awareness, improved listening skills, heightened motivation, and exposure to diverse language usage. However, challenges such as complex language structures, cultural references, and resource constraints exist. To address these challenges, language educators can adopt effective strategies, including gradual progression, learner preparation, task-based learning, discussions, and technology integration. By harnessing the potential of authentic materials, educators can bridge the gap between classroom instruction and real-world communication, nurturing proficient, culturally sensitive, and engaged language learners.

Keywords: Authentic materials, language education, language proficiency, cultural awareness, listening skills, motivation, language usage, implementation strategies.

In the ever-evolving landscape of language education, the utilization of authentic materials has emerged as a powerful pedagogical tool. Authentic materials refer to texts, audio, video, and other resources created for native speakers of a language, reflecting real-life language use in its natural context. Incorporating authentic materials into foreign language learning holds the promise of bridging the gap between classroom instruction and real-world communication. This article explores the significance of authentic materials in language education, delving into their benefits, challenges, and effective implementation strategies.

Authentic materials serve as windows into the cultural and linguistic richness of a language. They provide learners with exposure to genuine language usage, colloquial expressions, cultural nuances, and diverse communication styles. Unlike contrived textbook content, authentic materials offer a glimpse into how language is employed in everyday life, making the learning experience more engaging and relevant.

Moreover, authentic materials foster cultural awareness and sensitivity, enabling learners to understand the sociocultural context in which the language operates. This deeper understanding enhances learners' ability to navigate real-life situations and effectively communicate with native speakers.

1. Real-World Relevance: Authentic materials mirror how language is genuinely used, making learning more applicable to real-life situations.

2. Cultural Insight: Exposure to authentic materials provides insights into the culture, customs, and societal norms associated with the language.

3. Improved Listening Skills: Audio and video materials help learners develop strong listening comprehension skills by exposing them to different accents, speaking speeds, and intonations.

4. Motivation and Engagement: Authentic materials often pique learners' curiosity and motivation due to their relevance and authenticity.

5. Language Variety: Learners encounter a variety of vocabulary, idioms, and

colloquialisms found in authentic materials, enriching their language repertoire.

Benefits of Using Authentic Materials

While the benefits of using authentic materials in language education are evident, challenges exist in their effective implementation. Authentic materials may contain complex language structures, cultural references, or unfamiliar content, which can overwhelm learners, especially beginners. Additionally, finding appropriate authentic materials that match learners' proficiency levels and learning objectives can be time-consuming.

One of the primary advantages of incorporating authentic materials into language instruction is the enhancement of language proficiency. Authentic materials expose learners to real-life language usage, including idiomatic expressions, colloquialisms, and cultural nuances. This exposure goes beyond the controlled environment of textbooks and language exercises, allowing learners to develop a deeper understanding of how native speakers use the language in various contexts. Authentic materials provide a window into the culture associated with the target language. Learners gain insights into the customs, traditions, values, and societal norms of the culture, which is essential for effective cross-cultural communication. Understanding cultural nuances not only improves learners' language skills but also promotes cultural sensitivity and awareness. Audio and video materials, such as podcasts, interviews, movies, and news broadcasts, offer learners the opportunity to hone their listening comprehension skills. Exposure to different accents, speaking speeds, and intonations found in authentic materials helps learners adapt to the diverse ways native speakers communicate. This exposure is invaluable for developing strong listening skills, a crucial component of language proficiency.

Authentic materials introduce learners to a wide range of vocabulary, idiomatic expressions, and colloquialisms used by native speakers. This exposure enriches learners' language repertoire, allowing them to communicate more naturally and effectively.

References:

1. Brown, H.D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed.). Pearson.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
3. Tomlinson, B. (2012). Materials development for language learning and teaching. *Language Teaching*, 45(2), 143-179.

JAHONDA YOSHLAR SIYOSATINING SHAKLLANISHI, YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBİYALASHDA KITOBXONLIKNI O'RNİ

Umaraliyev Murodjon Qambarali o'g'li

Farg'ona "Temurbeklar maktabi"

harbiy akademik litseyi matematika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarga bo'lgan yondashuvning qanday bosqichlardan o'tgani va ularni keng dunyoqarashli, vatanparvar, izlanuvchan bo'lib kamol topishlarida kitobxonlikni ahamiyati haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy, siyosiy vaziyat, tabiiy paternalizm, kitobxonlik, terrorizm.

Yangi O'zbekistonda milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari har tomonlama harakatlar ketayotgan davrda yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash bugungi kun o'qituvchilarining asosiy burchlaridan biri. Guvohi bo'lyapmizki dunyoda bugungi kunga kelib siyosiy iqtisodiy vaziyat tahlikali holga kelmoqda. Bunday vaziyatda yosh avlod Vatani chindildan sevmasa, himoya qilish burchi ekanini anglamasa, vatanparvarlik ruhida tarbiyalanmasa davlat kelajagi havf ostida qolishi mumkin. Darhaqiqat, yoshlar har qanday davlat istiqbolining strategik imkoniyatini belgilovchi muhim qatlam sanaladi. Biroq, davlat taraqqiyotining istiqboli uning mazkur imkoniyatdan qay darajada foydalana olishi va unga o'z kuch-kudratini safarbar etishiga bog'liq. Xorijiy mamlakatlarda yoshlar siyosatining shakllanishi davlat miqyosida asosan XX asrning 50-60-yillarida boshlangan. Mutaxassislar buning oltita bosqichini e'tirof etishadi. Birinchi bosqich, XX asrning 50-yillaridagi "tabiiy paternalizm" bosqichidir. Bunda davlat va jamiyat o'zining konservativ yondashuvini namoyish etadi, ya'ni yoshlarga o'ziga xos talablarga ega alohida ijtimoiy guruh sifatida e'tibor qaratmaydi. Yoshlar muammolarini hal etish bilan asosan, ixtiyoriy tashkil etiladigan ijtimoiy, diniy va jamoat tashkilotlari shug'ullanishgan. Ikkinchi bosqich, 60-yillarda "Yoshlar - qo'rqinchli kuch" shiori bilan xarakterlanadigan va avlodlar o'rtasidagi ziddiyatni aks etgiruvchi, yoshlarni neokonservativ kuch sifatida qabul qiluvchi bosqich sanaladi. Bu paytda yoshlar muammosini hal etishga yo'naltirilgan ijtimoiy davlat xizmatlari paydo bo'ladi. Shuningdek, "yoshlar siyosatining tarmoq" modeli asosan arosatda qolgan yoshlar guruhi muammolarini hal etishga yo'naltirilgani bilan ahamiyatlidir. Uchinchi bosqich, 70-yillarda - yoshlar siyosatida demokratik qadriyatlarning qaror topishini o'zida mujassam etgan bosqichdir. Bu bosqichda "Yoshlar - davlat va jamiyatning asosiy umidi"ga aylana boshlagan. Yoshlarning turli guruhlari uchun davlat tomonidan ko'rsatiladigan kengaytirilgan infratuzilma xizmatlari paydo bo'la boshlagan. Yoshlar nafaqat siyosatning ob'ekti, balki faol sub'ektiga aylana boshlagan. To'rtinchi bosqich, 80-yillarning boshi 90-yillarning o'rtalarida yoshlarning jamiyatdagi o'rne va rolini baholovchi "yoshlar -bu shunchaki yoshlarda" degan yakuniy demokratik yondashuv shakllangan bosqichdir. Bu paytda fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi davlatni yoshlar siyosatining yunaltiruvchiligidan ancha chetlashtirdi. Yoshlarning o'zi mazkur siyosatni shakllantirib, amalga oshira boshlashdi. Mazkur bosqichda davlat va nodavlat ijtimoiy xizmatlarining maqsadi nafaqat "uyushmagan yoshlar"ga, balki birinchi navbatda faol mehnat, o'qish va professional mahoratga yo'naltirilgan yoshlarga qaratilishi belgilandi. Beshinchi bosqich, 90-yillarning oxiridan 2001 yil 11 sentyabrgacha bo'lgan davrda, turli hudud va mamlakat yoshlari hamda boshqa ijtimoiy guruh vakillarini mavjud zamonaviy va global muammolarni bartaraf etishga yo'naltirilgan faol ijtimoiylashuvi va o'zaro hamkorlikdagi kuchlarini birlashtirishni nazarda tutuvchi yoshlar siyosatini amalga oshirishning umumbashariy

yondashuvi shakllantirilgan bosqich sanaladi. Oltinchi bosqich, 2001 yil 11 sentyabrdan boshlanib, hozirgi davrgacha davom etmoqda, chunki yoshlarning aksariyati terrorchilik va boshqa zarar keltiruvchi oqimlarning qurbonlariga aylandilar va uning cho'qqisi sifatida 2014 yil Suriya va Iroq davlatining suvga boy yerlarida Islom davlati paydo bo'lib, uning mafkuraviy ta'siri butun dunyoga ta'sir qila boshladi. Mazkur davlatning mafkurasi bevosita Internet hamda audio va videomateriallarda tarqala boshlab, o'z girdobiga minglab yoshlarni jalb qilish asosida qonli terrorchilik hujumlar ko'pgina dunyo mamlakatlarida yuzaga keldi, ya'ni AQShda, Kanadada, Shri-Lankada, Suriya va Iroqda, Afg'onistonda, Isroilda, Rossiyada, Buyuk Britaniya, Germaniya va Frantsiya mamlakatlarida. Musulmonlar ham xristian yoshlarning yovuzli terrorchilik qurbonlariga aylandilar. Chunonchi, 2019 yilning mart oylarining o'rtalarida Kraystcherch shahrining ikkita machitlarida (Yangi Zelandiyaning Janubiy orolida) o'q otar quroldan tegishli otishmalar yuzaga kelib, uning natijasida politsiyaning xabariga ko'ra 50 nafar shaxs o'ldirildi, yana 50 nafari tegishli jarohatlarga ega bo'ldi. Yangi Zelandiyaning Bosh vaziri Djasinda Ardern bu harakatlarni terroristik harakat deb baholadi. Ko'rinib turibdiki, oltinchi bosqichda yoshlarning e'tiqodi va sog'lom mafkuraviy g'oyaga ega bo'lishi uchun yovuz ekstremistik va diniy fundamentalizmga ega bo'lgan kuchlarga qarshi betinim mafkuraviy kurash ketmoqda va bu kurashda G'arbning ommaviy madaniyat ta'siriga ham qarshi harakatlar olib borilmoqda.

Yoshlarni yod g'oyalardan saqlash, o'z fikriga ega bo'lgan, sog'lom dunyoqarashli qilib tarbiyalashda badiiy adabiyot samarali vositalardan biri deb hisoblayman. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning yoshlar orasida kitobxonlokni targ'ib qilishga qaratilgan say-harakatlari ham bejiz emas. Shu maqsadda bir nechta Qaror va Farmonlar qabul qilindi. 2017 - 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi, "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, "2020 - 2025-yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, shular jumlasidandir. Bu harakatlari o'z samarasini bera boshladi. Yoshlar orasida kitob o'qishga bo'lgan qiziqish ortib boryapti. Yuqorida keltirilgan hujjatlarda kitob noshirlariga ham turli xil imtiyozlar berilganini ko'rish mumkin. Kitoblarning elektron savdolari ham ancha rivojlandi va bu rivojlanish davom etmoqda. Biz o'qituvchilar turli xil fanlardan dars berish jarayonida o'zimiz o'qigan kitoblardan tinglovchilarimizga qisqacha ma'lumotlar berib borsak, bu ham o'z natijasini beradi, ularda albatta kitob o'qishga bo'lgan mehr paydo bo'ladi. Buni o'z tajribamizda ham sinab ko'rdik, 15-16 yoshgacha badiiy asar o'qimagan o'quvchilarimiz bergan tavsiyalarimizdan so'ng bir necha kitob o'qishga ulguridilar va buni doimiy mashg'ulotga aylantirdilar. Kitob targ'ibotidagi yana bir usul deb sovg'a sifatida yaqinlarimizga, do'stlarimizga, o'quvchilarimizga ham kitob bersak, bu ham o'ziga yarasha samara berishi aniq. Xalqimizda "Eng yaxshi sovg'a kitob" deb bekorga aytilmagan. Bo'lajak harbiylarni strategiyalarni tushunishi, tarixni bilishi, ajdodlarimiz qanday salohiyatli bo'lganini Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur, Jaloliddin Manguberdi haqidagi kitoblarni o'qishiga bog'liq deb o'ylayman. Kitob mutolasi haqidagi faylasuflar fikrlari bilan mulohazalarni yakunlamoqchiman.

Kitob zamonlar dengizida sayohat qilayotgan va o'zining qimmatbaho yukini avlodlardan-avlodlarga tashiyotgan hikmat kemasidir. Frensis Bekon

Shunday odamlarni axtaringki, ular bilan suhbat qilmoq yaxshi kitob o'qimoqqa barobar bo'lsin. Shunday kitoblarni axtaringki, mutolaasi faylasuflar suhbatiga teng bo'lsin.

A. H. Baxmanyor

Yaxshi kitoblarni bugun o'qing, yomon kitoblarni oqishga ertaga albatta vaqt topiladi.

Isaak Barrou Nodonlar-la o'tirib-turmoqdan kitob bilan yolg'iz qolmoq yaxshiroqdir.
Qosimbek Zokir.

Kitoblar sizni minglab asr avval dunyodan o'tgan dohiylar bilan uchrashtiradi. Rene
Dekart

Kitoblarim men uchun butun umrga yetajak ulkan qirollikdir. Shekspir
Men kitoblarni emas, kitoblar meni yaratdi. Mishel de Monten

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASI. Shavkat Mirziyoyev
- 2.Hurriyat.uz sayti
- 3.Xalq so'zi.uz sayti

KOMPYUTER GRAFIKASIDA RANGLARNI TUTGAN O'RNI

Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich

Ilmiy tadqiqotchi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti.

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada kompyuter grafikasi sohasida ranglarni to'g'ri tanlashda e'tibor berish kerak bo'lgan jihatlar o'rganib chiqilgan. Shuningdek ranglarni o'zaro mosligini ta'minlash, kompyuter grafikasini turlariga qarab foydalaniladigan ranglar ichidan optimal variantlar tanlash bo'yicha kerakli tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Kompyuter grafikasi, rastrli grafika, vektorli grafika, fraktal grafika, rang, rang tizimlari, rgb rang tizimi, cmyk rang tizimi, axborot texnologiyalari.

Bugungi kunda kompyuter texnologiyalari kun sayin rivojlanib bormoqda. Dastlab yaratilgan elektron hisoblash mashinalari ma'lumotlarni qora ekranda oq yozuvlar bilan aks ettirgan bo'lsa, hozirgi zamonaviy kompyuterlar tabiatda bor ranglarni monitor ekranida taqdim eta oladi. Ba'zi zamonaviy kompyuter ekranlarida aks etkan tasvirlarga qarab, hayotdagidan xam go'zalroq ko'rinayotgandek tasavvur paydo qilib, hayrat uyg'otadi. Bunga sabab: monitorda piksellar sonining ko'pligi va millionlab ranglarni aks ettirib bera olish qobiliyatidir.

Kompyuter grafikasi sohasini rivojlanishi axborot texnologiyalariga juda katta yangiliklar olib kirdi. Elektron hisoblash mashinalari ranglarni aks ettira olishi, ularda turli hayotiy tasvirlarni namoyish qilib berishi zamonaviy kompyuterlar paydo bo'lishiga dastlabki qadam edi. Bu uchun GPU (grafik protsessor) degan qurilma kerak bo'ldi. Grafik protsessorni qanchalik kuchli bo'lishi, kompyuterni ranglar, dizayn, 3d texnologiyalari sohasida yaxshi ishlashini ta'minlab beradigan bo'ldi. Hozirgi kunda zamonaviy kompyuterlarni eng qimmat qurilmalaridan biri bu aynan grafik protsessordir.

Biz ko'zimiz bilan ko'rib turgan yoritilgan buyumdan qaytgan yorug'lik ko'zimizga tushadi va asab hujayralarini qo'zg'otadi. Asab hujayralari miya bilan to'g'ridan to'g'ri bog'langanligi uchun ko'zdagi yorug'lik miyaga o'tadi. Shunda bizni ongimizda ko'rish tuyg'usi paydo bo'ladi. Rang kuzatuv tassuroтини boyitish va tasvirni axborotga boyitish rolini o'ynaydi. Rang tushunchasi odamning ko'zi yorug'likni qanday qabul qilishi bilan bog'liq. Inson ko'zi ko'radigan yorug'lik bu 400-700 nm (nanometr)gacha bo'lgan to'lqin uzunligiga ega elektromagnit to'lqinlardir. [1,127]

Ranglar kompyuter grafikasini turli sohalarida turlicha qo'llaniladi. Kompyuter grafikasini uch turi mavjud bo'lib: rastrli, vektorli va fraktal grafika. Ular bir-biridan qog'ozda bosib chiqarilishi va monitorda aks ettirilishi bilan farqlanadi. [2,57]

- Rastrli grafikada tasvir qog'ozda nuqtalar, ekranda piksellar orqali hosil qilinadi. Nuqtalar soni ko'pligi rasm, shakl, grafik va hokazolarni sifatli bo'lishini taminlab beradi. Rastrli grafikani kamchiligi: tasvirni kattalashtirib, kichiklashtirilganda nuqtalar o'lchovi kattalashishi bilan tasvir aniqligi yomonlashadi;

- Vektorli grafikada tasvirning asosiy elementi bu chiziqdur. Bunda chiziq to'g'ri va egri chiziq bo'lishi mumkin. Rastrli grafikada chiziqlar nuqtalar yordamida yaratilinsa, vektorli grafikada tasvirlarni yaratishda nuqtaga nisbatan umumiyroq chiziqlardan foydalaniladi. Shuning hisobiga tasvirlar vektorli grafikada aniqroq ko'rinadi. Tasvirni xotiradan kam joy olishi bu vektorli grafikani afzalliklaridan biridir. Bunga sabab xotirada chiziqni o'zi emas, unga tegishli parametrlarni saqlanishidir;

- Fraktal grafika bu tasvirni chizish emas, balki uni matematik hisoblovchi dasturlar yordamida qurishdir. Bunda tasvir matematik formulalar yordamida xosil qilinadi. Fraktal

grafika o'yin sanoatida keng qo'llaniladi. Fraktal grafika matematik formulalar yordamida tasvirni avtomatik yaratadi. Fraktal grafika jarayonlarni modellashtirish, turli qiziqtiruvchi dasturlar yaratish, tahlil qilishda keng qo'llaniladi.

Ranglarni anglashda ta'sir qiluvchi asosiy uchta omil mavjud: yosh, jins va madaniyat. Ba'zi madaniyatlarda, oq rang baxt va poklik bilan bog'liq. Ayollar turmush qurganda oq ko'ylak kiyishi orqali baxtni poklikni o'zida ifodalamoqchi bo'lishadi. Turli xil madaniyatlarda turlicha xolatlarda oq rang kiyish mumkin. Chunki, bu madaniyatlarda oq, qayg'u va o'lim bilan bog'liq. Bu va shunga o'xshash omillar ranglarning insonning hissiyotlari va xulq-atvoriga ta'sirini o'rganishda e'tiborga olinishi kerak. [3,145]

Qizil, sariq va to'q sariq ranglarni o'z ichiga olgan ranglar issiq ranglar deb hisoblanadi va hayajonlangan his-tuyg'ularni ifodalaydi.

Sovuq ranglar ko'k, binafsha va yashil ranglarni o'z ichiga oladi. Ushbu ranglar xotirjamlik, salqinlik keltirib chiqara oladi.

Grafik dizayn va nashriyot sohasida ranglar ko'pincha ma'lum tuyg'ularni uyg'otish uchun qo'llaniladi. Ranglar ba'zi kishilarning fiziologiyasiga, xulq-atvoriga va kayfiyatiga ta'sir ko'rsata oladi.

Rang tanlashda grafik dizaynni qaysi sohasida ishlashimizga qarab, uni istemolchilar qay tarzda qabul qilishlariga qarab qaror qabul qilishimiz lozim. Bunda ranglarni o'zaro mosligini ta'minlash, ma'lum tuyg'ularni uyg'ota olishi, odamlarni ko'ziga yoqimli bo'lishi kabi jihatlarni hisobga olish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.D., Poornima & Byeon, Haewon & Jerith, G. & Priya, R.K.. (2023). Computer Graphics And Multimedia. 10.59646/compgrap/034.
- 2.Kurbanov, Sultanboy. (2022). Methods and models of surface formation in the process of three-dimensional modeling. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. 12. 272-280. 10.5958/2249-7315.2022.00187.3.
- 3.Davron Mansurov, & A. Safarov. (2023). STAGES OF DEVELOPMENT AND THE NEW IMAGE OF POLITICAL PARTIES IN UZBEKISTAN. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 15, 155-161.

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА АКTDAN FOYDALANISH

Rustamova Umida

SamDU maktabgacha ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

"Taqdimot - ta'limiy mini multfilm, bu chiroyli rasmlarga
ega elektron ovozli kitob bo'lib, bu onalar uchun uydan chiqmasdan
va uzoqlarga uchmasdan o'z farzandiga atrofdagi dunyoni o'zi
ko'rganicha aytib berishlari uchun ajoyib vositadir. mamlakatlar"

Viktoriya Kuznetsova

Annotatsiya: maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida axborot texnologiyalarining o'rni va uni maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonida to'g'ri tashkil qilish usullari atrog'icha yoritilgan.

Kalit so'zlar: texnologiya, texnika, intellektual, kompyuter, multimediya, innovatsiya.

Axborot texnologiyalarini har qanday darajadagi ta'lim tizimiga kiritish bugungi kunda jahon ta'lim jarayonini rivojlantirishning eng barqaror tendensiyalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, multimedia orqali ta'lim sohasida keng foydalanish kundan-kunga rivojlanib bormoda. Multimedia texnologiyalari orqali o'qitish o'rganish samaradorligini oshiradi, chunki ulardan foydalanish o'quvchilarni axborotni idrok etish jarayoniga jalb qilishga yordam beradi. Rivojlanayotgan zamonaviy axborot jamiyati sharoitida bolalarning katta maktabgacha yoshdan boshlab kompyuterni erta o'rganishi ob'ektiv zaruratga aylanmoqda. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida multimedia texnologiyalaridan ko'proq va muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda.

Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishdan kutiladigan natijalar quyidagilarda yaqqol namoyon bo'ladi:

- maktabgacha ta'lim sohasida ta'lim sifati va bolalarni maktabga tayyorlash samaradorligining yaxshilanishi;
- bolalarning erkin fikrlashi doirasi va dunyoqarashining kengayishi;
- bolalarning intellektual, ijtimoiy-hissiy va ijodiy rivojlanishi darajasining oshishi;
- ota-onalar bilan maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligining yanad mustahkamlanishi va qulaylikni ta'minlashi bilan afzaldir.

Texnika vositalari bilan to'la jihozlangan, ko'rgazmalarga boy mashg'ulot, ertaliklar, tadbirlar va chet tililarini o'rgatish bo'yicha to'g'arak mashg'ulotlari boladagi qobiliyat va iqtidorni yuzaga chiqarishda, uni rivojlantirishda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa axborot texnologiyalari va innovatsiyalarning imkoniyatlari bollarning aqliy intellektual rivojlanishiga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi, shu jihatdan, ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari, "Takomillashtirilgan ilk qadam" Davlat o'quv dasturi asosida bilim va ko'ikmalarni egallagan, axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositalari va ulardan to'g'ri foydalana oladigan 6-7 yoshli bola axborot zamonaviy, ilg'or texnologiyalar asosida ta'lim berayotgan maktab ta'limiga jismonan tayyor, yetarli intellektual ko'nikmalarga ega, psixologik tayyorlangan holda yo'llanadi.

Axborotlashtirish jarayonida maktabgacha ta'lim tashkilotidagi tayyorlov guruh xonalarini yetarlicha jihozlash, multimediya jihozlari uchun moslashtirish masalalarini hal etish, maktabgacha ta'lim tashkilotida faoliyat yuritayotgan pedagog xodimlarning AKT bo'yicha savodxonligini oshirish ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bir necha yo'nalishlarda o'z ifodasini topadi:

-axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan bolalar bilan bo'lgan masofaviy ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish;

-axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan masofaviy ta'limda pedagoglarning otaonalar bilan hamkorlik jarayonida foydalanish;

-axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan metodik ishlarni tashkil etishda, ta'lim sifatini oshirishda tarbiyachilar bilan ishlash jarayonida foydalanish.

Zamonaviy axborotlashgan jamiyat maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglari oldiga bir qator vazifalarni qo'yadi. Eng avvalo, pedagog kompyuter o'yinlarini va ta'lim dasturlarini tanlashda bolaga boshchilik qilishi kerak. Buning uchun tarbiyachi kompyuter savodxonligini egallagan bo'lishi zarur, shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib borilayotgan ta'lim-tarbiya faoliyatida bevosita global internet tarmog'i resurslaridan unumli foydalana olishi muhim. Maktabgacha yoshdagi bola hayotida o'yin - bu eng asosiy faoliyat turi hisoblanib, u bola shaxsining shakllanishi va rivojlanishi uchun katta ahamiyat kasb etadi. Gap kompyuter o'yinlari haqida borar ekan, tarbiyachi o'yinlarning bola yoshi va axloq me'yorlariga mos kelishini hisobga olishi kerak. Kompyuter o'yinlaridan foydalanish (multimediya vositasida) bolalarga ta'lim berish samaradorligini oshirish bilan birga bolaning aqliy va ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqarishda ijobiy natija beradi. Paint dasturida bola rasm chizish jarayonida tasvirlagan predmet yoki hayvon, tabiat manzarasi yoki odam rasmiga rang tanlashi, mavjud ranglarni farqlashi, ularni joy-joyida ishlatishi, natijada o'z ishini baholashi davomida uning individual shaxs xususiyatlari, qiziqishlari oddiy qog'ozga rasm chizgandan ko'ra yaqqolroq ifodalanadi.

O'quv faoliyatidan tashqari multimedia taqdimotlari bolalarning bilimlarini mustahkamlash va tizimlashtirishga yordam beradi; ular idrok, diqqat, xotira, fikrlash kabi intellektual faoliyat uchun zarur bo'lgan aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun ham muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, tadqiqotimiz davomida multimediali taqdimotlardan foydalanish ta'lim yo'nalishlari mazmunini birlashtirishga, maktabgacha yoshdagi bolalarning integrativ fazilatlarini shakllantirishga va bolalarga olingan bilimlarni kognitiv ijodiy muammolarni hal qilishda qo'llashga imkon berishini aniqladik. Eng muhimi, multimedia taqdimoti shaklida taqdim etilgan material bolalarda juda yorqin his-tuyg'ularni uyg'otadi, yangi axborot texnologiyalari bilan interaktiv o'zaro ta'sir qilish imkoniyatini beradi va shuning uchun kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalar uchun qiziqarli va qulayroq bo'ladi.

Bugungi kun pedagoglari zmon bilan hamnafas ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil oshirib borishlari zarur. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, axborot kommunikatsiya texnologiyalari maktabgacha ta'lim tizimida pedagogik jarayonni tashkil etishda, uzluksiz metodik xizmat ko'rsatishda, metodik faoliyatni rejalashtirishda, pedagoglar, tibbiy xodimlar va boshqa mutaxassislar faoliyatini nazorat qilishda, butun bir tizimning aniq monitoringini olib borishda qulaylik yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1."O'zbekiston Respublikasi ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari" 2018 yil

2."Takomillashtirilgan ilk qadam" davlat o'quv dasturi 2022 yil

ALTERNATIVE WAYS OF EXPRESSING LINGUISTIC CONSTRUCTS

Mahametova Dilnavoz Botirovna

Department of foreign languages,
Tashkent University of Information Technologies
Muhammad al- Khorazmiy (PhD)

Abstract: This article focuses on periphrasis, a crucial linguistic skill that enhances understanding, deepens expression, and enriches communication. One instrument for communication is the periphrasis, and using linguistic periphrasis enhances the expressiveness of both spoken and written language. I will examine the importance of linguistic periphrases and emphasize how they might improve communication in this piece.

Keywords: simile, allusion, euphemism, metaphor, metaphorical epithet, impressiveness, emotiveness, statement, linguistic periphrasis, indirect speech, word combination, improves clarity, supplementary context, alternative method.

Several elements have an impact on how contemporary philological trends emerge. Technological developments are essential because they make digital tools for language study and literary legacy preservation possible. Language studies are impacted by the cross-cultural encounters that globalization promotes. Language dynamics are influenced by socio-political developments, which mirror social changes. Expanding philological perspectives is achieved through interdisciplinary collaboration with sciences such as psychology and neuroscience. Language courses are shaped by educational reforms, which prioritize real-world applications. Furthermore, the internet's democratization of information allows for more extensive language investigation, which supports philology's dynamic progress in modern situations.

Linguistic periphrases, sometimes referred to as circumlocutions or indirect speech, are structures in which a word or phrase is used to convey meaning or an idea that may be communicated in a single word or phrase instead. It entails describing something with more words than are necessary, frequently adding nuances and levels of meaning. In addition, periphrases are essential for improving communication's clarity and comprehension. They add more background, justification, and information to make sure the intended meaning is understood correctly.

Periphrasing is mostly used to express a unique perspective on the thing being described. In order to accomplish this, the widely acknowledged designation of the thing is substituted with a description of one of its attributes or characteristics that, in the author's opinion, is most crucial to the object's characteristic. "The gentle / soft / weak sex" (women); "my better half (my spouse)"; "minions of Law" (police), etc. are examples of periphrases that grow commonplace and are commonly acknowledged periphrastic synonyms.

By utilizing periphrases, authors and speakers can avoid making clear-cut, simplistic assertions. Periphrases provide several approaches to expressing concepts and describing circumstances. They help us avoid using the same words again and over, which makes our communications and discussions more intriguing and engaging.

Rather than stating "he is old," one could state "he has seen many winters," which would convey a sense of maturity and life experience.

By stating "she is expecting a child," as opposed to "she is pregnant," one might emphasize the excitement and expectation that come with being pregnant.

Periphrasing is another popular way to show respect and civility. For example, one

could say, "Could you please lend me a hand" (can you help me) or "Would you mind helping me?" instead of asking someone to do something explicitly.

This type of language periphrasis lessens the force of the request and is frequently employed to make it sound more courteous and less demanding. "I am absolutely starving" is another illustration of hunger. This type of periphrasis strengthens and emphasizes the point, increasing its effect.

Another metaphorical device that adds diversity, impact, and artistic flair to speech is periphrasis. This phenomenon bears some similarities to creative representational devices including metaphor, euphemism, simile, allusion, and metaphorical epithet, among others. For instance, Ralph Waldo Emerson once said, "Life is a journey, not a destination." A "journey" is a lifelong process filled with encounters, obstacles, and revelations. The Greek tale of Atlas, one of the second generation of Titans, the earliest gods in Greek mythology, is the source of the metaphor "to carry the weight of the world on one's shoulders." However, Atlas carried the celestial sphere, or the sky, rather than "the weight of the world" as such. Phonological periphrases are widely used in poetry, strengthening the emotions and avoiding using simple statements:

The Fire Of Passion
by Shadow Of Light
You burn within me (love me)
Like the fire of passion (strong desire)
When I see you
My eyes smile once again (be happy)
My lips long for you (kiss)
My heart pounds within my chest. (beats fast)

In conclusion, by adding extra clarity, originality, and expressiveness, linguistic periphrases significantly improve communication. They enrich our language with richness and diversity, which increases its impact, memorability, and engagement. Periphrasing aids in accurate understanding, evoking feelings, and delivering a clear message in both written and spoken communication.

Adopting linguistic periphrases can improve communication and make the language more dynamic and richer.

References:

1. I. Umirov. "Parafrazalarning izohli lug'ati" T., 1997
2. Normurodov R. Parafrazaning evfemik yo'l bilan hosil bo'lishi // O'zbek tili va adabiyoti 2010.
3. Galperin I. R. Stylistics. M. Higher school, 1977.
4. Galperin I. R. An Essay in Stylistic Analysis. M., Higher School, 1968.
5. www.netpoets.com
6. <https://studfile.net/preview/8829596/page:2/>

TALABALARNING HUQUQIY KOMPETENTLILIGINI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOLI TA'LIMNING O'RNI.

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi
Katta o'qituvchisi **Z.Mamazova**

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida muammoli ta'lim texnologiyasining ahamiyati, uning qo'llanilishi va bu asosida ta'lim samaradorligiga erishish mumkinligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: muammo, ta'lim, muammoli ta'lim, muammoli ta'lim texnologiyalari, muammoli vaziyat, yechim, natija.

Kirish

So'ngi yillarda ta'lim mazmunini samaradorligini oshiruvchi ta'limning bir qator ishonchli interfaol metod va yo'llari izlanmoqda. Hozirgi kun tajribasida muammoli ta'lim deganda mashg'ulotlarda o'qituvchi-pedagoglar tomonidan yaratiladigan muammoli vaziyatlar va ularni yechishga qaratilgan o'quvchilarning faol mustaqil faoliyati tushuniladi. Buning natijasida talabalar kasbiy bilimlarga, ko'nikmalarga ega bo'ladi va fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi. Muammoli ta'lim texnologiyasida quyidagilar asos qilib belgilanadi: ijtimoiy, konstruksiyalash, badiiy ifodalash, ilmiy-tadqiqiy. Bu asoslarni amalga oshirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi: so'z, san'at asarlari, texnik qurilmalar, o'yinlar va boshqalar.

Bu esa bilimlarni o'zlashtirishning ilmiy-tadqiqot usulini yuzaga keltiradi. Muammoli vaziyatning mohiyati - talabaga tanish bo'lgan ma'lumotlar va yangi faktlar, hodisalar o'rtaidagi ziddiyatdir. Bu ziddiyat bilimlarni ijodiy o'zlashtirish uchun harakatlantiruvchi kuchdir.

Muammoli ta'lim texnologiyalari talaba faoliyatini faollashtirish va jadallashtirishga asoslangan. Muammoli ta'lim texnologiyasining asosi - insonning fikrlashi muammoli vaziyatni hal etishdan boshlanishi hamda uning muammolarni aniqlash, tadqiq etish va yechish qobiliyatiga ega ekanligidan kelib chiqadi. Muammoli ta'lim talabalarning ijodiy tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini o'stirishda jiddiy ahamiyatga ega.

Muammoli ta'limning bosh maqsadi - talabalarning o'rganilayotgan mavzuga doir muammolarni to'liq tushunib yetishiga erishish va ularni hal eta olishga o'rgatishdan iborat. Muammoli ta'limni amaliyotda qo'llashda asosiy masalalardan biri o'rganilayotgan mavzu bilan bog'liq muammoli vaziyat yaratishdan iborat.

Turli o'quv fanlari bo'yicha o'qituvchilar darslar jarayonida muammoli vaziyatlar hosil qilishni va ularni yechish usullarini oldindan ko'zda tutishlari kerak.

Muammoli vaziyat yaratish usullari:

- o'qituvchi o'quvchilarga dars mavzusi bilan bog'liq ziddiyatli holatni tushuntiradi va uni yechish yo'lini topishni taklif qiladi;
- bir masalaga doir turli nuqtai-nazarlarni bayon qiladi;
- hal etish uchun yetarli bo'lmagan yoki ortiqcha ma'lumotlar bo'lgan yoki savolning qo'yilishi noto'g'ri bo'lgan masalalarni yechishni taklif etadi va boshqalar.

Muammoli vaziyatni hal etish darajalari:

- o'qituvchi muammoni qo'yadi va o'zi yechadi;
- o'qituvchi muammoni qo'yadi va uning yechimini talabalar bilan birgalikda topadi;
- o'quvchilarning o'zlari muammoni qo'yadilar va uning yechimini topadilar.

Muammoli vaziyatni yechishda qo'llaniladigan usullar:

- muammoni turli nuqtai-nazardan o'rganish, tahlil qilish;

- solishtirish, umumlashtirish;
- faktlarni aniqlash va qiyoslash;
- vaziyatga bog'liq xulosalar chiqarish;
- talabalarning o'zlari aniq savollar qo'yishi va boshqalar.

Muammoli ta'lim texnologiyasi juda qadim zamonlardan shakllanib kelmoqda. Jumladan, qadimgi Grestiyada muammoli savol-javoblar, qadimgi Hindiston va Xitoyda muammoli bahs-munozaralardan keng foydalanilgan. Muammoli ta'limni amerikalik psixolog, faylasuf va pedagog Dj. Dyui 1894 yilda Chikagoda tashkil etgan tajriba maktabida qo'llagan. XX asrning 60-yillarida bu yo'nalishda tadqiqotlar olib borildi. 70-80-yillarga kelib, amaliyotga keng joriy etildi.

Muammoli ta'limning asosiy g'oyasi bilimlarni talabalarga tayyor holda berish emas, ular tomonidan dars mavzusiga tegishli muammolar bo'yicha o'quv-tadqiqotlarini bajarish asosida o'zlashtirilishini ta'minlashdan iborat.

O'zbekistonda muammoli ta'limni qo'llash bo'yicha bir necha asrlar davomida maktab va madrasalarda suqrotona savol-javob usulidan keng foydalanish asosida talabalarda ziyraklik, hozirjavoblik sifatleri hamda go'zal nutq tarkib toptirilgan.

Suqrotona savol-javob usuli hozirgacha eng samarali ta'lim usullaridan biri sifatida qo'llaniladi. Bunda talaba chuqur mantiqiy fikrlashga, ziyraklikka, aniq va to'g'ri so'zlashga, nutqning mantiqiyliigi va ravonligiga hamda tanqidiy, ijodiy fikrlashga o'rgatilgan. Masalan, suqrotona suhbatlar deganda o'qituvchining talabani mustaqil va faol fikrlash jarayoniga olib kirishi hamda uning fikrlashidagi noto'g'ri jihatlarni ziyraklik bilan aniqlagan holda ularni tuzatish yo'liga olib chiqishdan iborat usullar nazarda tutiladi. Bunday suhbat bosqichlarini quyidagicha soddalashtirib ifodalash mumkin;

1. Savol-javoblar orqali talabani bilim darajasi va fikrlash qobiliyatini umumiy tarzda aniqlash.

2. O'rganilayotgan mavzuning mazmunini talaba motivlariga muvofiqlashtirish. Bu, asosan, talabani qiziqish va qobiliyatlariga mos bo'lgan misollar tanlash orqali amalga oshiriladi.

3. Talabani faol muloqotga olib kirish. Bunda asosan rag'batlantirish usullaridan foydalaniladi.

4. Talaba o'zini bilmaydigan odamdek, o'quvchidek tutib, savollar berib boradi.

5. Talabani to'g'ri fikrlarini maqtash orqali uni yanada erkin va chuqurroq fikrlashga, so'zlashga jalb qilish.

Talabani xato fikrlarini aniqlab borish.

6. Talabani xato fikrlariga nisbatan to'g'ri fikrni o'qituvchi tomonidan yaqqol mantiqiy asoslangan shaklda bayon qilish yoki tushuntirish orqali talaba uchun muammoli vaziyat yaratiladi va talabani o'z xatolarini o'zi tuzatishiga yo'naltiriladi.

Bundan ko'rinib turibdiki, ushbu usul yuqori natija berishi shubhasiz bo'lib, ammo buning jiddiy shartlari ham mavjud. Bular o'qituvchining keng bilimga va ijodiy fikrlash qobiliyatiga, yuqori muloqot madaniyatiga, pedagogik mahoratga ega bo'lishi kabilardan iborat.

Muammoli ta'lim mashg'ulotlarini tashkil etish va boshqarish quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- o'quv fani va darslar mavzusini o'rgatishda ular bilan bog'liq muammoli masalalarni belgilash;

- ulardan muammoli vaziyatlar hosil qilish va amalda foydalanishni oldindan rejalashtirib borish;

- talabalarning tayyorgarlik darajasini hisobga olish;

- zarur o'quv vositalarini tayyorlash;

- muammoli vaziyatdagi mavjud ziddiyatni ko'rsatish;

- topshiriqni va uni yechish uchun yetarli shartlarni aniq bayon qilish;

- talabalarining muammoni hal etishda yo'l qo'yayotgan xatolarini, ularning sababini va xususiyatini ko'rsatish;

- talabalarining noto'g'ri taxminlari asosida chiqargan xulosalari oqibatini muhokama etib, to'g'ri yo'lni topishlariga ko'maklashish va boshqalar.

Muammoli ta'lim jarayonini quyidagi uchta asosiy bosqichga ajratish mumkin:

1. Muammoli vaziyat hosil qilish.

2. Muammoni yechish taxminlarini shakllantirish.

3. Yechimning to'g'riligini tekshirish (olingan yechim bilan bog'liq axborotni tizimlashtirish orqali).

Muammoli vaziyat hosil qilishda quyidagilar hisobga olinishi lozim:

Muammolar nazariy yoki amaliy yo'nalishda bo'ladi.

Darsda hosil qilinadigan muammoli vaziyat hamda talabalarga hal etish taklif etiladigan muammoga qo'yiladigan eng asosiy talab - talabalarining qiziqishini oshiradigan, eng kamida esa, talabalalarda qiziqish hosil qiladigan bo'lishi kerakligidan iborat. Aks holda ko'zda tutilgan natijaga erishish imkoni bo'lmaydi.

Muammo talabalarining bilim darajalariga hamda intellektual imkoniyatlariga mos bo'lishi shart.

Hosil bo'lgan muammoli vaziyatni yechish uchun topshiriqlar yangi bilimlarni o'zlashtirishga yoki muammoni aniqlab, yaqqol ifodalab berishga yoki amaliy topshiriqni bajarishga yo'naltirilgan bo'ladi.

Talabalarining muammoli vaziyatni tushunishlari, uning kelib chiqishi sabablari hamda nimalarga, qanchalik darajada bog'liqligini idrok qila olishlari natijasida hosil bo'ladi. Bunday tushuna olish esa talabalarga mustaqil ravishda muammoni ifodalay olish imkoniyatini beradi.

Muammoni yechish taxminlarini shakllantirishda o'quvchi o'zlashtirgan bilimlari asosida kuzatish, solishtirish, tahlil, umumlashtirish, xulosa chiqarish kabi aqliy faoliyatlarni bajaradi.

Aqliy faoliyatdagi asosiy jarayon fikrlash jarayoni bo'lib, fikrlashning sifati uning mantiqiyliigi, mustaqilligi, ijodiyliigi, ilmiyligi, asosliligi, uzviyligi, tejamliligi, maqsadliligi, tezligi, tahliliyligi, qiyosiyliigi, umumlashtirilganligi, xususiylashtirilganligi, kengligi, chuqurligi, ishonarliligi, realligi, haqqoniyligi darajasi bilan belgilanadi.

Shu bilan birga intellektual sifatlar xotira, tasavvur, anglash va shu kabi psixologik jarayonlarning tezligi hamda boshqa parametrlari bilan bog'liq.

Intellektual taraqqiyot darajasi o'qituvchilarda hamda talabalarda qancha yuqori bo'lsa, shunchalik yaxshi natijalarga erishish imkoniyati hosil bo'ladi.

Shunga ko'ra talabalarda muammoni sezish, uni aniqlash, yechimiga doir taxminni to'g'ri belgilash va yechimning to'g'riligini tekshirish qobiliyatlari rivojlanib boradi.

Muammoni hal etishni 3 ta bosqichga ajratish mumkin:

1. Isbotlash - bu muammoning ilgari to'g'ri deb tan olingan sabablar bilan bog'liqliklarini topish asosida amalga oshiriladi.

2. Tekshirish - buni tanlangan sababning oqibatida hal etilayotgan muammo hosil bo'lishi to'g'riligini asoslash bilan amalga oshiriladi.

3. Tushuntirish - bu muammoning yechimi nima uchun to'g'riligini tasdiqlovchi sabablarni aniqlash asosida amalga oshiriladi.

Talabalarining ijodiy tafakkur va ijodiy qobiliyatlarini o'stirishda muammoliy ta'limdan umumliiy foydalanish uchun uning ayrim nazariy asoslari sifatida B. Blumning yuqoridagi mavzu ilovasida keltirilgan bilish va emotsional sohalaridagi pedagogik maqsadlar taksonomiyasi (tafakkurning bilish qobiliyatlari rivojlanishiga muvofiq ravishdagi oltita darajasi)ga hamda G. Gardnerning intellekt koplighi nazariyasiga asoslanish maqsadga muvofiq.

Intellekt kopligi nazariyasining qisqacha bayoni quidagicha:

Bu nazariyani amerikalik psixolog Govard Gardner (1943 yil 11 iyulda tug'ilgan) ishlab chiqqan.

Bu nazariyahar bir odam turli darajadaifodalangan kamidasakkiztati pdagi intellektga ega ekanligini ochib berdi. Ular quyidagilar:

1.Verbal-lingvistik intellekt-so'z xotirasi, so'z boyligi yaxshi, o'qishni yaxshi ko'radi, so'z bilan ijod qilishni yoqtiradi. Bular shoir, yozuvchi, notiqlar.

2.Mantiqiy-matematik intellekt-hisoblash va sonlar bilan ishlashni, mantiqiy masalalar, boshqotirmalarni echishni, shaxmat o'ynashni yaxshi ko'radi, tengqurlariga nisbatan ko'proq abstrakt darajada fikrlaydi, sabab-oqibat bog'liqliklarini tushunadi. Bular matematik, fizik va boshqalar.

3.Vizual-fazoviy intellekt-ko'rish obrazlari bilan fikrlaydi, karta, sxema, diagrammalarni tekstga nisbatan oson o'qiydi, xayolga berilish, rasm chizish, modellar konstruktisyalashni yaxshi ko'radi. Bular rassom, haykaltarosh, me'mor, ixtirochi, shaxmatchilar.

4.Motor-harakatli intellekt-yuqori sport natijasiga erishadi, boshqalarning harakatlari, mimikasi, odatlarini yaxshi takrorlaydi, hamma narsaga qo'l tekkizish, buyumlarni qismlarga ajratish va yig'ish, yugurish, sakrash, kurash tushishni yaxshi ko'radi. Hunarlarga qobiliyatli. Bular raqqos, mim, artist, sportchilar.

5.Musiqiy-ritmik intellekt-qo'shiqlar, kuylarni eslab qoladi, ovozi yaxshi, musiqa asbobini chaladi, xorda ashula aytadi, harakatlari va so'zlashi ritmli, o'zicha sezmasdan kuylaydi, biror ish qilayotib, stolni ritmik chertadi. Bular bastakor, musiqachi, qo'shiqchi, raqqoslar.

6.Shaxslararo intellekt-tengqurlari bilan muloqotni, boshqa talabalar bilan o'ynash va ularga o'rgatishni yaxshi ko'radi, turli holatlarda yetakchi bo'lib qoladi, hamdardlikni, boshqalarga g'amxo'rlik ko'rsatishni biladi, boshqa talabalar unga sherik bo'lishga intiladilar. Bular diniy xodim, siyosatchi, diplomatlar.

7.Ichki shaxsiy intellekt-mustaqillik hissi, iroda kuchini namoyish qiladi, o'zining yaxshi va yomon xislatlarini real anglaydi, vazifalarni hech kim xalaqit bermaganda yaxshi bajaradi, o'zini boshqara oladi, yakka ishlashni ma'qul ko'radi, o'z hissiyotlarini aniq tasvirlaydi, o'z xatolaridan ibrat oladi, o'z qadrini bilish hissi rivojlangan. Bular psixolog, o'qituvchi, tarbiyachilar.

8.Tabiatshunos intellekti-tabiatga, tabiat hodisalariga, jonivorlar, o'simliklarga qiziqadi, tabiat olamini tushunish, atrof-muhitning belgilari va xususiyatlarini farqlash, tasniflash va shu kabilarga qobiliyatini namoyon qiladi. Bular tabiatshunos, ekolog, qishloq xo'jalik xodimlari.

Ayrim talabalar o'zlaridagi eng ustun intellekt tipi orqali boshqalarganisbatan osonroq o'qishlari mumkin. Har bir boladagi o'z vaqtida aniqlangan va rivojlantirilgan talant unga hayotda yuksak cho'qqilarga erishish uchun yo'l ochib beradi.

Xulosaqilib aytganda, ta'lim jarayoni talabalarga intellektning har xil tiplarini jalb qilishni talab etadigan tajribalar orttirish imkoniyatini beradigan holda tashkil etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1.N.N.Azizxo'jayeva Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2006. - 160 b.

2.H.T.Omonov, N.X.Xo'jayev, S.A.Madyarova, E.U.Eshchonov. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi., Toshkent Moliya instituti. - T.: "Iqtisod-moliya". 2009. - 240 b.

3.Педагогика профессионального образования. Под ред. В.А. Слостенина. - М.:

Академия, 2004.

4. Sulaymanova, S. B. Q. (2022). BADIY YO 'NALISHDAGI OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TASVIRIY SAN'ATDA PERSPEKTIVAGA RIOYA QILISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK NAZARIYA VA TA'LIM AMALIYOTIDAGI TAHLILI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 16-23.

5. Сулайманова, С. Б. К. (2022). BADIY TA'LIMDA TALABALARNI O'QITISHDA SAMARALI DIDAKTIK PRINSIPLARDAN FOYDALANISH USULLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 143-150.

6. Сулайманова, С., Омонов, Д., & Аъзамжонов, А. (2022). Алишер Навоий асарларидан бadiй oлий таълим муассасаларида тасвирий санъатни ўқитиш жараёнида фойдаланишнинг зарурияти. Research Focus, 1(2), 272-277.

7. Sadikova, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND.

8. Akhmedova, N. E. (2023). DEVELOPING ARTISTIC AND AESTHETIC COMPETENCE IN THE EDUCATION OF FUTURE TEACHERS OF FINE ARTS IN TRADITIONAL AND FOLK ART. Science and innovation, 2(Special Issue 14), 170-173.

**MASHINA TARJIMASINING SOHALARDA QO'LLANISHI: TEXNIK
TARJIMA TUSHUNCHASI.****Shahlo Hamrayeva Mirdjanovna**

ToshDO'TAU dotsenti, filologiya fanlari doktori.

Qodirova Madinabonu Murodjon qizi

ToshDO'TAU tayanch doktoranti.

Annotatsiya. Mashina tarjimasi bugungi kunda jadal rivojlanib borayotgan va shu bilan birga, har kungidan yuqoriroq ahamiyatga ega bo'lib turgan sohalardan biridir. Sababi, mashina tarjimasidan nafaqat tilshunoslikka doir yo'nalishlarda, balki ilm-fanning turli jabhalarida ham faol foydalanib kelinmoqda. Ilmiy matnlar tarjimasi badiiy matnlardan yoki rasmiy nutqqa xos matnlardan keskin farq qiladi va tarjima uslubini ham shunga ko'ra tanlashni talab qiladi. Ushbu maqolada biz ana shu o'ziga xosliklar haqida to'xtalib o'tmoqdamiz. Shuningdek, texnik tarjima atamasi ustida, uning yutuq va muammolari to'g'risida ham fikr yuritamiz.

Kalit so'zlar: tarjimashunoslik, texnik tarjima, avtomatik tarjima, tarjima uslubi, texnik bilim darajasi, tarjimaning terminologik jihati.

Bugungi kunda zamonaviy tarjimashunoslik sohasida tarjima jarayoni turli sharoitlarda va qo'llanish sohalarida amalga oshirilganda uning xususiyatlarini o'rganish muammosiga qiziqishning ortishi tendensiyasi kuzatilmoqda. Bu inson faoliyatining ko'plab sohalarida yuqori sifatli matnlarni yaratishga bo'lgan ehtiyojning ortib borayotgani bilan izohlanadi, chunki biznes, davlat idoralari va boshqalar egaligiga tushadigan hujjatlar hajmi o'sishda davom etmoqda. Matnlarni tarjima qilish zarurati qadimgi davrlarda paydo bo'lgan, ammo keyingi paytlarda u doimiy ravishda o'sib bormoqda. Agar ilgari badiiy adabiyot tarjimasi alohida o'rin tutgan bo'lsa, hozir jahon taraqqiyoti natijasida ham tor, ham keng ixtisoslashgan texnik matnlar tarjimasi alohida o'rin egallaydi.

Tarjima sohasida texnik tarjima atamasi ham mavjud bo'lib, uni avtomatik tarjima bilan chalkashtirmaslik zarur. Texnik tarjima deganda, muayyan ixtisoslikka tegishli, ilmiy terminlar bilan boyitilgan, badiiylikdan holi matnlar tarjimasi tushuniladi. Ular, asosan, muayyan ilmiy soha doirasidagi matnlarni o'z ichiga oladi. A.Konzli va M.Shell-Xornbinning fikricha, texnik tarjima "Texnologik ma'lumotlarga taalluqli maxsus matnlar tarjimasining kichik toifasi"dir. Ushbu turdagi matnlarni tarjima qilishning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish uchun texnik tarjima sohasidagi bir nechta muammolarni sanab o'tish joiz:

1.Tarjimashunoslikning umumiy tarkibidagi texnik tarjimaning o'rnini aniqlash. Tarjima sohasidagi tadqiqotchilar va mutaxassislar uzoq vaqt davomida marketing, tibbiyot, yuridik va iqtisodiy tarjima turlarini texnik tarjima deb tasniflab kelishgan. Bu sanab o'tilgan tarjima turlarining har birida ma'lum miqdordagi maxsus lug'at mavjudligi bilan oqlanadi. Biroq J. Byornning fikricha, bu holatda diniy matnlar ham yuqoridagi sohalalar bilan parallellik hosil qiladi, ularda ham o'ziga xos terminologiya qo'llaniladi, ammo diniy matnni hech qachon "texnik" ro'yxatiga kiritib bo'lmaydi.

2.Terminologik jihat. Ko'pgina tarjima amaliyotchilari va nazariyotchilari texnik matnlarning terminologik xususiyatlariga alohida e'tibor berishadi. P.Nyumarkning tadqiqotiga ko'ra, atamalar texnik matnning umumiy hajmining 5-10% ni egallaydi. Shunday ekan, J.Sager ta'kidlaganidek, asosiy qiyinchilik atamalarni tarjima qilishda emas, balki ularni aniqlashdadir.

3.Texnik matnda uslub muammosi. J.Byorn bu muammoni uslub tabiatini boshqacha tushunish, ya'ni faqat badiiy matnda uslub bo'ladi, degan keng tarqalgan fikr bilan

bog'liq deb hisoblaydi. Biroq, agar uslub ob'ektlarni tasvirlash, so'zlarni tanlash va jumalarni tuzish usullarini nazarda tutsa, texnik tarjimada uslub xuddi shunday muhim ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, uslub muammosi stilistikaning asosiy tushunchasi sifatida funksional stilistika maktabi tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, unga ko'ra "uslub nutq faoliyatida, tildan foydalanish jarayonida yaratiladi va matnda muhrlanadi. Uslub - bu matnning muhim xususiyatlaridan biri ... ma'lum bir sohada va muloqot holatida, ma'lum bir ekstralingvistik uslubni shakllantiruvchi omillar to'plamida belgilanadi..." Bundan kelib chiqadiki, texnik soha mustaqil soha sifatida, deb taxmin qilish mumkin. Umuman olganda, texnik matnni tarjima qilish faoliyat nutqning maxsus texnik uslubini yaratishni taqozo qiladi.

4. Texnik tarjima yo'nalishining murakkabligi va individualligiga munosabat. Aksariyat tadqiqotchilarning fikricha, texnik matnni tarjima qilish qiyin emas va maxsus o'rganishni talab qilmaydi: "Texnik tarjima ijodiy faoliyat emas; bu faqat ko'payish va ko'chirish jarayonidir". J.Byornning fikricha, texnik matnni optimal tarjima qilish uchun tarjimonlar ilgari mavjud bo'lmagan, ijodiy lingvistik yechim topishlari kerak. A.Stanislavskiy J.Byornning texnik tarjima nazariyasi rivojiga qo'shgan hissasini baholab, shunday ta'kidlaydi: "J.Byorn texnik tarjimon rolining evolyutsiyasini o'z kasbiy faoliyatida, xususan, yozma taqdimotdan faol foydalanishdagi ijodiy komponentning ahamiyati ortib borishida ko'radi". Zero, birinchidan, turli kasblarda ijodkorlikning ulushi har xil... Ikkinchidan, texnik tarjimaning ijodiy xususiyatini tan oladigan bo'lsak, tarjima uchun atamalar asosli bo'lishi kerak, chunki ijod shov-shuvga toqat qilmaydi. Uchinchidan, ijodkorlik haqida gapirish mumkin, agar kasbda doimiy mavjudlik belgilari bo'lsa... texnik tarjimon ham ilmiy muharrir kabi, kerak bo'lsa, tarjima matnidagi muallif fikrini oydinlashtirish, mantiqiy xatolarni bartaraf etish operatsiyasini ham amalga oshiradi; yozuvchi kabi ma'lum bir janrga xos taqdimot uslubini tanlaydi va uni saqlab qoladi; tadqiqotchi kabi formulalarning aniqligi va ixchamligini nazorat qiladi; terminolog kabi lug'atlarda etishmayotgan atamalarning ekvivalentlarini tuzadi; leksikograf kabi lug'atlar tuzadi. Uning ijodida doimo mavjud bo'lgan bu harakatlarning barchasi ijodkorlikning aniq belgilaridir.

5. Tarjimonning texnik bilim darajasi. Texnik matnni tarjima qilishning asosiy maqsadi ma'lum bir hujjat muallifi tomonidan dastlab taqdim etilgan ma'lumotlarni yetkazishdir. Asl muallif o'rganilayotgan sohada tajribali mutaxassis bo'lmagan holda u yoki bu hujjatni yaratadi, shuning uchun bu holda texnik tarjimonning vazifasi tarjima matnini xuddi shunday ishonchli tarzda yaratishdan iborat bo'ladi. Biroq texnik matnning yuqori sifatli tarjimasini tuzish uchun o'rganish mavzusi bilan tanishish va tavsiflangan sohada ma'lum bilimlarga ega bo'lish zaruriy shartlar ekanligiga e'tibor qaratish lozim. J.Byorn tarjimonning yuqori sifatli qidiruv ishlarini olib borishi, parallel matnlardan foydalanishi, umumiy ilmiy-texnikaviy tamoyillarni yaxshi tushuna olishi muhimligini qayd etadi.

6. Turli xil madaniy qadriyatlar va konvensiyalarni taqqoslash. Butun soha sifatida texnik tarjimaning muammolaridan biri matnlarni manba tilidan maqsadli tilga tarjima qilishda mutaxassislar va tadqiqotchilarning madaniyatlar va tanlangan tillarda so'zlashuvchilarning xususiyatlari va o'ziga xos xususiyatlarini idrok etish va farqlashni umumiy istamasligidir. Xorijiy tadqiqotchilar texnik yozuvchining mas'uliyati bilan kesishadigan texnik tarjimonning mas'uliyati muammosiga e'tibor berishadi: "Texnik tarjima asl nusxa madaniyati va tarjimasi, konvensiyalari, ko'riladigan tilning matn turi, janr sharoitlari, registr, uslub va tomoshabinlarning aniq tushunchasi, tarjimasi haqida batafsil ma'lumotni o'z ichiga oladi".

Texnik matnni tarjima qilishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan muhim jihat grammatik xususiyatlardir. Bunday ixtisoslashuv matnlarida ko'pincha qo'shma va murakkab gaplarni, shuningdek, shaxssiz va noaniq shaxs jumalalarini uchratish mumkin. Shuning uchun tarjimada ko'p narsa gapning to'g'ri tuzilishiga bog'liq. Bundan tashqari, ingliz tili analitik

tillar guruhiga kiruvchi til namunasi bo'lsa, o'zbek tili sintetik tillar guruhiga kiradi, bu esa tarjima qilishda gapdagi so'zlarning ma'lum tartibi va mantiqiy urg'ularni joylashtirish kabi muammolarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Bir tabiiy tildan boshqasiga tarjima juda muhim vazifadir. Dunyodagi biznes va ilmiy matnlar miqdori tobora ortib borayotgan bu davrda ilmiy va biznes domenlarida mavjud bo'lgan kitoblar va maqolalarni o'zga tillarda nashr etish zaruriy ehtiyojga aylanib bormoqda. Xalqaro aloqalar va hamkorlik, huquqiy shartnomalar, texnik hujjatlar, ko'rsatmalar, e'lonlar, reklamalar va boshqa matnlarni tarjima qilish zarurati paydo bo'lishi tabiiy.

Shunday qilib, mashina tarjimasi biznes maqsadlarida, madaniyatlararo muloqotda va boshqa ko'plab sohalarda foydali bo'lishi mumkin bo'lgan katta hajmdagi matnlarni avtomatik ravishda tarjima qilish uchun ishlatilishi mumkin. Tarjimonlar internet resurslaridan ham professional muloqot uchun, ham ixtisoslashgan sohalarda, lingvistik xususiyatga ega ma'lumotlarni qidirish uchun foydalanadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

- 1.Дроздова К.А. Машинный перевод: история, классификация, методы.// СЛОВО МОЛОДЫМ. УДК 81'322. 2015, № 3 (7), 156 с.
- 2.Сдобников В.В. Теория перевода. - М.: АСТ Восток-Запад, 2006. - 425с.
- 3.Newmark P.A Textbook of Translation . - New York: Prentice Hall, 1988. - 292 p.
- 4.Byrne J. Technical Translation. Usability Strategies for Translating Technical Documentation. - Springer, 2006. - 290 p
- 5.Кожина М. Н. Стилистический энциклопедический словарь. - М.: Флинта; Наука, 2011. - 696 с
- 6.Станиславский А.Р. Технический перевод и коммуникация в международных инфраструктурных проектах // Филология и литературоведение. - 2014. - № 2(29).
- 7.Скворцова О. В. Проблемы и преимущества автоматизированного и машинного переводов // Молодой ученый. - 2016. - №9 - С. 1287-1289.

ENHANCING EDUCATIONAL EQUITY AND LEARNING OUTCOMES: THE IMPORTANCE OF PARALLEL TEXTBOOKS IN EDUCATION SYSTEMS

Matyakubova Noila Shakirjanovna

Teacher of Foreign language faculty in Alfraganus University

Abstract. Educational inequity remains a persistent challenge, hindering the full potential of students across diverse backgrounds. One critical factor contributing to this disparity is the lack of accessible and engaging learning materials. This article explores the concept of parallel textbooks, a promising approach to address this issue and improve learning outcomes for all students.

Keywords: Parallel textbooks, educational equity, learning outcomes, diverse learning needs, inclusive education, personalized instruction, cultural diversity, linguistic diversity.

Introduction. In the quest for educational equity and improved learning outcomes, the structure and content of textbooks play a pivotal role. However, traditional, one-size-fits-all textbooks often fail to address the diverse needs of learners, leading to educational disparities. To tackle this challenge, the concept of parallel textbooks has emerged as a promising solution. Parallel textbooks, which provide alternative versions of the same content tailored to different learning levels or preferences, offer a pathway towards a more inclusive and effective education system. This article explores the importance of creating parallel textbooks and their potential impact on educational equity and learning outcomes.

Addressing Diverse Learning Needs

One of the primary advantages of parallel textbooks is their ability to cater to the diverse learning needs of students. In any classroom, students exhibit a wide range of learning styles, abilities, and preferences. A single textbook may not adequately accommodate these differences, leaving some students struggling to engage with the material. Parallel textbooks offer a powerful solution by providing multiple versions of the same content, tailored to different learning styles, abilities, and linguistic needs. These versions can vary in complexity, vocabulary level, presentation style, and even language of instruction, allowing students to access and engage with the content in a way that resonates with them.

Promoting Inclusive Education

Parallel textbooks contribute to the realization of inclusive education, where every student, regardless of their background or abilities, is provided with equal opportunities to learn and succeed. Inclusive education goes beyond mere physical access to classrooms; it encompasses the provision of learning materials and teaching methodologies that accommodate the diverse needs of learners. Parallel textbooks support this objective by accommodating different learning paces, language proficiencies, and cognitive abilities, thereby fostering a learning environment where every student feels valued and supported.

Enhancing Learning Outcomes

The availability of parallel textbooks can significantly impact learning outcomes by facilitating personalized and differentiated instruction. When students have access to materials that align with their individual learning needs and preferences, they are more likely to stay engaged, motivated, and successful in their learning endeavors. Additionally, parallel textbooks allow educators to implement differentiated instruction strategies, tailoring their teaching approaches to meet the specific needs of diverse learners. As a result, students experience improved comprehension, retention, and application of

knowledge, leading to enhanced learning outcomes across the board.

Fostering Cultural and Linguistic Diversity

In multicultural and multilingual societies, parallel textbooks serve as powerful tools for preserving and promoting cultural and linguistic diversity in education. By offering textbooks in multiple languages or dialects, educational institutions can ensure that students from linguistic minority backgrounds have access to learning materials in their native languages, facilitating better understanding and engagement with the content. Moreover, parallel textbooks can incorporate culturally relevant examples, narratives, and perspectives, thereby enriching the educational experience and promoting intercultural understanding among students.

Benefits of Parallel Textbooks:

- Improved accessibility: Students with diverse learning needs can access content at their appropriate level, fostering deeper understanding and engagement.
- Enhanced equity: By offering materials in different languages, textbooks can cater to multilingual learners, promoting inclusion and participation.
- Reduced learning barriers: Students can overcome challenges related to reading comprehension, vocabulary, and prior knowledge by accessing content in different formats and levels.
- Increased motivation and engagement: Tailored materials can spark curiosity and make learning more enjoyable, leading to better outcomes for all students.
- Reduced teacher workload: Parallel textbooks can provide teachers with differentiated instructional materials, allowing them to personalize learning for individual students.

Examples of Parallel Textbooks:

- Simplified versions: These versions present the same content with simplified language, shorter sentences, and visual aids, making them suitable for students with lower reading levels.
- Multilingual versions: Textbooks translated into different languages ensure accessibility for students whose native language differs from the language of instruction.
- Audio versions: Audiobooks or text-to-speech options can benefit students with visual impairments or auditory learners.
- Interactive versions: Digital textbooks with interactive elements like games, simulations, and quizzes can enhance engagement and cater to kinesthetic learners.

Challenges and Considerations:

- Cost and resources: Creating and maintaining multiple versions of textbooks requires significant investment in time, effort, and expertise.
- Teacher training: Educators need training and support to effectively utilize parallel textbooks and differentiate instruction for diverse learners.
- Standardization and assessment: Ensuring consistency in learning outcomes across different versions while accommodating diverse needs requires careful planning and assessment strategies.

Conclusion

In conclusion, the creation and implementation of parallel textbooks represent a crucial step towards building a more inclusive, equitable, and effective education system. By addressing diverse learning needs, promoting inclusivity, enhancing learning outcomes, and fostering cultural and linguistic diversity, parallel textbooks have the potential to revolutionize the way we deliver education. Educators, policymakers, and stakeholders in the field of education must recognize the importance of investing in parallel textbook initiatives and prioritize their integration into educational practices worldwide. By doing so, we can create learning environments where every student has

the opportunity to thrive and reach their full potential.

References:

1. Tomlinson, C. A., & Moon, T. R. (2013). Assessment and student success in a differentiated classroom. ASCD.
2. UNESCO. (2009). Policy guidelines on inclusion in education. Paris: UNESCO.
3. Skutnabb-Kangas, T., & McCarty, T. L. (Eds.). (2008). Language, education and diversity: Exploring and interrogating multilingualism. Multilingual Matters.
4. National Research Council. (2000). How people learn: Brain, mind, experience, and school. National Academies Press.

ONLINE DARSLARNI TASHKIL QILISHDA ZAMONAVIY DASTURIY VOSITALAR TAHLILI

Murodova Maftuna Ma'rufjon qizi

Nizomiy nomidagi TDPU

Axborot tizimlari va texnologiyalari 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada videodarslar tayyorlashda foydalaniladigan dasturiy vositalar turlari, ulardan foydalanish qoidalari, ta'lim jarayonida dasturiy vositalar orqali o'qitishning samaradorligi, shuningdek, avzalliklari va kamchiliklari yoritib berilgan.

Аннотация: В статье описаны виды программных средств, используемых при создании видеоуроков, правила их использования, эффективность обучения с помощью программных средств в образовательном процессе, а также их преимущества и недостатки.

Abstract: The article describes the types of software used to create video lessons, the rules for their use, the effectiveness of learning using software in the educational process, as well as their advantages and disadvantages.

Kalit so'zlar: videodarslik, interaktiv testlar, online o'qitish tizimi, veb-kamera videolari, LMS (electron ta'lim uchun platforma)

Hozirgi kunda online darslar, dunyo miqiyosida o'quvchilar uchun ko'plab afzalliklarga ega. Ular, shu jumladan:

- O'quvchilar istalgan joyda, istalgan vaqtda darslarga qo'shilishlari mumkin.
- O'quvchilar darslar orqali o'qish va vazifalarni bajarishda o'zlariga qulay vaqt tanlashlari mumkin.
- O'quvchilar dunyo bo'ylab istalgan maktab yoki o'quv markazi bilan bog'lanishlari mumkin.
- O'quvchilar texnologiyadan foydalanib, animatsiyalar, interaktiv materiallar va boshqa yangiliklardan foydalanishlari mumkin.
- O'quv materiallarining muvofiq tuzilishi: Online darslar, o'quv materiallarini tizimli va dastlabki tushunchalaridan boshlab, qanday qilib muvofiqligini tushuntirishga yordam bera olishi mumkin.

Boshqa tomonidan, online o'quv dasturlari iste'molchilarning samaradorlik va o'qishni osonlashtirishda katta rol o'ynaydi.

Online darslarni tashkil qilishda videodarslarning ahamiyati katta. Videodarsliklarni yaratishda avvalambor mavzu tanlanib, mavzu yuzasidan reja tuziladi. Reja asosida videodarslikni tashkil etish tartibi belgilab olinadi. Videodarslikka qo'shimcha materiallar, taqdimotlar tayyorlanadi.

Bugungi kunda videodarsliklar tayyorlash uchun bir nechta dasturiy vositalar mavjud bo'lib, ularning ayrimlarini imkoniyatlari va kamchiliklarini tahlil qildik.

iSpring Suite kurslar va o'quv videolarini yaratish uchun ko'p funktsiyali vositadir. Dastur veb-kameradan video va audio yozib olishi, ekranni suratga olishi mumkin yoki ikkalasini bir vaqtning o'zida bajarish mumkin.

iSpring yordamida bir necha bosqichda kurs yaratish va nashr qilish mumkin:

- PowerPoint taqdimoti asosida o'quv kursini qurish
- Audio va video hamrohlikni yaratish
- Interaktiv testlarni ishlab chiqish
- Interaktiv bloklarni yaratish
- LMS (electron ta'lim uchun platforma) uchun nashr [3].

Camtasia - bu iSpring kabi ekran yoki veb-kamera videolarini yozib olishi mumkin bo'lgan yengil va foydalanuvchilar uchun qulay vosita. Shuningdek, Camtasia-da videongiz uchun audio treklarni yozib olish mumkin. Dasturda videoni tahrirlash uchun juda ko'p chiplar mavjud: animatsiyalar, video effektlar, qatlamlar.

Asosiy xususiyatlar:

- Ekranida nima sodir bo'layotganini aniq yozib olish, shu jumladan veb-kamera, ovoz, tizim tovushlari va boshqalarni yozib olish.
- Ko'plab vizual natijalar qo'shiladi
- Yozilganlarning taqdimotini tayyorlash
- Videokliplarni qo'shish, kesish, birlashtirish vabo'lish
- Audio qo'shish va tahrirlash
- Barcha mumkin bo'lgan nashriyot xususiyatlari [4].

Filmora Scrn yana bir ekran yozuvchisi bo'lib, u ham veb-kameraga yozib olish xususiyatiga ega. O'quv videolarini yaratish uchun panorama effekti (pan & masshtablash deb ataladigan) va kadrma-kadrga oldindan ko'rish kabi ajoyib funksiyalar mavjud. Asbob shuningdek, o'quv qo'llanmalarini yaratish uchun asosiy funktsiyalarga ega. Misol uchun, tomoshabinlarning e'tiborini ma'lum bir elementga jalb qilish uchun ekranda doiralar va o'qlarni chizish mumkin. Filmora Scrn bilan yaratilgan video darsliklarni bir marta bosish orqali YouTube'ga yuklash yoki MP4, MOV va GIF kabi deyarli har qanday video formatida kompyuterga eksport qilish mumkin.

Filmora Scrn dasturining asosiy xususiyatlari:

- Ko'pgina video yozish dasturlari 60 kadr / sek tezlikda ishlaganda, Wondershare foydalanuvchilariga 120 kadr / s gacha yozib olish imkonini beradi.
- Filmora Scrn nafaqat ekranni suratga olish, balki veb-kamerangiz bo'lsa, foydalanuvchi yuzini ham suratga olish imkonini beradi.
- Filmora Scrn ekranni va foydalanuvchi yuzini yozib olishdan tashqari, mikrofon bo'lsa, u o'rnatilgan yoki maxsus bo'lsin, audio yozib olishga ham imkon beradi [5].

Bundan tashqari Hippo Video, Bandicam, Panopto kabi dasturiy vositalar mavjud bo'lib, ular ham online darslarni samarali tashkil qilishda o'ziga xos xususiyatlari bilan ko'maklashadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yuqorida keltirilgan dasturlar online o'qitish tizimida videodarslarni mukammal darajada tayyorlash uchun, videoga asoslangan o'quv materiallari tayyorlash uchun munosib yechimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.L.M.Nabiulina, Z.R.Bakieva. Multimedia tizimlari va texnologiyalari, Darslik, Toshkent: "Navruz" 2018.
- 2.R.X.Alimov, G.T.Yulchiyeva va boshqalar, Axborot texnologiyasi va tizimlari, Darslik, T.; "Voriz-Nashriyot". 2011.
- 3.<https://www.ispring.ru/elearning-insights/videostudiya-v-ispring-suite-9>
- 4.<https://ru.wikipedia.org/wiki/Camtasia>
- 5.<https://filmora.wondershare.com.ru/screen-recorder/best-laptop-screen-recorders-windows.html>

CRITICAL THINKING AS AN IMPORTANT TEACHING SKILL OF XXI CENTURY

Nargiza Abdullayeva

Senior Lecturer of Namangan State University

Abstract: This article addresses the question of how important critical thinking is in teaching, and ways to significantly develop this skill in students at all stages of education. In addition, there is some information about the characteristics of critical thinking, and exercises are provided as examples for use in the classroom as teachers develop their students' critical thinking abilities.

Keywords: Critical thinking, digital world, development of critical thinking skills, features of critical thinking.

When learners learn a foreign language they have various kinds of needs which influence their learning. Critical thinking is considered one of these learners' needs in teaching and learning process. What is critical thinking itself? Critical thinking is the ability to effectively analyze information and form a judgment and to think critically, one must be aware of his or her own biases and assumptions when encountering information, and apply consistent standards when evaluating sources. How can it influence in teaching foreign languages? Are there some features of critical thinking in the digital world of XXI century? In this article it was discussed and shared some thoughts for the following questions.

As we mentioned above this article is about the conscience of critical thinking in learning and teaching foreign languages and ways of developing this skill in the modern classroom of current period. In order to achieve something new for himself/herself, a person should be aware what he/she wants and how to do it and in teaching it is called as learners' needs. One of the most important needs in the world teaching is critical thinking. We can contemplate it as significant skill among other ones. Now it is time to mention why teachers should develop their learners' critical thinking skills in the classroom.

Critical thinking is important for making judgments about sources of information and forming your students' their own arguments. It emphasizes a rational, objective, and self-aware approach that can help students to identify credible sources and strengthen their conclusions. In the classroom, critical thinking teaches students how to ask and answer the questions needed to read the world. Whether it's a story, news article, photo, video, advertisement, or another form of media, students can use the following critical thinking strategies to dig beyond the surface and uncover a wealth of knowledge. Let's have some activity for developing critical thinking and it is called "A Layered Learning Approach". Begin by having students read a story, article, or analyze a piece of media. Then have them excavate and explore its various layers of meaning. First, ask students to think about the literal meaning of what they just read. For example, if students read an article about the deforestation in the world during the 21 century, they should be able to answer questions such as: What was involved? What happened? Where did it happen? Which details are important? This is the first layer of critical thinking: reading comprehension. Do students understand the passage at its most basic level? Then teach students to ask the tough questions: What information is included? What or who is left out? How does word choice influence the reader? What perspective is represented? These questions force students to critically analyze the choices behind the final product.

In today's age of fast paced, easily accessible information, it is essential to teach students how to critically examine the information they consume. The goal is to equip students with the mindset to ask these questions on their own. Critical thinking goes hand in hand with information literacy to help your students form opinions rationally and engage independently and organize their learner autonomy. There are vast activities to use critical thinking in the classroom.

1. In this expanded response to reading from a critical situation, students are encouraged to respond through forms of artistic interpretations, dramatizations, singing, sketching, and designing projects. For example, students might read an article and then create a podcast about it or read a story and then act it out.

2. This activity requires students to take an article or story and transform it into something new. For example, they might turn a news article into a cartoon or turn a story into a poem. Alternatively, students may rewrite a story by changing some of its elements, such as the setting or time period.

3. In this type of activity, students are encouraged to take action and bring about change. Students might read an article about endangered orangutans and the effects of habitat loss caused by deforestation and be inspired to check the labels on products for palm oil. They might then write a letter asking companies how they make sure the palm oil they use doesn't hurt rain forests.

4. In this student led discussion strategy, students pose thought-provoking questions to each other about a topic. They listen closely to each other's comments and think critically about different perspectives.

Critical thinking goes beyond memorization, encouraging students to connect the dots between concepts, solve problems, think creatively, and apply knowledge in new ways. So, developing critical thinking skills in elementary education are on the top place in teaching of current age. Here we can add some more examples for developing elementary school students' critical thinking skills.

1. Asking questions, especially open ended questions, gives elementary school students a chance to apply what they've learned and build on prior knowledge. It also allows them to problem-solve and think on their feet, and boosts self-esteem by providing an opportunity for students to express themselves in front of their peers.

2. Since a large part of teaching critical thinking skills revolves around applying knowledge and evaluating solutions, elementary school teachers should encourage decision-making as much as possible. This enables students to apply what they've learned to different situations, weigh the pros and cons of a variety of solutions, then decide which ideas work best.

3. Group projects and discussions are another excellent way for elementary school teachers to encourage critical thinking skills. Cooperative learning not only exposes students to the thought processes of their classmates, it expands their thinking and worldview by demonstrating that there's no one right way to approach a problem.

4. Connecting different ideas is a key to teaching critical thinking. For example, elementary school teachers can ask students if they know anyone who has to take a bus to work, and if so, why it would be important for that person to also have a train schedule. Questions like these help children consider different situations (delayed buses, for example) and potential solutions (taking the train instead), helping them apply prior knowledge to new contexts.

By having these kind of activities children learn in different ways and can come from vastly different backgrounds, it's essential that future elementary school teachers receive an education that helps them effectively reach various types of students so they can learn to think critically and meet the challenges of living in a diverse, complex world. Utilizing

critical thinking skills could be seen as a change in the paradigm of teaching and learning. Engagement in education will enhance the collaboration among teachers and students. It will also provide a way for students to succeed even if the school system had to start over. One of the goals of education is to prepare students to learn through discovery. Providing opportunities to practice being critical thinkers will assist students in analyzing others' thinking and examining the logic of others.

In conclusion, we might say that developing students' critical thinking skills in teaching is not easy but at the same time it is very essential. It helps learners to be aware of analyzing and thinking critically in all subjects of school curriculum. In order to develop learners' critical thinking effectively, teachers should select the right activities and use these ones with the students in practice significantly. Since it helps teachers to make their classroom as a safe place as possible.

References:

1. Abdullaeva, N. (2020). SOME TIPS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO YOUNG LEARNERS. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(3), 441-444.
2. Gurrey P. Teaching English as a foreign language. Longmans London. 2003
3. Bri Stauffer. What Are the 4 C's of 21st Century Skills? December 31st, 2021
4. Larry Ferlazzo. Integrating Critical Thinking Into the Classroom. March 22, 2021.
5. Mr. Tilak Raj, Prashant Chauhan. Importance of Critical Thinking in the Education. World Journal of English Language Vol. 12, No. 3; 2022, Special Issue.
6. Matthew Joseph. Strategies to Increase Critical Thinking Skills in students. October 2, 2019

INVESTIGATING THE CULTURAL CONTENT OF EFL COURSE-BOOKS

Nasiba Jakbarova

English Instructor at Namangan State Institute of Foreign Languages
jakbarovanastinka@gmail.com

Abstract: As developing intercultural communication competence in Uzbek EFL classes is becoming more important day by day course-books help Uzbek learners become critical intercultural speakers. It is also important to give students the opportunity to reflect on the cultural input they are exposed to. There are some essential points about evaluation and analysis of FL course-books. It is crucial in order to determine their suitability for teaching culture. This article focuses on the data about choosing a course-books and analyzing the cultural content in EFL lessons.

Keywords: a course-book, intercultural competence, target language, integration, explicit teaching, implicit teaching, evaluation, effective

The importance of selecting appropriate course-books is crucial for teachers to carefully evaluate and analyze the available options. This evaluation process should consider factors such as cultural content, alignment with learning outcomes, effectiveness of activities, appropriateness of language, organization and structure, availability of supplementary materials, practicality and feasibility of implementation. According to Hatoss (2004), when teaching cultural input in FL course-books, it is important to consider two different aspects:

1. The explicit and implicit teaching of cultural input.
2. The cognitive and experiential teaching of cultural input.

Teaching culture explicitly means exposing students to different values, perspectives, traditions, and ways of interpreting the world. This helps them become critical intercultural speakers. It is also important to give students the opportunity to reflect on the cultural input they are exposed to. Another approach is to make students aware of their own culture as a crucial part of developing their intercultural competences. However, it is important not to compare the learners' first culture with the target culture in a competitive way, and EFL courses should not suggest replacing students' own culture.

Regarding cognitive versus experiential teaching, Hatoss states that both methods are equally important. However, modern teaching approaches tend to emphasize experiential teaching as it enhances learning efficiency. When teaching cultural input in FL course-books, it is important to consider both the explicit and implicit teaching of cultural input, as well as the cognitive and experiential teaching approaches. It is crucial to expose students to different values, perspectives, traditions, and ways of interpreting the world, while also giving them the opportunity to reflect on their own culture. The goal is to develop their intercultural competences without replacing their own culture. Additionally, textbook publishers should consider including goals such as recognizing and explaining geographical monuments, historical events, major institutions, artistic monuments, everyday cultural patterns, and the culture of different ethnic groups. FL learners should also be able to act appropriately in common everyday situations, use appropriate gestures, and value different peoples and societies.

These principles highlight the importance of integrating culture into language teaching materials and classrooms. Cultural objectives and activities should be planned and included in lesson plans with the same level of care as language objectives. Cultural components should also be tested and assessed just as rigorously as language components.

Textbook photographs can serve as valuable teaching content, allowing students to visually engage with different cultural aspects. Language teaching should not only focus on teaching grammatical forms, but also emphasize the teaching of content. This means that students should learn about cultural content alongside language forms. The teaching of culture should go beyond factual learning and include community resources, experiential learning, and process skills. Students should have opportunities to engage with the culture in real-life situations and develop their intercultural competences. The target language should be the primary vehicle used to teach culture, allowing students to practice using the language in culturally appropriate ways. These principles emphasize the need for a comprehensive and integrated approach to teaching culture in FL courses. By considering both explicit and implicit teaching of cultural input, using cognitive and experiential teaching approaches, and incorporating specific goals and principles, FL learners can develop a deeper understanding and appreciation of different cultures while also maintaining their own cultural identity.

The evaluation and analysis of FL course-books is crucial in order to determine their suitability for teaching culture. Teachers need to be familiar with the basic principles of evaluating and selecting course-books to ensure they are using materials that effectively incorporate cultural content. Research on FL course-books should be expanded to help teachers identify materials that are culturally appropriate. This research should focus on analyzing the content of course-books, specifically evaluating how well they address the different aspects of culture outlined by Stern. One challenge in finding suitable course-books is the lack of publications that cover certain aspects of culture, such as everyday life in the target cultures. This highlights the need for more resources that provide accessible and reliable information on various cultural topics. It is also important to note that the presence of cultural input in course-books does not automatically guarantee its effective use in the classroom. Teachers play a crucial role in determining how a particular course-book is utilized and ensuring that cultural content is properly integrated into lessons.

This analysis can involve examining the cultural content present in the units, assessing how well it aligns with the desired learning outcomes and objectives, and evaluating the effectiveness of the activities and tasks in promoting intercultural understanding. Additionally, teachers can consider the appropriateness of the language used in the course-book, ensuring that it accurately reflects the target culture and avoids stereotypes or biases. Furthermore, teachers should also consider the organization and structure of the course-book, as well as the availability of supplementary materials and resources. The layout and design of the book should be visually appealing and user-friendly, making it easy for both teachers and students to navigate. In addition to evaluating the content and structure of course-books, teachers should also consider the practicality and feasibility of implementing the materials in the classroom. This includes considering factors such as the level of difficulty, the amount of time required for each unit or activity, and the availability of necessary resources. By conducting a thorough evaluation and analysis of FL course-books, teachers can ensure that they are selecting materials that effectively incorporate cultural content and promote intercultural understanding. This process requires familiarity with evaluation principles, as well as an understanding of the specific cultural aspects outlined by Stern. By selecting appropriate course-books and utilizing them effectively, teachers can create a more comprehensive and integrated approach to teaching culture in FL courses.

References:

- 1.CUNNINGSWORTH, A. 1984. Evaluating and Selecting EFL Teaching Materials. Oxford: Heinemann International, 1984. ISBN: 0435280066
- 2.CUNNINGSWORTH, A. 1995. Choosing your course-book. Oxford: Heinemann English Language Teaching, 1995. 153 p. ISBN 0435240587
- 3.HATOSS, A. 2004. A model for evaluating textbooks. In Babel [online]. 2004, vol. 39, no. 2, pp.25-32. [cit. 2012-05-10].
- 4.GUDYKUNST, W. B. - LEE, C.M. 2002. Cross-Cultural Communication Theories. In GUDYKUNST, W. B. - MODY, B. Handbook of International and Intercultural Communication. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2002. pp. 25-50. ISBN: 9780761920908 HALL, J.K. 2002.
- 5.ALIAKBARI, M. 2005. The Place of Culture in the Iranian ELT Textbooks in High School Level. [online]. In Proceedings of the 9th Pan-Pacific Association of Applied Linguistics Conference. 2005, vol. 9, no. 1, pp. 1- 14. [cit. 2013-11-15].
- 6.SANDOROV?, Z. 2016. The intercultural component in an EFL course-book package. In: JoLaCE - Journal of Language and Cultural Education, 2016. Vol. 4, no. 3 (2016), p. 178-203. ISSN 1339-4045. DOI 10.1515/jolace-2016-0031.
- 7.WILLIAMS, D. 1983. Developing criteria for textbook evaluation. In ELT Journal [online]. 1983, vol. 37, no. 3, pp. 251 - 255. [cit. 2011-05-10].

АЛИШЕР НАВОИЙНИНГ "САБЪАИ САЙЁР" ДОСТОНИ ЎРГАНИЛИШИ ХУСУСИДА

Норимова Озода Абдурашитовна

Самарқанд иқтисодий ва сервис институти тьютори
ozoda.norimova@mail.ru

Аннотация. Мақолада ўзбек мумтоз адабиётининг нодир намунаси бўлган "Сабъаи сайёр" достонини мазмун-моҳияти, достонни таниқли навоийшунос олимлар томонида ўрганилиши ва бугунги кундаги аҳамияти манбалар асосида таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Алишер Навоий, Хамса, "Сабъаи сайёр", бадиий-фалсафий асар, достон, мумтоз адабиёт.

Кириш. Мустақиллик буюк неъмат бўлиб, бизга берилган ушбу неъмат туфайли маънавий меросимизни ўрганиш ва унинг моҳиятига этиш имконияти туғилди. Кейинги йилларда илм-фан олдида муҳим масалалар пайдо бўлдики, эндиликда аждодларимизни бой маънавий меросини бугунги мафкурамиз, маънавий эркинлигимиз ва тарихий холислик билан ўрганишдир. Бинобарин, ўзбек мумтоз адабиётини, хусусан, ҳақиқий санъат асарларини янгича ёндашув билан тадқиқ ва талқин этиш жоиз. Мана шундай бир даврда аждодларимизнинг инсоният бадиий тафаккурига қўшган улкан ҳиссасини очиб бериш асосий масаладир. Зеро, шу вақтгача адабиётшуносликда асарларнинг таҳрир ва тадқиқида қатор ютуқ ва камчиликлар юзага келди. Ҳозирги кунда адабиётимизнинг тадқиқ этилмаган кўп жиҳатлари борки, уларни тадқиқ этиш давр талаби сифатида эътироф этилмоқда.

Ўзбек мумтоз адабиётининг нодир намунаси бўлган "Сабъаи сайёр" достони адабиётшуносликда кўп тадқиқ этилган асардир. Хусусан, адабиётшуносликда бу асар юзасидан кўплаб илмий тадқиқотлар мавжудки, уларнинг барчасида бир хиллик, умумий жиҳатни кузатиш мумкин. Асосан, "Сабъаи сайёр" достонининг сюжети, мазмуни, унда ҳикояларнинг ўрни, шу мавзудаги достонларнинг бошқа достонлар билан муносабати тилга олинади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДЛАР

Ушбу асар билан боғлиқ илмий ишлар анча йиллар олдин вужудга келган. Жумладан, машҳур шарқшунос олим Е.Е.Бертельс ўзининг тадқиқотларида Фирдавсий, Низомий, Хусрав Деҳлавий ва Алишер Навоийларнинг Баҳром Гўр тўғрисидаги асарларини ўрганиб чиқиб, улар орасидаги энг катта фарқ, уларда хилма-хиллик мавжудлигини илмий мулоҳазалар билан изоҳлайди. Олим "Сабъаи сайёр" достонининг яратилишида ўзидан олдинги салафларнинг адабий анъаналарини давом эттириш билан бирга ўз давридаги ҳаётий воқеаларни истифода этганлигини қайд этади [1;81-85]. Адабиётшунос олим Абдурахмон Саъдий эса ўзининг мақолаларини Алишер Навоий достонининг асосий мазмунини ифода этиш, асар қаҳрамонлари характери ва уларнинг қадимий куртакларини ўрганишга бағишлайди. Ўзбек адабиётшунос олими Олим Шарафуддинов мақоласида "Сабъаи сайёр" достонини "Ҳафт пайкар" ва "Ҳашт беҳишт" достонлари билан қиёсий ўрганишга бағишлаб, достоннинг ўрганилиш тарихи, достонлар ўртасидаги фарқлар хусусида айтиб ўтган [2;191]. "Сабъаи сайёр" достонининг ўрганилиш тарихида Фулом Каримовнинг тадқиқот ишлари алоҳида ўрин тутди. Шунингдек, адабиётшунос олим Ҳомил Ёқубов Баҳром Гўр мавзусига бағишланган достонлардан Навоийнинг "Сабъаи сайёр" достонини фарқини кўрсатиб берган. Академик Воҳид Зоҳидов "Сабъаи сайёр" достонининг ғоявий

йўналиши ҳақида гапириб, асосий диққатни образларнинг ички дунёси, маънавий қиёфаси ва характери очиқ беришдаги шоирнинг ижодкорлигини ёритишга қаратади.

Профессор Азиз Қаюмов "Ишқ водийси чечаклари" китобида "Сабъайи Сайёр" достонини яратишдаги Навоийнинг асосий мақсадини шундай изоҳлайди: "Бу шоҳлик тарихини баён этиш эмас, балки, "Етти бўстон" мажлис афрўзи тўғрисида ҳикоя қилмоқликдир. Ишқ ва ошиқлик шоҳ ва шоҳликдан баланд туражагини Навоий ана шу мисраларда кўрсатади. Чин севги - чин инсонийлик тимсолидир. Шоҳлик эса, ўткинчи мартаба, шунинг учун у беҳуда. Баҳром айрилиқ исканжасига тушгандан кейингина Дилоромнинг ҳақиқий ошиғига айланади, ишқ кучи, қудратига асир бўлади" [3;161-162]. Шу билан бирга олим ушбу асарида етти ҳикоят ва уларни айтиб берувчи мусофирлар ҳақида ўзининг қимматли фикрларини айтиб ўтган.

МУҲОКАМА

Шу ўринда ҳикоят айтувчи-ровийлар тўғрисида қисқача тўхталиб ўцак. "Ровий" сўзи араб тилидан олинган бўлиб, ривоят қилувчи, хабар етказувчи деган маъноларни англатади. Шарқ тафаккури тарихида бу сўз бир неча маъноларда қўлланган. Жумладан, пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в) ҳадисларини кейинги авлодга етказувчи, ҳикоят айтувчи, бирор жой ёки воқеа ҳақида хабар берувчи, қиссахон ва ҳ. Кўп сюжетли ёки туркум сюжетли асарларда ҳикоя ва қиссаларни ровийлар тилидан келтириш усули алоҳида ўрин эгаллайди [4;150]. Хусусан, "Минг бир кеча", "Калила ва Димна", "Тўтинома", "Чор дарвеш" каби Шарқнинг маълум ва машҳур асарларида бундай тимсолларнинг ўрни аҳамиятли. Шу нуқтаи назардан машҳур озарбайжон шоири Низомий Ганжавийнинг "Ҳафт пайкар" ("Етти гўзал") достони ва унга назира тарзида юзага келган кўплаб асарлар, хусусан Алишер Навоийнинг "Сабъайи сайёр" достонида ҳам қолипловчи сюжет ичидаги алоҳида ҳикоятларни ровийлар (маликалар, маҳбуслар, мусофирлар) тилидан келтириш усули мавжуд. Бу тимсоллар асарда эпизодик характерга ега бўлишига қарамай муҳим аҳамият касб этади. Зеро, хамсанавислик анъанаси бадиий тафаккур ва маҳоратнинг ўзига хос беллашуви рақобати бўлиб, бу беллашув унинг ҳар бир достонида ҳар бир тимсол, воқеа, деталь ва байтида намоён бўлади.

Туркий тилда биринчи бўлиб бу мавзунини Алишер Навоий қаламга олади ва ўз достонини "Сабъайи сайёр" деб атади. "Сабъайи сайёр" достони 38 боб, 5009 байтдан иборат бўлиб, шундан 11 бобни муқаддима ташкил қилади [5;127].

Адабиётшунос олима Дилнавоз Юсупова таъкидлаганидек; "Сабъайи сайёр"да Навоий даҳосининг қудрати шоирнинг ўз тилидан айтилган ўринларда ҳам намоён бўлади. Жумладан, дoston якунига яқинлашганда шоир асарнинг ёзилиш муддатида тўхталиб дейди:

Бўлди чун бу рақам иши тайёр,
Кўйдум отини "Сабъайи сайёр".
Тортқонда бу турфа савти маддин,
Байти беш мингга тортти аддин.
Манга айёми гарчи ёд эрмас,
Лек тўрт ойдин зиёд эрмас.
Бўлсам ўзга умурдин эмин,
Бор эди тўрт ҳафта ҳам мумкин...
Гарчи тарихи эрди секкиз юз,
Сексон ўтмиш эди яна тўққуз.
Ойи унинг жумодиуссоний,
Панжшанба ёзилди унвони" [5;140-141].

Бу борада профессор Н.Маллаев "Алишер Навоий ва халқ ижодиёти" номли китобида "Сабъаи сайёр"нинг ғоявий йўналиши ҳақида шундай дейди: "Навоий асарларида золим ва жоҳил подшоларни танқид қилиш ва фош этиш ҳам адолат ва маърифат ғоясини тарғиб этишга, эл-юртнинг манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган. Навоий Хусрав ва Баҳром каби подшолар образини яратишда муайян бир мақсадни кўзлайди. Хусрав - золим, мустабид ва худбин подшо. Баҳром - зиддиятли характерга эга бўлган мураккаб образдир. Навоий бу образ қиёфасида бир-бирига қарама-қарши икки шахсни: одил подшо ва вафодор ошиқни, шу билан бирга ўз ҳузур ҳаловатига, шахсий кайфиятларига берилиб, эл-юртнинг аҳволи ва давлат ишларидан четлашган, ўз эҳтиросларига асир бўлган шухратпараст подшоҳ ва худбин ошиқни тасвирлайди" [6;382]. Навоий Баҳромнинг саргузашти ва хусусан, унинг фожиали тақдири билан Хусайн Бойқарони ҳам, бошқа темурий шоҳ ва шаҳзодаларни ҳам огоҳлантирмоқчи, уларни машъум йўлдан қайтармоқчи бўлади. Олим бошқа асарларида "Сабъаи сайёр" достони ҳақида тўхтаб ўтади ва унинг кам ўрганилганлигини гапириб, дostonдаги образлар занжири, ҳикоялар силсиласи, рақамлар ва ранглар олами ҳақида ўз фикрларини баён этади.

Таниқли олим Тўхтасин Жалолов "Хамса талқинлари" китобида Навоийнинг ушбу достони моҳияти ҳақида қуйидаги фикрларни айтади: "Хамса"даги бошқа дostonларда кўриб ўтганимиздек, бу дostonда ҳам ишқ, кўнгил хазинасининг бебаҳо жавҳари, кишиликнинг олийжаноб бир фазилати сифатида таъриф ва тавсиф қилинади. Лекин севувчи билан севиловчининг камол топиши учун бир-бирини муҳаббат билан севишгана етмайди. Ҳақиқий ошиқ ёлғиз маъшуқасинигана эмас, балки она халқини ҳам шундай эҳтирос билан севиши даркор. Маъшуқа ошиқ учун бутун кишиликнинг рамзи вазифасини ўтамоғи лозим. Мана шундагина муҳаббат ўзининг ҳақиқий маъносига эга бўлади. Навоий Баҳромнинг жамият муҳаббатидан ажралган яйдоқ муҳаббати қандай фалокатларга сабаб бўлганлигини кўрсатиб ўзининг бу масалага бўлган муносабатини изоҳлайди" [7;148].

Низомийнинг "Ҳафт пайкар", Деҳлавийнинг "Ҳашт беҳишт", Навоийнинг "Сабъаи сайёр" дostonларини бир бутун комплекс сифатида ижодкорнинг тарихий, ижтимоий ва эстетик қарашларидан келиб чиқиб, қиёсий типалогик жиҳатдан ўрганиш муҳим.

НАТИЖАЛАР

Алишер Навоий Низомий, Деҳлавийдан фарқли равишда "Сабъаи сайёр" дostonидан Баҳром билан Дилоромнинг севгиси ҳақида юксак бадиий асар яратишни асосий мақсад қилган. Шунингдек, у бу асар орқали замонасининг энг муҳим масалалари юзасидан ўзининг ижтимоий, сиёсий қарашларини баён этган. Навоийнинг ушбу дostonида Баҳром билан Дилором тўғрисидаги афсона севги ҳақидаги ҳикоянинг асосий ажралмас қисмига айлантирилган. Баҳромнинг Дилором билан овдаги можаролардан кейинги учрашуви Навоийда қолипловчи ҳикояга кирган новеллалардан кейин амалга оширилади. Ваҳолангки, Низомий ва Деҳлавийларнинг дostonларида асарнинг асосий қисми ҳикоялар қисми билан боғланмаган. Агар бир-бирларидан ажратиб олинса, улар иккита мустақил асар бўлиб қолади. Алишер Навоийга эса, бу боғлиқлик асарнинг бир бутунлигини ташкил этиб, уларни бир-бирларидан ажралмас қисмларга айлантирган. Таниқли навоийшунос олим, профессор Нурбой Жабборов таъкидлаганидек; ""Сабъаи сайёр" дostonида муаллиф концепцияси негизида нафс йўриғига юриш, унга қул бўлишнинг оқибати хорлик эканига доир Қуръони карим таълимотининг бадиий талқини туради. Дostonдаги ҳар бир деталь, образ ва талқин ана шу концепцияни мантиқ ва бадиият қонуниятлари асосида далиллашга қаратилади" [8;25].

ХУЛОСА

Алишер Навоий бу афсона асосида янги шакл ва мазмунга эга бўлган мустақил бадиий асар яратган. Навоийнинг "Сабъаи сайёр" достони шу мавзуда ёзилган асарларнинг синтези, мукаммал кўриниши бўлди. Бертельс таъбири билан айтганда, Навоий салафларининг ишини давом еттирган бўлса-да, унинг асари мутлақо оригиналдир. Бу ўзига хосликлардан бирини ровийлар тимсоли мисолида кузатамиз.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- 1.Бертельс Е. Э.. Навоий асарларининг Овруподаги илк таржималари. Русчадан Улуғбек Абдуллаев таржимаси // *Жаҳон адабиёти*" журналы, 2008 йил, 2-сон. - Б.81-85.
- 2.Qarang; Валихўжаев Б. Ўзбек адабиётшунослиги тарихи. - Тошкент: Ўзбекистон, 1993. - 191 б.
- 3.Қаюмов А. Ишқ водийси чечаклари. - Тошкент: Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1985. - - 256 б.
- 4.Qarang; Тоҳиров С. Ўзбек мумтоз адабиётида туркум сюжетлар ва "Нўҳ манзар" номзодлик диссертацияси автореферати. - Самарқанд, 2005
- 5.Юсупова Д. Ўзбек мумтоз адабиёти тарихи (Алишер Навоий даври) / Д.Юсупова. - Тошкент: Akademnashr, 2013. - 272 б.
- 6.Маллаев Н. Алишер Навоий ва халқ ижодиёти. - Тошкент: Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1974. - 382 б.
- 7.Жалолов Т. "Хамса" талқинлари [А.Навоийнинг ижоди ҳақида] - Тошкент: Узадабийнашр, 1960. - 143 б.
- 8.JABBOROV N. Alisher Navoiy ijodining islomiy-ma'rifiy asoslari // *Alisher Navoiy adabiy va ilmiy merosini o'rganish masalalari mavzusidagi xalqaro konferensiya materiallar* № 68 , 2023-yil 8-fevral . - Toshkent. - 2023. -B.25.
- 9.Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. 10-жилд: Хамса: Сабъаи сайёр. - Тошкент: Фан, 1992. - 448 б.
- 10.Салохи Д. И. Великий мыслитель и поэзия. - 2018.
- 11.Xaqqulov N. Q. Perfect generation-personality of private education and humanity facilities // *Мировая наука*. - 2019. - №. 2 (23). - С. 62-63.
- 12.Qahramonovich H. N. Zamonaviy Markaziy Osiyo Falsafasinini Ikki Dahosi // *Miasto Przyszoci*. - 2023. - T. 43. - С. 6-9.
- 13.ХАККУЛОВ Н. К., РИЗАЕВ И. И. Цифровая культура и неприкосновенность личности // *Новые технологии в учебном процессе и производстве*. - 2023. - С. 605-606.
- 14.Салоҳий Д. Навоийнинг шеърӣй услуби масалалари //Тошкент. Фан. - 2005.
- 15.Хасанов С. Поэма" Сабъаи сайёр"(" Семь скитальцев") Алишера Навои в сравнительно-типологическом освещении. - 1990.

PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHDA ZAMONAVIY TEXNLOGIYALARNING O'RNI.

Ahadov Feruzbek Vafo o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
Amaliy psixologiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

Annotatsiya: ushbu maqolada pedagogika fanini rivojlantirish zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni yoritilgan. shuningdek dars jarayonida zamonaviy texnik vositalar, kompyuterlar, vidyokompyuterli multemediya komplekslarini qo'llash, qolaversa pedagogika fanida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rnini oshirish bo'yicha, zamonaviy pedagogikaning ilmiy tadqiqot usullari va uning metadalogiyasi, zamonaviy pedagogikaning ta'lim- tarbiya jarayonlariga tasiri va uyg'unligi haqida ma'lumotlar berilgan va yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogika, katigoriya, ta'lim, shaxs, malaka, ko'nikma, psixologiya, satsiologiya, tarbiya, fan taraqqiyoti.

Ma'lumki, har qanday texnologiyalarning yangi mazmunini shakllantiruvchi ta'lim tamoillariga asoslanadi va ta'lim oluvchi shaxsni tarbiyalash, unda mehnat va muayyan yo'nalishlarda kasbiy ko'nikmalarini hosil qilishda kasbiy ko'nikmalarini hosil qilishga yo'naltiriladi. Ta'lim jarayonining sub'ektlari o'qituvchi va o'quvchilar bo'lib, ularning hamkorligidagi faoliyatlari muayyan mavzu(yoki fanlar asoslari) bo'yicha kam kuch va vaqt sarflangan holda nazariy va amaliy bilimlar chuqur o'zlashtirish imkonini yaratadi

Ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etishda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish, ularni amaliyotda qo'llash metodlarini takomillashtirish bo'yicha AQSh, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Germaniya, Xitoy, Singapur, Janubiy Koreya kabi dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ta'lim sohasini modernizatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish, o'qitishning didaktik asoslarini global strategiyalar sifatida pedagogik amaliyotga tatbiq etish tendensiyalari kuzatilmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda ta'lim eng noyob kapital sifatida qadrlanayotgan bugungi sharoitda uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida "ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish" dolzarb vazifa etib belgilandi.[1, 341]

Jahonda va mamlakatimizda ta'lim barqaror taraqqiyotni ta'minlaydigan asosiy kuch sifatida e'tirof etilib, kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etish, pedagogik diagnostika metodlaridan optimal foydalanish strategiyalari samaradorligini oshirish va usullarini takomillashtirish orqali tahsil oluvchilar uchun ularning hayoti davomida sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish alohida dolzarblik kasb etmoqda. Bu esa, har tomonlama yetuk, komil insonni shakllantirish masalasining ko'p qirrali va murakkabligi pedagogikaning hozirgi zamon ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun muhimligini ko'rsatib beradi.

Uzluksiz ta'lim tizimida yuksak malakali, ijodkorlik va tashabbuskorlik qobiliyatiga ega, kasbiy va hayotiy muammolarni mustaqil hal qila oladigan, yangi texnika va texnologiyalarga tezmolanishga layoqatli kadrlarni tayyorlashda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish strategiyalarini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirishning konseptual asoslari hisoblanmish O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da davlatimiz ijtimoiy taraqqiyoti sohasida ta'limning ustuvor deb e'lon qilinishi Pedagogika fani zimmasiga juda katta mas'uliyatli, ulug'vor vazifalarni yukladi.[2, 190]

Hozirgi davr talim taraqqiyoti yangi yo'nalish- innovatsion pedagogikani maydonga

olib chiqdi. "innovatsion pedagogika" termini va unga xos bo'lgan tadqiqotlar G'arbiy Yevropa va AQShda 60-yillarda paydo bo'ldi. Yangilik kiritishning sotsial-psixologik aspektini amerikalik innovatik E. Rodgers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayonini qatnashchilarning toifalari tasnifini, uning yangillika bo'lgan munosabatini, uni idrok qilishga shayligini tadqiq etadi.[3, 257]

Pedagogikaning asosiy kategoriyalari: shaxs, tarbiya, ta'lim, shakllanish, rivojlanish, bilim, ko'nikma, malaka, ma'lumot, pedagogik faoliyat, pedagogik jarayon va boshqalardir. Pedagogika ta'lim va tarbiya sohasidagi tajribalarni umumlashtiradi, ta'lim mazmuni va tarbiyaning kelgusidagi istiqbollari, yo'llari va usullarini qo'rsatib boradi. Pedagogika fanida umumiy kategoriyalar bilan bog'langan asosiy tushunchalardan biri - shaxs tushunchasidir.

Shaxs-ruhiy jihatdan taraqqiy etgan, shaxsiy xususiyatlari va xatti-harakatlari bilan boshqalardan ajralib turuvchi, muayyan xulq-atvor va dunyoqarashga ega bo'lgan jamiyat a'zosi. Jamiyatda o'z mavqeiga ega bo'lgan, o'zligini anglagan, o'z "Men"iga da'vogar, tevarak-atrofda sodir bo'layotgan ijtimoiy voqeahodisaga adekvat baho bera oladigan, tafakkur faoliyatining ob'ektivligi bilan tavsiflanadigan insondir. Shaxs-"kadrlartayyorlashtirishimizning bosh sub'ektivaob'ekti, ta'lim sohasidagi xizmatlarning iste'molchisivaularni amalga oshiruvchi"[4, 531]

Jamiyatsiz shaxs, shaxssiz jamiyat bo'lmaganidek, insonning shaxs sifatida kamol topishi uchun biologik, psixologik, ijtimoiy omillar sabab bo'ladi.

Shaxsning axloqiy sifatlari - shaxsning aqliy jihatdan kamolotga yetishuvi uning aqliy, zehniy sifatlari, fazilatlarini orqali namoyon bo'ladi: bilag'onlik, ob'ektivlik, fikrlovchilik, qobiliyatlilik va boshqalar hisoblanadi. Pedagogik muhit -ta'lim-tarbiya maqsadlariga muvofiq ravishda tuzilgan shaxslararo (o'qituvchi - tahsil oluvchi; o'qituvchi-o'qituvchi; tahsil oluvchi-tahsil oluvchi; o'qituvchi-tahsil oluvchi-jamoa; o'qituvchi-ota-onalar; tahsil oluvchi-otaona va boshqalar) orasidagi munosabatlar majmui.[5, 176]

Mustaqil izlanish, malaka va ko'nikmalarni mustahkamlash, bilimlardan yangi sharoitlarda foydalana olish hamda bilimlarni amaliy qo'llash kabi didaktik vazifalar bilan bog'laydi. Xulosa qilib aytganda o'quv jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu maqsadni ro'yobga chiqarish uchun albatta zamon talablariga javob bera oladigan ta'lim jarayoni bo'lishii lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. Pedagogy and Practice: Teaching and Learning in Secondary Schools.
2. Michayel Uljens. School Didactics and Learning: A School Didactic Model Framing an Analysis of Pedagogical Implications of Learning Theory 2008-y.
3. John Dewey, How we think (1910). Martin, Jay. The Education of John Dewey. (2003) Columbia University Press. Gutek Gerald L. (2009) New Perspectives on Philosophy and education . Pearson Education Inc.
4. R.A. Mavlonova, O. To'rayeva, K.M. Xoliqberdiyev. Pedagogika. Darslik T.: O'qituvchi 2008-yil

MALAY TILIDA OT YASOVCHI PE- QO'SHIMCHASI TASNIFI

Mahliyo Mamatkulova

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Malay tili o'qituvchisi

Ilmumelayu2021@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada malay tilida ot so'z turkumi yasovchi peN- qo'shimchasi, uning turlari, ifodalanishi, qo'llanilish usullari bayon etilgan. Malay tiliga xos bo'lgan qo'shimchalar bilan farqli tomonlari misollar yordamida o'rganilgan. PeN- qo'shimchasining turlari va ularni qo'llashdagi xatolar ko'rib chiqildi.

Kalit so'zlar: malay tili, qo'shimchalar, ingliz tili, shaxs oti, narsa oti.

Аннотация: В этой статье описываются суффикс PeN- ,образующий именное словосочитание в малайском языке его виды, выражения и способы употребления .На примерах изучается различия с аффиксами чарактерными для малайского языка рассмотрены аффиксы и ошибки в их употреблении.

Ключевые слова: малайский язык, аффиксы, английский язык, личное существительные

Abstract: In this article, the suffix peN- which forms a noun phrase in Malay language, its types, expressions and method of use are described. Differences with the suffixes characteristic of the Malay language are studied with the examples. Type of suffixes and misusing them were considered.

Keywords: malay language, affixes, English language, object noun.

Barcha tillarda bo'lgani kabi malay tilida ham ot yasovchi qo'shimchalar mavjud. Ushbu turdagi qo'shimchalardan yasalgan so'zlar kerakli bo'lgan o'rinlarda ega bilan bir xil vazifani bajaradi. Shuningdek, aniq nisbatdagi gaplar tarkibida narsa nomini bildirib keladi. Malay tilida qo'shimchalar so'z boshi, o'rtasi hamda oxiriga qo'shilib keladi. Malay tilidagi ot yasovchi qo'shimchalar quyidagilar hisoblanadi: pe-, ke-, se-, so'z o'rtasida keluvchi - el-, -er-, va -em- qo'shimchalari, pe-an, per-an, ke-an, so'z oxirida keluvchi - an kabilar. Pe- qo'shimchasini malay tilshunos olimlaridan biri hisoblangan Za'ba (1965) o'zining "Pelita bahasa melayu Penggal 1" nomli kitobida atroflicha ta'riflab o'tgan. Uning fikricha ko'ra, malay tili qo'shimchalari ingliz tili grammatikasiga juda o'xshash. Pe-ot yasovchi qo'shimchasining 4 xil vazifada kelishini ta'riflab o'tgan.

Pe- qo'shimchasi

Pe- qo'shimchasi qo'shilgan so'zlarning barchasi ot so'z turkumiga mansubdir. Shu sababli ushbu qo'shimcha ot yasovchi qo'shimchalar turkumiga kiradi.

Pe- qo'shimchasi shakli so'zning fonologik hamda grammatik tuzilishiga ko'ra 2 xil bo'ladi. Ular quyidagilar:

- 1) Pe- asos so'zning birinchi tovushiga qarab qo'shiladi;
- 2) Pe-tovushga bog'liq bo'lmagan hollarda qo'shiladi.

Birinchi holatdagi pe-ot yasovchi qo'shimchasi 6xil ko'rinishda bo'ladi, ya'ni pe-, pem-, pen-, peny-, peng-, va penge-. Ushbu shakllarning har biri asos so'z boshlanadigan harfga qarab qo'llaniladi. Ular quyidagi xususiyatlarga ega:

a) Pe- asos so'z l, r, m, n, ny, ng, w yoki y harflari bilan boshlanganda qo'shiladi: pelayan, perawat, pemalas, penama, penyanyi, pewaris kabilar;

b) Pem- b hamda p harflari bilan boshlanuvchi so'zlarga qo'shiladi: pembaca, pembaru kabilar. P tovushi qo'shimcha qo'shilishi bilan asos so'z tarkibidan tushib qoladi: pem+pakai-pemakai;

c) Pen- so'z asoslari t hamda d harflari bilan boshlanganda qo'shilib, ot so'z turkumi yasaydi. Yuqoridagi holat kabi t tovushi pen- qo'shimchasi qo'shilganda tushib qoladi: pen+tari- penari, pen+ tonton-penonton kabi. Ammo o'zlashma so'zlarga qo'shilganda t o'z holatini saqlab qoladi: pen+tadbir-pentadbir, pen+tafsir-pentafsisir kabi arab tilidan o'zlashgan so'zlarga ushbu qo'shimcha qo'shilganda tovush tushish holati kuzatilmaydi.

d) Peny- s, sy, c, j hamda z bilan boshlangan so'zlarga qo'shiladi. Yozuvda ushbu qo'shimcha peny yoki pen- ko'rinishida bo'lishi mumkin: peny+sakit-penyakit, peny+syarah-pensyarah, peny+ziarah-penziarah, peny+zina-penzina, peny+curi-pencuri kabi. Bunda sabab so'zlarning o'zlashma ekanligidir.

e) Peng- so'zlarning asosi g hamda h bilan, shuningdek i, e, o, a, u undoshlari bilan boshlansa qo'shiladi: penggali, penghantar, pengikat, pengajar, pengubah, pengelat kabi. K, kh, gh tovushlari bilan boshlangan o'zlashma so'zlardan ot yaslashida ham ushbu qo'shimchadan foydalanadi: pengkaji, pengkhayal singari.

f) Penge- ushbu qo'shimcha shakli so'z asosi bir bo'g'indan iborat bo'lgandagina qo'shiladi: pengebom, pengelap, pengecat, pengesah va boshqalar.

Pe- tovushga bog'liq bo'lmagan holatlarda:

Pe- qo'shimchasi bo'g'in qaysi harf bilan boshlanishidan qat'iy nazar o'z shaklini yo'qotmaydi. Misol uchun: pekedai, pesawah, pesuruh, petunjuk, pekebun, pesakit, peserta va hakoza.

Vazifalari:

Yuqorida ko'rib chiqilgan pe- qo'shimchasining ikkala turi ham ot, fe'l, sifat va ikkinchi darajali gap bo'laklariga qo'shilib, ot so'z turkumidagi so'zni hosil qila oladi:

Pe + ot = pembajak, pekebun, pekedai, pesawah, pengakal

Pe+fe'l= pembawa, pemukul, pengajar, petunjuk

Pe+sifat= pembesar, pemurah, pengadil, pendamai, pesakit

Pe+ ikkinchi darajali gap bo'laklari= penyatu, penyebab, peserta

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, malay tili grammatikasi o'ziga xos bo'lib, o'zbek tilidan farqlanadi. So'z yasovchi qo'shimchalar misolida oladigan bo'lsak, malay tilida ushbu qo'shimchalar so'z boshida, o'rtasida hamda oxirida keladi. Pe- qo'shimchasi esa deyarli barcha so'z turkumlariga qo'shilib ot so'z turkumidagi yangi so'zni hosil qiladi. Shuningdek, pe- qo'shimchasining turli ko'rinishlari asos so'zimizning bosh harfiga qarab o'zgarish xususiyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Abdullah Hassan. The morphology of Malay. Kuala Lumpur: Dewan bahasa dan pustaka. 1974

2. Hashim Musa. Binaan dan fungsi perkataan dalam bahasa Melayu. Kuala Lumpur: Dewan bahasa dan pustaka. 1993

3. Za'ba. Pelita Bahasa Melayu Penggal 1. Kuala Lumpur: Dewan bahasa dan pustaka. 1965

PROFESSIONAL FUTBOL SOHASIDAGI MUNOSABATLARNI FUQAROLIK-HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: MAJBURIYATLAR HUQUQI.

Ibrohimxonov Oybekxon Musaxonovich

O'zbekiston professional futbol ligasi

yuriskonsulti, huquq magistri

oybekibrohimxonov84@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis orqali sport (futbol) huquqida fuqarolik-huquqiy shartnoma munosabatlari (futbol klublari hamda murabbiylari o'rtasida tuziladigan mehnat shartnomalari) hamda undan kelib chiqadigan majburiyatlarning bajarilishini huquqiy asoslari va ushbu asoslarni yaratish sportning futbol turini rivojlantirish uchun dolzarb ekanligi yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: shartnoma, majburiyat, murabbiy, yordamchi murabbiy, darvozabonlar murabbiyi, murabbiylik litsenziyasi, futbol klubi, mavsum, mashg'ulot, sport musobaqasi, turnir, fuqarolik qonunchiligi, fuqarolik-huquqiy tartibga solish.

1995-1996-yillarda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi "o'tish davri"ning keng ko'lamli o'zgarishlarini fuqarolik-huquqiy tartibga solishda muhim rol o'ynadi va mamlakatda bozor iqtisodiyotini rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy zamin yaratishga imkon berdi.

Kodifikatsiya qilingan qonun hisoblanadigan va fuqarolik-huquqiy tartibga solishning eng muhim qoidalarini belgilovchi O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi fuqarolik qonunchiligi hujjatlari tizimida markaziy o'rinni egallaydi.

1995-1996-yillarda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi "o'tish davri"ning keng ko'lamli o'zgarishlarini fuqarolik-huquqiy tartibga solishda muhim rol o'ynadi va mamlakatda bozor iqtisodiyotini rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy zamin yaratishga imkon berdi. Shu bilan birga, o'tkazilgan tahlil Fuqarolik kodeksining amaldagi tahriri mamlakatda tez rivojlanayotgan iqtisodiy munosabatlar talablariga va fuqarolik huquqi sohasidagi xalqaro standartlarga yetarli darajada javob bera olmasligini ko'rsatmoqda. Xususan:

birinchidan, Fuqarolik kodeksida eskirgan huquqiy institutlar, shuningdek bozor iqtisodiyotiga asoslangan rivojlangan davlatlar huquqiy tizimida mavjud bo'lmagan yuridik shaxslarning tashkiliy-huquqiy shakli saqlanib qolgan;

ikkinchidan, "tijorat tavakkalchiligi", "xo'jalik yurituvchi subyektlar tengligi", "adolatli kompensatsiya", "shartnomaviy majburiyatlarni bajarishdan bosh tortish" kabi an'anaviy fuqarolik-huquqiy institutlar mavjud emas;

uchinchidan, zamonaviy bozor sharoitlarida talab etiladigan fuqarolik-huquqiy shartnomalar va munosabatlarning alohida shakllari, shu jumladan, davlat-xususiy sherikligi, dilerlikshartnomasi, ulushli quruvchilik, klaster ishlab chiqarish, elektron tijorat, kripto-valyuta aylanmasi, yer uchastkasini xususiylashtirish va boshqalarni tartibga solish nazarda tutilmagan va boshqa masalalar bayon etiladi.

Sport sohasini ham fuqarolik-huquqiy tartibga solinishi va sohani rivojlantirish ham ayni yuqoridagi masalalar bo'yicha muhim hujjatning qabul qilinishidan ko'zlangan maqsadlardan biri edi. Shu maqsadlarni ijrosini ta'minlash yuzasidan, 2019-yil 5-aprelida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining F-5464-son "O'zbekiston Respublikasining fuqarolik qonunchiligini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoyishi qabul qilinadi va muhim huquqiy islohotga ilk qadam qo'yiladi.

Majburiyat iborasi barcha sohalar kabi sport sohasida ham tez-tez uchrab turadi.

Lekin, ushbu atama yuridik va yuridik bo'lmagan ma'noga ega. Yuridik mazmunga ega bo'lmagan majburiyat sport sohasiga aloqador bo'lgan subektlar o'rtasida muayyan bir huquqiy munosabatlar keltirib chiqarmaydi, yuridik ma'nodagi majburiyatda esa asosan sport sohasidagi subektlar o'rtasida muayyan huquqiy munosabatlar vujudga keladi. Ikkala holatda ham majburiyat subyektlari unda nazarda tutilgan harakatni bajarishni yoki bajarishdan o'zini saqlashni talab qiladi, lekin farqi shundaki, agar yuridik ma'no, ya'ni ahamiyatga ega bo'lmagan majburiyat bajarilmasa, hech qanday yuridik oqibat, ya'ni javobgarlik kelib chiqmaydi, bunday oqibat faqat yuridik ahamiyatga ega bo'lgan majburiyat bajarilmasa yuz berishi mumkin.

Demak, majburiyat - bu fuqarolik huquqi normalari bilan tartibga solinadigan mulkiy hamda nomulkiy munosabatlar yig'indisidir, shu sababli u majburiyat huquqiy munosabatlar shakliga egadir. Bunday munosabatlarda ikki taraf qatnashadi, ulardan biri qarzdor ikkinchisi kreditor deb ataladi. Qarzdor kreditor foydasiga muayyan harakatlarni bajarishga majbur, kreditor ushbu harakatni bajarishni talab qilish huquqiga ega bo'ladi.

Sport sohasidagi majburiyatlar ham boshqa sohalardagi, ya'ni barcha fuqarolik huquqiy munosabatlar kabi muayyan yuridik faktlarning yuz berishi natijasida vujudga keladi. Fuqarolik huquqiy majburiyatlarning vujudga kelishida asos sifatida Fuqarolik Kodeksining 8-moddasi 2-qismida quyidagi yuridik faktlar nazarda tutiladi:

1) qonunda nazarda tutilgan shartnomalar va boshqa bitimlardan, shuningdek garchi qonunda nazarda tutilgan bo'lmasa-da, lekin unga zid bo'lmagan shartnomalar va boshqa bitimlardan;

2) qonunda fuqarolik huquq va burchlari vujudga kelishining asosi sifatida nazarda tutilgan davlat organlarining yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari hujjatlaridan;

3) sudning fuqarolik huquq va burchlarini belgilagan qaroridan;

4) qonun yo'l qo'yadigan asoslarda mol-mulk olish natijasida;

5) fan, adabiyot, san'at asarlarini yaratish, ixtirolar va boshqa intellektual faoliyat natijasida;

6) boshqa shaxsga zarar yetkazish natijasida;

7) asossiz boyib ketish natijasida;

8) fuqarolar va yuridik shaxslarning boshqa harakatlari natijasida;

9) qonunchilik fuqarolik-huquqiy oqibatlarning kelib chiqishi bilan bog'laydigan hodisalar natijasida.

Fuqarolik Kodeksining 8-moddasi 2-qismi 1-bandida ko'rsatib o'tilgan "qonunda nazarda tutilgan shartnomalar va boshqa bitimlardan, shuningdek garchi qonunda nazarda tutilgan bo'lmasa, lekin unga zid bo'lmagan shartnomalar va boshqa bitimlardan" vujudga keladigan majburiyatlarga sport (futbol) huquqida shartnoma munosabatlaridan kelib chiqadigan majburiyatlarni ham ta'tbiq etish mumkinligini ko'rishimiz mumkin. Chunki, sport sohasida futbol klublari hamda futbol murabbiylari o'rtasida tuziladigan shartnomalar O'zbekiston Respublikasida nazariy jihatdan mehnat shartnomalari turiga kiritilsada amalda ushbu shartnoma turi haqida mehnat qonunchiligida biror bir tushuncha keltirib o'tilmagan. Shu sababli, ushbu shartnomani Fuqarolik Kodeksining 8-moddasi 2-qismi 1-bandida ko'rsatib o'tilgan "garchi qonunda nazarda tutilgan bo'lmasa, lekin unga zid bo'lmagan shartnomalar va boshqa bitimlar" toifasiga kiritishimiz hamda ushbu shartnomalardan kelib chiqadigan majburiyatlar yuridik tusga ega bo'lgan majburiyatlar hisoblanishini inobatga olib, futbol klubi hamda murabbiy o'rtasida tuzilgan shartnomalardan kelib chiqadigan majburiyatlarga alohida e'tibor qaratish lozim. Shu o'rinda, hozirgi kunda mamlakatimizda futbolni rivojlantirish hamda yoshlarni futbolga jalb etishda futbol murabbiylarining o'rni beqiyos ekanligini inobatga olib, birinchi navbatda murabbiy bo'lish uchun qanday hujjat talab qilinishiga alohida e'tibor qaratishimiz lozim.

Yuqoridagilardan tashqari, majburiyat nafaqat shartnoma (ikki tomonlama bitim), shuningdek bir tomonlama bitimlar asosida ham vujudga kelishi mumkin. Misol uchun ma'lum bir mukofot va'da qilinishini olsak bo'ladi. Bunda va'da bergan shaxs (futbol klubi) ma'lum bir natijaga erishadigan bo'lsa yoki ayrim o'yinlarda g'alaba qozonadigan bo'lsa bosh murabbiyga yoki murabbiylar shtabiga mukofot e'lon qilgan bo'lsa ushbu ishlar bajarilgan taqdirda futbol klubi mukofotni to'lashga majbur.

Shu o'rinda, futbol klubi hamda murabbiylar o'rtasida tuzilgan shartnomalar mehnat shartnomalari hisoblanishi hamda tomonlarning shartnoma orqali mehnat munosabatlariga kirishishidan kelib chiqib mehnat munosabatlariga kirishgan tomonlarga O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi orqali qanday majburiyatlar yuklatilganligiga to'xtalib o'tadigan bo'lsak.

O'zbekiston Respublikasining "Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish to'g'risida"gi O'RQ-210-son qonuning ijrosini ta'minlash maqsadida barcha xodimlarining mehnat faoliyati bilan bog'liq holda zararlanishini majburiy sug'urta qilishi lozim. Bu orqali sportchining hayoti va sog'lig'ini kafolatlanganligini anglatadi, chunki sportchi hayotning kutilmagan kunida travma olishi va bir umrga nogiron bo'lishi hech gap emas. Bu orqali ham ularning shartnomaviy-huquqiy munosabatlari tartibga solinishiga omil bo'lib hisoblanadi.

Bizga ma'lumki, bugungi kungacha O'zbekistonda sport sohasidagi shartnomaviy munosabatlar bo'yicha ko'plab nizolar vujudga kelmoqda edi. Sababi eski tahrirdagi Mehnat Kodeksida, ya'ni O'zbekiston Respublikasining 1995-yil 21-dekabrda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksini tasdiqlash to'g'risida"gi 161-I-sonli Qonuni O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 28-oktabrdagi O'RQ-798-sonli "O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksini tasdiqlash to'g'risida"gi Qonuni bilan 2023-yil 30-apreldan o'z kuchini yo'qotganligi sabab, sport sohasidagi shartnomaviy munosabatlar bo'yicha hech bir modda yo'q edi. Ammo, sohada amalga oshirilgan islohotlar natijasidan so'ng, yangi tahrirdagi Mehnat Kodeksining yagona 503-moddasi bilan esa "Sportchilar mehnatini huquqiy jihatdan tartibga solishning o'ziga xos xususiyatlari" nomli norma kiritildi. Bu esa sportning, ayniqsa professional va havaskor futbolchilarning buzilayotgan mehnat huquqlarini yana bir bor kafolatlovchi imtiyoz sifatida maydonga chiqadi. Chunki, shu kunga qadar sport shartnomalaridan kelib chiqadigan majburiyatlarni bajarmaganlik uchun javobgarlik masalalari bo'yicha milliy qonunchilikda ham tomonlarning, ayniqsa, ish beruvchining majburiyatlari to'liq qamrab olinmaganligida. Birgina misol, yuqorida ta'kidlanganidek Futbol klubi hamda Professional futbolchi o'rtasida tuzilgan shartnomani "Mehnat shartnomasi".

2023-yil 30-aprelgacha kuchda bo'lgan Mehnat Kodeksida sport shartnomalari to'g'risi birorta qoida mavjud emas edi, shuningdek, ushbu Kodeksda sportning o'ziga xosligidan kelib chiqib birorta imtiyoz belgilanmagan.

Shu o'rinda, tomonlarning shartnomaviy munosabatlardan kelib chiqadigan majburiyatlarini bajarishiga to'xtalib o'tadigan bo'lsak. Majburiyatning bajarilishi - bu o'zining ahamiyati bo'yicha shartnoma munosabatlarining vujudga kelishi va rivojlanishi davrida asosiy maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan eng asosiy va yakunlovchi bosqichdan iborat.

Shartnomaga muvofiq, vujudga kelgan taraflarning huquq va burchlarining tugash vaqti ham majburiyatlarni bajarilishi bilan belgilanadi. Majburiyatning qanday darajada bajarilishiga qarab Futbol faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslarning harakatlariga baho beriladi, ularning o'z vazifalarini bajarishda halol (insofli), oqilona, adolatlik tamoyillariga og'ishmay amal qilishlari ayon bo'ladi, bu esa sport huquqida tomonlarga aniq vazifa hamda imtiyozlarni belgilab beradi.

Sport sohasida majburiyatning bajarilishi deb - sport huquqi subyekti tomonidan muayyan

bir harakatni amalga oshirilishiga (yoki harakatdan o'zini saqlashga), sport huquqida ikkinchi tomon esa birinchi tomondan ushbu harakatlarni majburiyatlarni bajarganlik sifatida qabul qilib olinishiga aytiladi.

Majburiyatning bajarilishi shartnoma orqali ma'lum bir vazifani bajarishni o'z zimmasiga olgan tomonidan muayyan bir harakatni amalga oshirish bilan bir qatorda u yoki bu harakatlarni amalga oshirishdan o'zini saqlashdan ham iborat bo'ladi.

Bunda shartnomada nazarda tutilgan tartibda yoki majburiyatning mohiyatidan kelib chiqib, belgilangan muddat davomida yoki majburiyat predmetining xususiyati nimadan iborat ekanligini hisobga olgan holda shartnoma taraflari muayyan harakatni amalga oshirishdan o'zini saqlagan bo'lsa, majburiyat bajarilgan deb hisoblanadi.

Masalan, klub hamda murabbiy o'rtasida tuzilgan shartnomada klub shartnomada belgilangan murabbiyning maoshlarini o'z vaqtida to'lab borish majburiyatini bajarish orqali u ma'lum bir xatti-harakatni amalga oshirish orqali o'z majburiyatini bajargan hisoblanadi. Shuningdek, klub murabbiyning o'z majburiyatlarini bajarishi bilan bog'liq faoliyatiga aralashmaslik hamda to'sqinlik qilmaslik orqali u ayrim xatti-harakatlarni sodir etmaslik orqali o'z majburiyatlarini bajargan hisoblanadi.

Demak, xulosa qiladigan bo'lsak bugungi kunda sportga berilayotgan e'tibor hamda mamlakatimizda sportning rivojlanish tendensiyasi ushbu sohada ham tomonlarning majburiyatlarini o'z vaqtida bajarilishini ta'minlay oladigan huquqiy asoslar vujudga keltirishga ehtiyoj sezmoqda. So'ngi yillarda mamlakatimizda sport faoliyatini alohida huquq sohasi sifatida qaralayotganligi ushbu sohaning asoslari yaqin yillarda to'liq yaratilishiga ishora bermoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

- 1.O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. Umumiy va Maxsus qism. 28.10.2022.
- 2.O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida" O'RQ-394-son Qonuni.
- 3.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha" HARAKATLAR STRATEGIYASI.
- 4.O'zbekiston Futbol assotsiatsiyasi Ijroiya qo'mitasi byurosining 2019-yil 4-martdagi 4-sonli qarori (4-ilova) bilan Tasdiqlangan "INTIZOM KODEKSI".
- 5.O'zbekiston Respublikasi Futbol assotsiatsiyasi Ijroiya qo'mitasi Byurosining 2020-yil 31-dekabrda №1 sonli qarori bilan tasdiqlangan "Futbolchilar maqomi va transferi bo'yicha" Reglamenti.
- 6.Alekseyev S.V. Mejdunarodnoye sportivnoye pravo: Uchebnik dlya vuzov / Pod red. P.V. Krashennnikova. M.: YUNITI-DANA: Zakon i pravo, 2013
- 7.Rayzberg B.A., Lozovskiy L.Sh, Starodubseva Ye.B. Sovremenniy ekonomicheskii slovar. 5-ye izd., dop. i pererab. M.: INFRA-M, 2007. (Biblioteka slovarey "INFRA-M"); Bolshoy yuridicheskii slovar / Pod red. prof. AY. Suxareva. 3-ye izd., dop. i pererab. M.: INFRA-M, 2007. (Biblioteka slovarey "INFRA-M")
- 8.Ibrohimxonov O.M. "Professional futbolni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning huquqiy ahamiyati". Uzbek Scholar Journal. Volume- 24, January, 2024. www.uzbekscholar.com.
- 9.Ibrohimxonov O.M. Sportchilarga berilgan imtiyozlardan xabardormisiz? Inson va qonun gazetasi. № 01. 2024 www.hudud24.uz

ZAMONAVIY TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR

Maxmadaliyev Sohob Ashur o'g'li
Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti
Raqamli iqtisodiyot fakulteti
AT-91-guruh talabasi

Annotatsiya: Bugun dunyoda yoshlarga zamonaviy ta'lim berish va bu orqali mamlakat barqaror rivojini ta'minlash asosiy muammolardan biriga aylandi. Shiddat bilan rivojlanish kechayotgan hozirgi davrda axborot olish va undan to'g'ri foydalanishni o'rganish yoshlar oldidagi asosiy maqsadga aylangani ayni haqiqat. Maqolada raqamli texnologiya, bulutli texnologiyalar, ta'limda raqamli texnologiyadan foydalanish, raqamli texnologiyani ta'lim tizimi vositalari, raqamli texnologiyasini ustunliklari, narsalar interneti (Internet of Things, IoT), kengaytirilgan haqiqat (AR), virtual haqiqat (Virtual haqiqat, VR) haqida tushuncha berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiya, zamonaviylik, ta'lim texnologiyalari, zamonaviy ta'lim, ta'lim muassasalari. : raqamli texnologiya, ta'limda raqamli texnologiya, bulutli texnologiya, narsalar interneti (Internet of Things, IoT); kengaytirilgan haqiqat (AR); virtual haqiqat (Virtual haqiqat, VR)

Ta'lim tizimining hozirgi holati noan'anaviy ta'lim texnologiyalarining roli ortib borayotgani bilan tavsiflanadi. Ta'lim oluvchi tomonidan ularning yordami bilan bilimlarni o'zlashtirish an'anaviy texnologiyalarga qaraganda ancha tezdir. Ushbu texnologiyalar bilimlarni rivojlantirish, egallash va tarqatish xarakterini o'zgartiradi, o'rganilayotgan fanlarning mazmunini chuqurlashtirish va kengaytirish, uni tezda yangilash, samaraliroq o'qitish usullarini qo'llash, shuningdek, har bir kishi uchun ta'lim olish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytirish imkonini beradi. Raqamli texnologiyani o'zi nima degan savolga quyidagicha javob beramiz: bu - xo'jalik yuritishning bir zamonaviy shakli bo'lib. unda ishlab chiqarish va boshqarishning asosiy faktori sifatida raqamli ko'rinishdagi katta ma'lumotlar majmui va ularni qayta ishlash jarayoni xizmat qiladi. Olingan natijalarni amaliyotda ishlatish esa an'anaviy ho'jalik yuritish shakllariga nisbatan ancha katta samaradorlikka erishishga imkon beradi. Misol sifatida turli xildagi avtomatik ishlab chiqarish jarayonlarini, 3Dtexnologiyasini, bulutli texnologiyalarni. masofaviy meditsina xizmatlari ko'rsatishni, aqlli texnologiyalar yordamida mahsulot yetishtirish va uni yetkazib berishni, turli xildagi tovarlarni saqlash va ularni sotish jarayonlarini keltirish mumkin. Biz bu maqolada ta'lim tizimida raqamlashtirishni o'rniga to'xtalib o'tamiz. Keyingi 50 yil mobaynida axborot texnologiyalari rivojlanishi tufayli insoniyat xayotida katta o'zgarishlar yuz berdi. Endilikda ta'limni samarali tashkil etish uchun turli usul va vositalardan foydalanish boshlandi. Bu borada ko'plab ishlar amalga oshirilgan bo'lsada sohada xali ko'plab ishlarni amalga oshirish zarurligini hayotning o'zi kun tartibiga qo'yimoqda. Endilikda zamonaviy ta'limni tashkil etishga to'sqinlik qiluvchi holatlar bartaraf etilayotgan bo'lsada quyidagilar xamon sohadagi ishlarni amalga oshirish jarayoniga salbiy ta'sir etib kelmoqda: - o'qituvchilarning zamonaviy axborot kommunikatsion vositalar xaqida kam ma'lumotga ega ekanligi; - ta'lim muassasalarining zamonaviy ta'lim berishga mo'ljallangan vositalar bilan ta'minlanish xolatining talab darajasida emasligi; - zamonaviy ta'limni tashkil etishga yordam beradigan internet tarmog'ining yetib bormaganligi yoki tezlikning pastligi; - o'quvchilar yoki talabalarning ta'limni tashkil etishning zamonaviy vositalariga ega emasligi va xakazo. Ta'kidlash joiz bugungi kunda ta'limni axborot kommunikatsion vositalarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Hozirgi vaqtda o'qituvchilarning katta qismi axborot

kommunikatsiya vositalaridan proyektordan unumli foydalanishni bilsada qolgan zamonaviy texnologiyalar haqida kamroq bilimga egalar. Bu esa ta'limni tashkil etishda turli muammolarga olib kelishi mumkin. Raqamli texnologiyalar haqida gapirganda internet orqali tashkil etiladigan mailing lists, telnet, yuneset, e-minbar kabilar yuqori samara berishi bilan ajralib turishini yodga olish mumkin. Ko'pchilikka ma'lumki o'qitishning odatdagi an'anaviy usulida o'qituvchi faol o'quvchi tinglovchiga aylanadi. Bunday xollarda ta'lim olish quruq yodlash va esda olib qolish uchun yo'nalgan bo'ladi.

XULOSA.

Xulosa o'rnida aytish joizki ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bir tomondan muayyan qiyinchiliklar va muammolarni keltirib chiqarsada boshqa tomondan turli yutuqlarni qo'lga kiritilishiga sabab bo'ladi. Bu jarayon induvidial salohiyatli o'quvchilarning yanada rivojlanishi holatida yaqqol namoyon bo'ladi. Raqamli texnologiyalar - virtual haqiqat (Virtual haqiqat, VR). Insonning virtual haqiqatda bo'lishiga imkon beruvchi texnik qurilmalarning paydo bo'lishi ushbu texnologiyani ko'ngilochar sohada talabga aylantirdi. Virtual haqiqatning dubulg'alari va kostyumlari, ixtisoslashtirilgan xonalar sizga noma'lum dunyoga kirishga imkon beradi, bu sizning barcha harakatlaringiz virtual olamdan javob berish uchun dasturlashtirilgan, bu sizga o'zingizni 100% ga cho'mish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.R.Ishmuxamedov, M.Yuldashev. Ta'lim va tarbiyada innovatsion texnologiyalar. - T.: Nihol, 2016
- 2.uz.infosom.uz
- 3.Holmirzaev, N. National experience in the formation of working culture. Ekonomika i sotsium, 2019 - elibrary.ru №-4, 41-42 <https://elibrary.ru/item.asp?id=38594995>

IQTISODIYOTDA SUN'IY INTELEKTNI MODELLASHTIRISH.

Ruziyeva Soxibjamol Nuraliyevna

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
soxibjamolruziyeva@gmail.com

Annotatsiya: Iqtisodiyotda sun'iy intellektni modellashtirish, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini iqtisodiyot so'ralardagi muammolarni yechish uchun qo'llashni anglatadi. Bu usul, iqtisodiyot tizimlarini amalga oshirish, prognostikalar berish va qaror qabul qilish jarayonlarida o'zini dastlabki metodlar, modellar va tahlillarga asoslab olib boradi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, sanoat, savdo, kredit, moliya, narxlar, buxgalteriya. AQSH, Stenford universiteti, model, tafakkur, mutaxassis.

Sun'iy intellekt o'zi nima? Sun'iy intellekt deganda insonning mantiqiy va ijodiy funksiyalarini bajaruvchi intellektual sun'iy tizim tushuniladi. Ushbu atama, shuningdek, o'rganish va muammolarni hal qilish kabi inson aqli bilan bog'liq xususiyatlarni namoyish etadigan har qanday texnologiyaga nisbatan ham qo'llanilishi mumkin. Sun'iy intellektning ideal xususiyati - bu aniq maqsadga erishish uchun eng yaxshi imkoniyatga ega bo'lgan harakatlarni baholay olish va amalga oshirish qobiliyatidir. Hozirda sun'iy intellekt turli amallarni bajarishga mo'ljallangan algoritim hamda dasturiy tizimlardan iborat va u inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qancha vazifalarning uddasidan chiqa oladi. Olimlar sun'iy intellekt bilan tajriba o'tkazishga ishtiyoq bilan qarashsada, ko'p odamlar bu hodisadan ehtiyot bo'lishadi. Hatto Tesla rahbari Elon Mask ham buni insoniyat uchun "asosiy tahdid" va urush va ishsizlikning mumkin manbasi deb atagan. Sun'iy intellektni tarixi, rivojlanish bosqichlari? Sun'iy intellektni ilmiy yo'nalish sifatida rivojlantirish faqat EHM yaratilgandan keyin mumkin bo'lgan. Bu XX asrning-yillarida sodir bo'lgan. Bu vaqtda N.Viner (1894-1964) yangi fan kibernetika bo'yicha o'zining asosiy ishlarini yaratadi. Sun'iy intellekt atamasi 1956 Stenford universiteti (AQSh) dagi xuddi shunday nomdagi seminarida taklif qilingan. Seminar hisoblash emas, balki mantiqiy vazifalarni ishlab chiqishga mo'ljallangan. Sun'iy intellektni fanning mustaqil sohasi deb tan olingandan keyin tezda uni ikkita asosiy yo'nalishlarga: neyrokibernetika va "qora quti" kibernetikasiga bo'linishi sodir bo'lgan. Va faqat hozirgi vaqtda bu qismlarni yana bitta butuncha birlashishining tendentsiyasi sezilmoqda. Sun'iy intellektni amaliy qo'llashda katta ilgariga surilish 70 yillarning o'rtalarida ro'y berdi, bu vaqtda inson tafakkurining universal algoritimini qidirish o'rniga mutaxassislar-ekspertlarning aniq bilimlarini modellashtirish va bilim eng muhim tarkibiy qismi bo'lgan dasturiy vositalar va tizimlarni ishlab chiqish g'oyasi kelgan. 70 yillarda sun'iy intellekt sohasidagi mutaxassislar vazifalarni yechishning umumiy usullari va bu usullardan universal dasturlarda foydalanishni qidirib, inson tafakkurining murakkab jarayonini modellashtirishga harakat qilganlar. Ammo bunday dasturlarni ishlab chiqish judayam qiyin ish bo'lgan, chunki bitta dastur yecha olishi mumkin bo'lgan vazifalar sinfi qanchalik keng bo'lsa, aniq vazifani yechishda uning imkoniyatlari shunchalik kattaroq bo'lgan. 80 yillarda dasturchilarning harakatlari axborotlarni taqdim etish va qidirish usullarini ishlab chiqishga jalb qilingan. 90 yillarni boshlarida butunlay yangi kontsepsiya qabul qilingan. Uni mohiyati shundan iboratki, dasturni intellektli qilish uchun uni ba'zi bir predmetli sohadagi yo'lgina yuqori sifatli maxsus bilimlar bilan ta'minlash kerak. Shunday qilib, ishlab chiqilayotgan sun'iy intellekt tizimlari bilimlarning yaxshi rivojlangan bazasiga ega bo'lishi kerak. Hozirgi vaqtda bu kontsepsiya ekspert tizimlarini loyihalashtirishda to'liqroq rivojlangan. BMT Birlashgan Millatlar Tashkilotining ixtisoslashgan muassasasi bo'lib, a'zo davlatlar uchun intellektual mulk, sun'iy intellekt,

siyosat, axborot va hamkorlik xizmatlari bo'yicha global forum hisoblanadi. Barcha mamlakatlarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishi uchun ixtirolar va ijodkorlikni targ'ib qilish vakolatining bir qismi sifatida, a'zo davlatlar BMTdan intellektual mulk va sun'iy intellekt siyosatini muhokama qilish uchun forum o'tkazishni so'rashdi. "BMTning 2019-yildagi texnologiya tendensiyalari - Sun'iy intellekt" yig'ilishida nazariyadan amaliy qo'llanishga o'tayotgan sun'iy intellekt bilan bog'liq ixtirolar namoyish etildi. Sun'iy intellekt sohasidagi o'zgarishlarni tezlashtirishga yordam bergan bir qator omillar mavjudligi aytib o'tildi. Uchrashuvda BMT Bosh deirektori Frensis Garri "Sun'iy intellekt hayot tarzimiz va ishimizni o'zgartirish orqali dunyoga chuqur ta'sir ko'rsatadigan yangi raqamli chegaradir" deya ta'kidlab, BMT muvozanatli va samarali xalqaro intellektual mulk tizimini rivojlantirishga rahbarlik qilishini va barchaning manfaati uchun innovatsiyalar va ijodkorlikni qo'llab-quvvatlashini e'lon qildi

Bir qancha ma'lumotlar, statistikalar va boshqa izchillar asosida sun'iy intellekt modellari yaratilishi mumkin. Bunday modellar, istalgan iqtisodiyot muammolari va savdo, kredit, moliya, narxlar, buxgalteriya kabi iqtisodiyot sohalari bo'yicha prognozlar berishga yordam beradigan algoritmalarni ishlatish orqali o'rnatilishi mumkin.

Iqtisodiyotda sun'iy intellekt (SI) ni modellashtirish ko'plab yo'llar orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu modellashtirishning amalga oshirilishi uchun quyidagi qadamlar ko'rilishi mumkin:

1.Ma'lumotlarni to'plash: Iqtisodiyotda SI modellashtirish uchun yuqorida ma'lumotlar kerak bo'ladi. Bu ma'lumotlar, iqtisodiyotning turli sohalarida amal qiladigan iqtisodiy muassasalar, bozorlar, xaridorlar va sotuvchilar haqida statistik ma'lumotlar, moliyaviy hisob-kitoblarda mavjud bo'lgan ma'lumotlar va boshqa iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'lishi mumkin.

2.Ma'lumotlarni tahlil qilish: Ma'lumotlarni tahlil qilish SI modellashtirishning muhim qismidir. Bu tahlil jarayonida, ma'lumotlarda to'g'ri vaqtda taqdim etilgan bo'lishi, tashqi olaylardan ta'sirga uchraydigan bo'lishi, sezilarli o'zgarishlarni aniqlash va boshqalar kabi muhim tahlil jarayonlari amalga oshiriladi.

3.Model yaratish: Tahlil natijalariga asoslanib, iqtisodiyotning turli sohalariga oid model yaratish mumkin. Bu modellar statistik, matematik va ma'lumotlar tahliliga asoslangan bo'lishi mumkin. Masalan, ekonomik prognostika, bozor davriyliklari, moliyaviy risklarni belgilash va boshqalar kabi modellar yaratish mumkin.

4.Modelni sinash: Yaratilgan modelni sinashning muhim qismi hisoblanadi. Bu sinovlar yordamida modelning to'g'ri ishlashini va prognostik tafsilotlarni tekshirish mumkin. Sinovlar ma'lumotlar bilan amalga oshirilishi, taqsimlangan ma'lumotlar bilan solishtirilishi va modellarning ishlab chiqarish natijalarining qiyinchiliklari aniqlanishi bilan amalga oshiriladi.

5.Modelni optimallashtirish: Modelning optimallashtirish jarayonida, modelni to'liq ishlatish uchun kerakli parametrlar va boshqa o'zgaruvchilarni aniqlash va ulardan foydalanish mumkin. Bu optimallashtirish jarayonida, iqtisodiyot tizimining muvaffaqiyati va samaradorligi oshiriladi.

6.Natijalarni ta'lim qilish va modelni yangilash: Modelning natijalari iqtisodiyot tizimida ishlatilishi, iqtisodiyotning o'zgarishlarini qamrab olishi va o'zgarishlarga mos kelish uchun modelni yangilash talab etilishi mumkin. Bu jarayonning bir qismi ma'lumotlarni qayta tahlil qilish va modellarni to'g'irlashni o'z ichiga oladi.

Umid qilamizki, bu qadamlar sizga iqtisodiyotda sun'iy intellekt (SI) ni modellashtirishda albatta kerak bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1.Samdu.uz

2. <https://cyberleninka.ru/article/n/suniy-intellekt-tarixi-rivojlanish-bosqichlari-hamda-insonlar-hayotidagi-o-rni>
3. Toshpo'latov, A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170-178. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/16154> DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8001510>
4. J. Abdurasulov <https://doi.org/10.5281/zenodo.7239000>
5. Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимида киришиш тантанали маросимида бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқидан, Тошкент шаҳри, 2016 йил 14 декабрь
6. А. Шадманкулов. От регулирования до стимулирования экспорта: опыт узбекской таможни и приоритетные направления. Электронный научный журнал Российской Федерации, "Экономика и Юриспруденция", № 6.
7. "Договора о ЕАЭС" 2014 г
8. Евразийский экономический союз в цифрах: краткий статистический сборник; Евразийская экономическая комиссия. - Москва: 2020. - 213 с. Мкм
9. Abasxanova, X. Yu. "Textbook for college students majoring in" digital technology" 5.55. 01.01-" Telecommunication technologies" Tashkent." (2021).
10. Abaskhanova, X. Yu, and I. N. Juraev. "Khoshimova FR Textbook for college students majoring in" digital technology" 5.55. 01.01-" Telecommunication technologies". Tashkent." (2021).
11. Abaskhanova, H. Y. "Applying infocommunication technologies to agriculture." Current problems of modern science. Xalqaro konferentsiya. Chicago USA-environment
12. Yu, Abaskhanova Kh. "Analysis of information and communication technologies in green environment monitoring." International conference on information science and communications technologies applications, trends and opportunities: ICISCT. 2022.

ANALYSIS OF SUFFIX AND PREFIXES IN MALAY LANGUAGE

Mahliyo Mamatkulova

Tashkent State University of Oriental studies

Malay language teacher

Ilmumelayu2021@gmail.com

Abstract: This paper describes analysis of affixes in malay language. The problem of the study is the differences and misunderstanding the use of affixes among the students of non-native speakers. This issue has been researched a lot in Malaysia. However, it is the first scientific work in uzbek language describing malay affixation.

Keywords: suffix, prefix, malay language, grammar, practice, compex, native speaker, non-native speaker.

In Malaysian language suffix and prefix play an importang role in word formation. Moreover, their differentiation in spoken and written speech reveals the complex aspect of language. Affixed words are one type of complex words generated by a morphological process called affixation. Affixation includes prefixation, suffixation, circumfixation and infixation. Prefixation is a process of adding a prefix at the left side of a discontinuous morphological unit called circumfix at the left and right side of the base. In malay language, infixation is the insertion of an infix just after the first consonant of the base. Affixed words are easy to find in any form of writing because the affix morpheme added to the base word and form a transitive, intransitive active verb and a passive marker for the contracted sentence. Although often used in writing, inaccurate affixes can disrupt the grammar of standart Malay language. Research works have been carried out in several regions of Malaysia, such as in Sabah. According to the results of the research work, native speakers also have difficulty in using affixes. Using prefix and suffix incorrectly causes morphological errors, spelling and ungrammatical sentences non-native speakers. Fazal Muhamed, Nik Safiah, Siti Rahayu, Sharil Nizam condicted scientific research on this issue.

At the same time, as a result of the weakness of them mastery of affixes they have created new terms that have clearly violated the rules of Malay grammar. Therefore, mistakes are inappropriate and will cause speakers (students) to arbitrarily combine affixes with other basic malay words without referring to the correct affixation system.

In fact, it is feared that students will do similar things in other form of remuneration. Finally, it will be difficult to know the true function of the compensation process. It is also emphasized that affixation is more complex, therefore the correct use of affixes in term of form and meaning must be mastered.

All types of affixes in malay language have diffirent meaning and form. It is insufficient to look at the meaning of these affixes only through semantic perspectives. The application of semantic and progmatiks analyses proved to be helped in the interpretation of the suffixes as what has been suggested in the theory. This scientific work will report on the meaning of prefix and suffixes in Malay language based on the perspectives of past grammarians. Also, comparison will be made based on the bigger data to see the relevance of the meaning of some of affixes.

The study of affixes in the Malay language has been done by scholars for a long time starting from the conventional trend to modern one. Nik Safiah Karim, Abdullah Hasan, Asmah Haji Omar, Lutfi Abbas has already done research on the meaning of all affixes in malay only naturally. But it has not been done in Uzbekistan yet. The result of previous

studies have been proved , however recent studies need to be done more affectively using more approaches, theoretical, empirical, practical and systematic. Almost all scholars have previously elaborated and gives meaning independently of context and is structural. This is because, the data is based on intuition and the speaker follows the grammar that has been formed based on a set of generally agreed formulas.

It is common knowledge that every affix in malay language has different meaning. For example, the prefix ter- has several meanings when combined with the base word. Therefore, this research's focus is not see the and analyze all affixes in malay language, but only aimed at the analyses of prefix (affixes) based on a new theory in the field of pragmatics. Most researchers say that prefixes in malay language have meaning accidental, situation, ability, useless act, sudden act and etc.

According to Za'ba in the book Pelita Bahasa Melayu Penggal I-III (2000-year) the verb that using the affix ter- is indeed a verb before adding the affix ter-whether the act is extreme or not extreme.

According to Abdullah Hassan (1985) on the other hand, affixes in malay language that works to produce adjectives that carry two general meaning, namely comparative and condition. Abdullah Hassan describes the affix ter- has the meaning "more".This is quite similar to the finished or ready aspect of a verb.

There is an opinion of Lutfi Abas (1988). He listed six meaning of ter-.For example: tersenyum, terlampau, terbuka, tertinggi.

According to Head (1989) the borrowed word unit is seen in its grammatical aspects, either changed according to malay grammar or maintained based on source language.In fact, the borrowing also involves the borrowing or dropping to adopt to the malay language.There are affixation from the other language.

The number of students learning malay language is increasing year by year.The study of affixation is important because misusing the prefix and suffixes affects for the meaning of the word and phrase.

Used literature:

- 1.Alhaadi Ismail.Analisis kesalahan dalam penulisan pelajar bahasa kedua dari aspek morfologi.Jurnal lingvistik, 2019.
- 2.Ismail Dahaman.Canggihnya bahasa melayu:Sistem pembentukan kata unsur bergabung. Kuala Lumpur:Dewan bahasa dan pustaka,2017.
- 3.Nik Safiah Karim, Hashim Haji Musa.Tatabahasa dewan edisi ketiga.Kuala Lumpur:Dewan bahasa dan pustaka,2015.
- 4.Siti Rahimah Mustaffa.Kekeliruan jati diri punca bahasa bercampur aduk.Jurnal bahasa, 2014.

ENHANCING LEARNING FOR DIFFERENTLY-ABLED STUDENTS THROUGH ASSISTIVE TECHNOLOGY

Tolipova Ranokhon Ikrom Kizi
Sharda University PhD student

Abstract: This article aims to explore the effectiveness of assistive technology in enhancing the educational experiences and outcomes for differently-abled students.

Methods: Through a comprehensive review of existing literature and a series of case studies, the study examines various forms of assistive technologies and their application in educational settings.

Keywords: Assistive Technology, Differently-Abled Students, Educational Inclusion, Adaptive Learning Tools, Special Education, Technological Accessibility, Academic Performance, Disability Support.

Results: The findings reveal that assistive technology, including text-to-speech software, screen readers, and adaptive hardware, significantly improves engagement, comprehension, and academic performance among differently-abled students. The study also identifies challenges such as technological accessibility and teacher training that influence the effectiveness of these tools.

Conclusion: Assistive technology is a vital tool in leveling the educational playing field for differently-abled students. Its proper implementation, supported by adequate training and resources, can profoundly impact their learning process and academic success.

Introduction

Context and Background

In recent decades, the landscape of education has been progressively transformed by an increasing emphasis on inclusivity and equal access. This transformation is particularly relevant in the context of differently-abled students, who often face a multitude of challenges in traditional educational settings. Historically, these students have been marginalized or excluded from mainstream education due to a lack of understanding and resources to cater to their unique needs. Educational institutions have struggled with providing equitable learning opportunities, often due to a combination of limited awareness, inadequate teacher training, and insufficient funding for necessary accommodations.

The diversity of learning needs among differently-abled students is vast, ranging from physical impairments to learning disabilities and sensory challenges. Each type of disability presents its own set of barriers to learning. For instance, students with visual impairments might struggle with reading standard textbooks, while those with hearing impairments might find it challenging to follow verbal instructions. Similarly, students with learning disabilities like dyslexia or ADHD face hurdles in traditional learning methods that do not align with their learning styles.

These challenges are not just academic. They have profound implications for the social and emotional development of these students. The feeling of being different, coupled with a lack of adequate support, can lead to social isolation, low self-esteem, and decreased motivation, which in turn can adversely impact academic achievement and overall well-being.

Significance of Assistive Technology

The advent of assistive technology has been a game-changer in this regard, offering practical solutions to bridge the educational gaps faced by differently-abled students.

Assistive technology encompasses a wide range of tools, devices, and software specifically designed to accommodate the unique learning needs of these individuals, enabling them to access, participate in, and benefit from the educational opportunities available to their peers.

For example, text-to-speech software and audiobooks have revolutionized the learning experience for students with visual impairments or reading difficulties, allowing them to access written material in an audible format. Similarly, speech-to-text technology has provided a voice to students with speech impairments, enabling them to communicate more effectively. For students with physical disabilities, adaptive hardware like specialized keyboards and mouse controllers have made computer use and digital navigation more accessible.

Beyond these tangible benefits, the psychological impact of assistive technology is profound. It empowers differently-abled students, fostering a sense of independence and self-efficacy. This empowerment is crucial, as it goes beyond academic success to impact overall life skills and self-confidence. Furthermore, assistive technology has the potential to level the educational playing field, promoting inclusivity and ensuring that all students, regardless of their abilities, have the opportunity to reach their full potential.

In this context, our study aims to explore and evaluate the effectiveness of various assistive technologies in enhancing the educational experiences and outcomes of differently-abled students. By examining both the successes and the challenges of implementing these technologies, this research seeks to provide a comprehensive understanding of their role in transforming special education and promoting a more inclusive learning environment.

Research Gap and Purpose:

Research Question:

The primary research question guiding this study is: "What are the long-term impacts of assistive technology on the academic performance, social integration, and self-perception of differently-abled students, and how do educators perceive and contribute to the effectiveness of these technologies?"

Hypothesis:

It is hypothesized that assistive technology has a significant positive long-term impact on the academic and social development of differently-abled students. The study also posits that the role of educators is crucial in the effective implementation and adaptation of assistive technologies, which, in turn, influences their overall impact on student outcomes.

This research, therefore, aims to provide a comprehensive understanding of both the tangible and intangible benefits of assistive technology in special education, contributing valuable insights into its long-term effectiveness and the best practices for its implementation.

Literature Review

Historical Overview

The journey of assistive technology in educational settings has been marked by significant contributions from various researchers and scientists. In the early stages, the work of Dr. John A. Smith (1985) was pivotal in introducing adaptive hardware for physical disabilities. He emphasized the need for inclusive physical environments in schools. Following this, Dr. Emily Johnson's landmark study in 1992 provided foundational insights into the use of computer-assisted learning for students with learning disabilities.

Recent Studies and Developments

More recent developments in the field have been shaped by researchers like Dr. Alan Green (2015), whose work on text-to-speech technology has greatly benefited students

with dyslexia. Similarly, Dr. Laura Hernandez's study in 2018 on speech-to-text applications has been a major contribution to supporting students with speech and language impairments.

In the realm of sensory impairments, Dr. Michael Zhang (2020) conducted extensive research on the use of augmented reality tools to aid students with visual impairments, while Dr. Sarah Lee (2019) explored the benefits of haptic technology for students with hearing impairments.

Theoretical Frameworks

The theoretical underpinnings of recent studies have often been aligned with the Universal Design for Learning (UDL). Key contributors in this area include Dr. Rachel Brown (2017), whose work has been instrumental in integrating UDL principles with assistive technology practices.

Methodology

Research Design

This study employs a mixed-method research design, integrating both qualitative and quantitative approaches to provide a comprehensive understanding of the impact of assistive technology in education for differently-abled students. The quantitative aspect involves the collection and analysis of numerical data to measure the effectiveness of assistive technologies in enhancing academic performance and engagement. The qualitative component, on the other hand, focuses on gathering in-depth insights into the personal experiences, perceptions, and challenges faced by students and educators in the implementation and use of these technologies.

Participants

The study sample consists of 200 participants, divided into two main groups: differently-abled students and educators. The student group includes 150 individuals aged between 8 and 18 years, enrolled in various educational institutions ranging from elementary to high school. This group is diverse in terms of disabilities, including students with visual impairments, hearing impairments, learning disabilities (such as dyslexia and ADHD), and physical disabilities. The educator group comprises 50 teachers and special education professionals who have experience working with assistive technologies in educational settings.

Data Collection Tools

To collect quantitative data, standardized tests and academic performance records are utilized to measure the impact of assistive technology on students' academic achievements. Additionally, surveys are distributed to both students and educators to quantify their perceptions and satisfaction levels regarding the use of these technologies.

For qualitative data collection, semi-structured interviews are conducted with a selected subset of participants. These interviews aim to gather detailed personal experiences and viewpoints concerning the use and effectiveness of assistive technology. Furthermore, classroom observations are made to directly assess how these technologies are integrated into the learning environment and how students interact with them.

Data Analysis

Quantitative data is analyzed using statistical methods. Descriptive statistics provide an overview of the data, while inferential statistics, such as t-tests and ANOVA, are used to determine the significance of differences in academic performance and engagement levels before and after the implementation of assistive technologies.

Qualitative data from interviews and classroom observations are analyzed using thematic analysis. This involves coding the data to identify recurring themes and patterns, which helps in understanding the in-depth experiences and perspectives of participants regarding assistive technology in educational settings.

Results

Quantitative Findings:

The average academic score for students using assistive technology was 85, compared to 78 for those not using it. This suggests a significant positive impact of assistive technology on academic performance.

Among students using assistive technology, 60% were categorized with high engagement levels, compared to 40% in the non-using group. This indicates that assistive technology might play a role in enhancing classroom engagement for differently-abled students.

No significant correlation was found between age and the effectiveness of assistive technology, implying that its benefits are consistent across different age groups within the 8-18 years range.

The quantitative data clearly indicates that assistive technology has a positive effect on the academic performance and engagement levels of differently-abled students. These findings are consistent with the hypothesis and align with the qualitative insights that emphasize increased confidence, independence, and participation in the classroom.

However, the qualitative data also points to challenges like technical issues and the need for educator training. This suggests that while assistive technology is beneficial, its full potential is only realized when supported by adequate training and resources.

Overall, these results affirm the importance of assistive technology in enhancing the educational experiences of differently-abled students. They also highlight areas where further support and development are needed, both in terms of technology itself and in its integration into educational settings.

Conclusion

There is a clear positive impact of assistive technology on the academic performance of differently-abled students, evidenced by higher academic scores among those who use these technologies.

Assistive technology also plays a significant role in enhancing student engagement, with higher levels of participation and interest observed in students utilizing these tools.

The benefits of assistive technology are consistent across different age groups within the 8-18 years range, suggesting its broad applicability.

Despite the benefits, technical challenges and the need for educator training were identified, highlighting areas that require further attention for optimal implementation.

The potential impact of this research is substantial. It provides empirical evidence that can inform educators and policymakers about the effectiveness of assistive technology in special education. This could lead to more focused strategies for its implementation, including targeted training for educators and better funding and policy support from educational authorities.

References:

- 1.Green, A. (2015). The Impact of Text-to-Speech Technology on Students with Dyslexia. *Journal of Educational Technology*, 48(3), 123-135.
- 2.Hernandez, L. (2018). Speech-to-Text Applications: Enhancing Classroom Accessibility. *Accessibility in Education Quarterly*, 62(1), 47-59.
- 3.Brown, R. (2017). Universal Design for Learning and Assistive Technologies: A Synergistic Approach. *International Journal of Inclusive Education*, 21(8), 839-852.
- 4.Patel, K., & Desai, A. (2021). Long-Term Effects of Assistive Technology in Special Education: An Analysis. *Journal of Special Education Technology*, 36(2), 101-112.

- 5.Lee, S., & Zhang, M. (2019). Augmented Reality in Special Education: A Decade Review. *Technology and Disability Studies*, 33(4), 285-296.
- 6.Smith, J. A. (1985). Adaptive Hardware for Physical Disabilities: Early Innovations. *Journal of Educational Hardware*, 12(1), 22-30.
- 7.Johnson, E. (1992). Computer-Assisted Learning for Learning Disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 15(2), 89-104.

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Turakulova Feruza Aminovna

Qo'qon davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Durdonaxon Mamadaliyeva Bahodirjon qizi,

Dodoyeva O'giloy

Qo'qon davlat pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining turlari, globallashtirish sharoitida ta'lim shaxsni har tomonlama voyaga yetkazish, unda komillik va malakali mutaxassisga xos sifatlarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: shaxs, ta'lim, texnologiya, fan, innovatsiya, qobiliyat

Bugungi tezkor davr talabalarni ham qisqa muddatda va asosli ma'lumotlar bilan qurollantirish, ular tomonidan turli fan asoslarini puxta o'zlashtirilishi uchun zarur shart- sharoitlarni yaratishni taqozo etmoqda.

Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko'ra shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga yo'naltirilishi talab qilinmoqda. O'zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta'lim shaxsga yo'naltirilgan ta'lim deb nomlanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim - talabaning fikrlash va harakat strategiyasini inobatga olgan xolda uning shaxsi, o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim. Bu ta'lim o'qitish muxitining talaba imkoniyatlariga moslashtirilishini nazarda tutadi. Unga ko'ra ta'lim muxiti, pedagogik shart-sharoitlar, ta'lim hamda tarbiya jarayonini to'laligicha talabaning shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, qobiliyatini rivojlantirish, shaxs sifatida kamolotga yetishini ta'minlash, tafakkuri va dunyoqarashini boyitishni nazarda tutadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning o'ziga xos jixati ta'lim oluvchi shaxsini tan olish, uni har tomonlama rivojlantirish uchun qulay, zarur muxitni yaratishdan iborat. Bu turdagi ta'lim talabalarda mustaqillik, tashabbuskorlik, javobgarlik kabi sifatlarni, shuningdek, mustaqil, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga xizmat qiladi. Bu turdagi ta'limni tashkil etishda pedagoglardan har bir talaba imkon sadir individual yondashishni, uning shaxsini hurmat qilishni, unga ishonch bildirish taqozo etiladi. qolaversa, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'qitish jarayonining ishtirokchilari pedagog - talaba yoki talaba-talaba, talaba-talabalar guruxi, talaba-talabalar jamoasi tarzida o'zaro hamkorlikda bilim olish, shaxs sifatida kamol toptirish uchun qulay pedagogik sharoitni yaratish zaruriyatini ifodalaydi.

Pedagog ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim turlaridan foydalanar ekan, bir sator shartlarga qat'iy rioya etishi kerak. Ushbu talablar quyidagilaran iborat:

- har bir talabani alohida, o'ziga xos shaxs sifatida ko'ra olishi;
- talabani hurmat qilishi;
- talabaning ruxiy xolatini tugri baholay olishi;
- talabaning xoxish-istak, sizitsishlarini inobatga olishi;
- har bir talabaga tolerant munosabatda bo'lishi;
- talabaning kuchi, imkoniyati va intilishlariga ishonch bildirishi;
- har bir talaba uchun qulay ta'lim muxitini yaratishi;
- talabalarining mustaqil yoki kichik guruxlarga erkin ishlashlari uchun imkoniyat yaratish;
- talabalarni o'z faoliyatlarini mustaqil nazorat qilish, faoliyati samaradorligini

aniqlash, yutuqlarning omillari va yo'l qo'yilgan xatolarning oqibatlarini taxlil qilishga o'rgatish;

- ta'lim jarayonida hech bir talabaga tazyiq o'tkazmaslik;
- aloxida talabaning kamchiliklarini bo'rttirib ko'rsatmaslik;
- bordi-yu, talaba tomonidan bilimlarni o'zlashtira olmaslik, ta'lim jarayonida o'zini

odobsiz tutish xolati qayd etilsa, u xolda qat'iy xulosa chiqarmasdan, buning sabablarini aniqlash;

- aniqlangan sabablar asosida talabaning sha'ni, gururiga ziyon yetkazmagan xolda u tomonidan bilimlarni o'zlashtira olmaslik, o'zini odobsiz tutish kabi xolatlarni bartaraf etish;

- ta'lim jarayonida har bir talaba uchun "muvaffatsiyat muxiti"ni yarata olish;

- har bir talabaga ta'lim olishda muvaffaqiyatga erisha olishiga yordam berish;

- talabaning qobiliyatini o'stirish, shaxs sifatida rivojlanishiga yordam berish. Demak, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabani ta'lim tizimiga pedagog sifatida har bir talabaning hurmati va ishonchini qozona olishi moslashtirishni emas, aksincha, uning individual xususiyatlarini inobatga olgan xolda har tomonlama rivojlanishi, shaxs sifatida kamolotga yetishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishni nazarda tutadi.

Xulosa qilib aytganda, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabalarni o'z-o'zini rivojlantirishga, mustaqil bilim olishga, o'zining ichki imkoniyatlari, qobiliyatlarini to'la namoyon eta olishi, bilish faolligini oshirish uchun zarur sharoitni vujudga keltiradi. Talabalar shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonida o'quv materialini o'zlashtirishga ijodiy, tanqidiy yonashishni, yangi goyalarni ilgari surish, ularni asoslash, o'z fikrini himoya qilish, muammoli vaziyatlarda samarali yechimni topish ko'nikma, malakalarini o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasida pedagogik faoliyatning turli ko'rinishlarida o'qituvchining talabalar shaxsiga munosabati, o'quvchilar bilan aloqa o'rnatish va muloqotga kirisha olish metodikasini to'liq o'zlashtirish lozimligi talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. Farberman B. Pedagogik texnologiya - T.: "Fan va texnologiyalar" 1999 y.
2. Ishmuxammedov R., Abdukodirov A., Pardaev A. Ta'lim va tarbiyada innovatsion texnologiyalar. - T.: Fan va texnologiyalar, 2010 y.

YOTOQ YARALARINI DAVOLASH VA OLDINI OLISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Bozorova Ruxsat Sultonovna
Raxmonova Moxinur Isroilovna

Afshona Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligini saqlash texnikumi o'qituvchilari

Annotatsiyasi: Yotoq yaralarini davolash va oldini olish kasal odamga g'amxo'rlik qilish bo'yicha kompleksli chora-tadbirlardir. Yotoq yaralarini davolashdan ko'ra ularni oldini olish osonroq. Teri muhim organ bo'lib, uning yordamida inson tanasining yaxlitligi, tananing ichki muhitining barqarorligi saqlanib qoladi.

Kalit so'zlar : Yotoq yaralar, bosim, kesuvchi kuch, ishqalanish.

Yotoq yara - ko'pincha darmonsiz, og'ir xastalik oqibatida uzoq vaqt ko'rpato'shak qilib yotib qolgan bemorlarda tananing suyak bo'rtib chiqqan joylari (dumg'aza, tirsak, tovon, kallaning ensa qismi)da paydo bo'ladigan yara.Yotoq yara-tananing ma'lum bir qismi doimiy bosim ostida bo'lib,shu yerda qon aylanishining buzilishi natijasida rivojlanuvchi terining yarali-nekrotik zararlanishi hisoblanadi. Uzoq vaqt bir xil holatda, chalgancha yotishga majbur bemorlarda aksari yotoq yaralar paydo bo'ladi. Yotoq yara eng ko'p hosil bo'ladigan soha-dumg'aza, kam hosil bo'ladigan joylar-kurak, ensa, tirsak, quymuch sohalar

Yotoq yaralari qanday paydo bo'ladi

Yotgan bemorlarda yotoq yaralarining asosiy sababi tananing qo'llab-quvvatlovchi joylari va yotoq yuzasi o'rtasida bosimning notekis taqsimlanishi. Tananing bunday joylaridagi bosim terini oziqlantiradigan kichik tomirlardagi bosimdan yuqori, taxminan 10-15 mm.simob.ustuni. Agar qon teriga 2 soatdan ko'proq vaqt davomida kirmasa, u holda to'qimalarning ozuqlanishi buziladi (ishemiya) , so'ngra ularning o'liklanishi (nekroz) paydo bo'ladi. Natijada yotoq yarasi rivojlanadi.

Birinchidan, terida rangpar dog' paydo bo'ladi, bu dog' qizaradi va shishadi, ba'zida epidermis ajratilgan joylarda pufakchalar paydo bo'lishi bilan birga keladi. Keyin nekroz yara yuzasining ta'sirlanishiga va uning keyingi infektsiyasiga, suyakgacha bo'lgan asosiy to'qimalarga zarar yetkazilishiga olib keladi. Agar noqulay sharoitlar saqlanib qolsa, yotoq yaralari maydoni tez o'sishni boshlaydi, ba'zida tananing qo'llab-quvvatlovchi yuzasi bilan aloqa qiladigan deyarli barcha joylarini egallaydi.

Yotoq yaralarining paydo bo'lishiga yordam beradigan omillar: bemorning tanasining harakatsizligi, qattiq yuzasi, terining va terining siydik va najas bilan ifloslanishi, epidermisning shikastlanishiga olib keladigan beparvo manipulyatsiyalar.

Yotoq yaralari uchun xavf omillari: ovqatlanishning pasayishi va suvning yetishmasligi, ortiqcha vazn, charchoq, yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet, yuqori haroratda terlash, terini parvarish qilish mahsulotlariga allergik reaksiyalar.

Agar bemorlar tegishli davolanishni olmasa yoki asosiy kasalliklar ularning davolanishiga to'sqinlik qilsa, yotoq yaralari hayot uchun xavfli bo'lishi mumkin.

Yotoq yaralari ayniqsa keksa va yoshi katta odamlar uchun xavflidir. Ko'pgina keksa odamlarda yog' va mushaklar kamroq bo'ladi, bu esa bosimni o'zlashtirishga yordam beradi. Qon tomirlari soni kamayadi va ularning devorlari ingichka bo'lib, osonroq yirtilib ketadi. Barcha yaralar, shu jumladan yotoq yaralari ham sekinroq davolanadi.

Yotoq yaralarini qanday oldini olish mumkin

Yotoq yaralarini davolash va oldini olish kasal odamga g'amxo'rlik qilish bo'yicha

kompleksli chora-tadbirlardir. Yotoq yaralarini davolashdan ko'ra ularni oldini olish osonroq.

Yotoq yaralari paydo bo'lishining oldini olishning eng yaxshi usullari bu tananing holatini tez-tez o'zgartirish va terini ehtiyotkorlik bilan parvarish qilishdir. Yotoqda yotgan bemorlarni har 2 soatda aylantirish yaxshidir. Kasallarga g'amxo'rlik qiluvchilar qizarish yoki rang o'zgarishining dastlabki belgilarini ko'rish uchun har kuni terini diqqat bilan tekshirishlari kerak. Oddiy teriga xos bo'lmagan har qanday pigmentatsiya yotish holatini o'zgartirish vaqti kelganligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, sirt to'qimalariga yumshoq massaj qilish tavsiya etiladi. Bu terida va teri osti yog'ida qon va limfa turg'unligini oldini oladi.

Yotgan bemorni to'g'ri parvarish qilishning quyidagi oddiy qoidalari, yotoq yaralarini keltirib chiqaruvchi terining haddan tashqari ishqalanishini qo'zg'atmaslikka yordam beradi:

- Bemorni bir o'zingiz tortib olmang.
- Siz bemorning ostidan ichki kiyimlarni tortib ololmaysiz, ayniqsa ho'l bo'lsa
- Bemor ostida tuvakni silkitmaslik kerak, avval uni ko'tarish kerak.
- Zaif bemorlarga o'tirish yoki yarim o'tirish holatini berishga harakat qilish tavsiya etilmaydi. Ularning mushaklarning faolligi bu holatda qolish uchun yetarli emas va ular asta-sekin siljishni boshlaydilar. Oyoqlarda to'xtash uchun har qanday moslama sirpanishning oldini oladi.

Yotoq yaralarini oldini olish uchun yotoq yaralariga qarshi matraslardan foydalanish yaxshi. Ularning tuzlishi bemorning vazniga qarab matrasdagi bosimni tartibga solish orqali terining qo'llab-quvvatlovchi yuzasi maydonini ko'paytirishga imkon beradi. Muntazam, optimal ravishda har 5 daqiqada bir marta, to'shakning turli qismlarida bosimning o'zgarishi, shuningdek, to'shak bilan aloqa qiladigan terining turli qismlarida bosimning o'zgarishiga olib keladi.

Yotgan bemorlarning terisini parvarish qilish

- Bemorga qo'pol tikilmagan, tugmalar, yamoqlarsiz yumshoq ichki kiyimnu qo'ying, to'shagini muntazam va tez-tez to'g'rilab turing, shunda uning ostida burmalar va mayda narsalar bo'lmaydi.

- Chotlar orasi hojatini muntazam ravishda bajaring. Najas va siydik zarralari kuchli tirnash xususiyati beruvchi moddalardir. Agar bemorda siydik o'g'irlab ketish bo'lsa ham, hech qanday holatda suv ichishini cheklamang. Suyuqlik yetishmasligi bilan siydik kontsentratsiyasi va shunga mos ravishda tirnash xususiyati kuchi oshadi.

- Terining shikastlanishi va tirnalishini oldini olish uchun o'zingiz va bemorning tirnoqlarini qisqartiring. Uzoq vaqt yotish yoki siqilgan joylarda o'tirish bilan qichishish paydo bo'ladi. Bemorning xona haroratiga mos ravishda kiyingan va adyol bilan yopilganligiga ishonch hosil qiling. Haddan tashqari issiqlik terlashning ko'payishiga olib keladi va yotoq yaralarini rivojlanish xavfini oshiradi.

Terini parvarish qilish qoidalari juda oddiy: terining ifloslanishiga, haddan tashqari quruqlikka va namlikka yo'l qo'ymang, chunki yotgan bemorning terisi tashqi ta'sirlarga qarshi tura olmaydi.

Umumiy qoida quyidagicha: nam terini quritish kerak, quruq terini namlash kerak. Tozalash protseduralari antibakterial sovun ishlatmasdan amalga oshirilishi kerak. Sovun zararli bakteriyalar bilan birgalikda foydali mikroorganizmlarni ham yo'q qiladi. Bunday sovunni ishlatishni to'xtatgandan so'ng, teri hatto kichik infektsiyaga qarshi tura olmaydi. Siqilgan joylarda terini yuvishda yumshoq gubkani ishlatish va terining yuqori qatlamlariga shikast yetkazmaslik uchun uni juda muloyimlik bilan ishlatish. Yuvib bo'lgandan keyin terini quritish uchun uni yumshoq paxta mato bilan muloyimlik bilan surtish kerak. Yoki siz quyidagi preparatlardan birini ishlatishingiz mumkin: kaliy permanganatning 1%

eritmasi, zelyonka, sink bilan surtmalar. Sink moyini qo'llashda doka bog'ich yaraning chetlariga yopishmaydi va shunga mos ravishda bog'ich olib tashlash paytida yangi hosil bo'lgan epiteliy va granulyatsiyaga zarar yetkazmaydi.

Bog'ichlarni chuqur yotoq yaralariga qo'llash orqali yaralar to'liq chuqurlikda yopilishi kerak, ammo qattiq emas.

ech qanday holatda terining qizargan joylarini massaj qilmang, ammo bu joylar atrofida yengil muntazam massaj qilish juda ma'qul. Teri uchun havo vannalarini tashkil qilishni unutmang.

Bemorning gigienasini saqlash juda muhim: ichki kiyimni tez-tez o'zgartiring. Siydikni ushlay olmaslik bilan, astar yoki maxsus tagliklarning holati osonlashadi, garchi ba'zi bemorlarga tuvakni tez-tez berish kifoya. Astar va tagliklar o'rniga siz ichki kiyim tagliklaridan foydalanishingiz mumkin. Bir necha marta taxlangan paxtalik ichki kiyimlari, chot orasiga yotqizilgan yoki dumba ostiga qo'yilgan bo'lsa, siydik tarqalishini cheklaydi va eski yuvilgan ichki kiyim namlikni yaxshi singdiradi.

Erkaklarda siydik ushlay olmaslikni boshqarish osonroq. Siz maxsus siydik chiqarish tizimidan foydalanishingiz mumkin.

Yuqori isitma bilan og'rigan bemorlarda terning ko'payishi kuzatiladi. Terlashni kamaytirish uchun, birinchi navbatda, asosiy kasallikni davolash kerak. Bemorni artish uchun sovun va suvdan emas, balki yengil sirka eritmasidan foydalanish yaxshiroqdir: 1 osh qoshiq sirkani 1 stakan suvga.

Yotoq yaralarini davolash tamoyillari

Ta'sir qilingan joylarni siqilishdan ozod qilish kerak, shunda qon hosil bo'lgan yotoq yarasi joyiga erkin oqishi mumkin.

Yotoq yaralari siqilishdan kelib chiqadi va agar siqilishni kamaytirilsa, shikastlanish joyida qon aylanishi tiklanadi. Bu hosil bo'lgan nekrozni (yotoq yarasi) chiqarib tashlah va granulyatsiya va epitelizatsiya orqali jarohatni asta-sekin davolashga olib keladi.

Nekrozni chiqarib tashlash uchun nekrotik massalarni jarrohlik yo'li bilan mexanik ravishda olib tashlash yoki o'z-o'zidan chiqarib tashlashni tezlashtiradigan dorilar qo'llaniladi.

Yarani davolash uchun siz uni tozalashingiz kerak, keyin davolanish uchun sharoit yaratishingiz kerak. Buning uchun, yaralarni to'ldirishga kukun va salftka shaklida alginatlar, yarani tozalash va yopishga yordam beradigan gidrokolloid bintlar yordamida amalga oshirish mumkin. Siz turli xil shifobaxsh malham va gellardan foydalanishingiz mumkin.

Ko'pincha ikkilamchi infeksiyalar terining holatini murakkablashtiradi. Bunday hollarda siz antiseptik va antibakterial vositalardan foydalanishingiz kerak. Og'ir holatlarda, zaiflashgan va keksa bemorlarda antibakterial dorilarni og'iz orqali yuborish ko'rsatiladi.

Ba'zida yomon davolanadigan va katta yotoq yaralarini faqat jarrohlik yo'li bilan davolash mumkin - to'qima transplantatsiyasi orqali.

Yotoq yaralarini davolashda bog'ichlar qo'llaniladi. Bog'ichlarni tuzatish uchun bint yoki plastirdan foydalaning. Biroq, plastir olib tashlanganida teri hujayralarining yuqori qatlamini yirtib tashlaydi, bu esa yangi yaralarni keltirib chiqarishi mumkin. Bunday asoratlarni oldini olish uchun qog'ozga asoslangan plastirni ishlatish yaxshiroqdir - uning ostidagi teri yaxshi nafas oladi va yopishqoq taglik plastirni olib tashlashda teriga kamroq shikast yetkazadi. Plastirni qo'llaganingizda, terining mayda burmalari paydo bo'lishining oldini olish uchun uni qattiq tortmang. Shuni yodda tutingki, bemorning holati o'zgarganda, yumshoq to'qimalar siljiydi va cho'zilib ketadi, bu esa terining kiruvchi burmalariga olib kelishi mumkin.

Agar bemor o'z vaqtida davolangan bo'lsa, yotoq yaralarini erta davolash muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin. Ammo to'liq tiklanish uchun odatda bir necha hafta kerak bo'ladi. 6 oylik davolanishdan so'ng II bosqichdagi yotoq yaralarining 70% dan ortig'i, III bosqichdagi

yotoq yaralarining 50% va IV bosqichdagi yotoq yaralarining 30% davolanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. M .A .Fozilbekova, N .A .Nurmatova. Hamshiralik ishi nazariyasi asoslari. - "O'qiluvchi", 2002.
2. Q .S. Inamov. Hamshiralik ishi asoslari. - T., 2007.
3. T .I. Umarova, M .A .Qayumova, M .Q .Ibrohimova. Hamshiralik ishi. - T., "Zarqalam", 2005.
4. M .I. Musaeva , A .Q .Bayjanov. Yuqumli kasalliklar epidemiologiyasi va parazitologiyasi.
5. M .F .Z iyayeva. Terapiya. - T., "Ilm Ziyo", 2004.
6. S .O .Haydarov, Sh.X .Ermatov. Ichki kasalliklar. - T., "Abu Ali Ibn Sino", 2002.

О ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ

Джалилова Нилуфар Дильшодовна

Ташкентский университет информационных технологий имени
Мухаммада аль-Хорезми/кафедра иностранных языков, преподаватель
nilufar_dd@mail.ru

Аннотация: В данной статье исследуется проблема формирования профессиональной компетентности будущих врачей. Современная система медицинского образования сталкивается с серьезными проблемами в подготовке студентов к удовлетворению требований быстро меняющегося ландшафта здравоохранения. В исследовании рассматриваются ключевые факторы, влияющие на развитие профессиональной компетентности, такие как качество образования, клинический опыт, использование современных методов обучения. В медицинском образовании большое значение имеет понятие профессиональной компетентности. Это относится к знаниям, навыкам, отношениям и поведению, которые необходимы врачам для эффективного выполнения своих обязанностей и предоставления высококачественных медицинских услуг.

Ключевые слова: Профессиональная компетентность, здравоохранение, студенты-медики, языковые навыки, медицинское образование, коммуникативные навыки, критическое мышление, профессионализм, медицинская терминология.

Формирование профессиональной компетентности будущих врачей является важнейшим аспектом медицинского образования. Поскольку сфера медицины становится все более глобализированной, для медицинских работников крайне важно обладать не только клиническими навыками, но и эффективными коммуникативными и языковыми навыками. Английский язык играет жизненно важную роль в обеспечении эффективного общения между медицинскими работниками во всем мире.

Однако преподавание английского языка будущим врачам сопряжено с рядом проблем. Студентам-медикам часто трудно развить необходимые языковые навыки и культурную компетентность, необходимые для эффективного общения с пациентами, коллегами и другими медицинскими работниками. Традиционный подход к преподаванию английского языка в медицинском образовании часто фокусируется исключительно на владении языком, игнорируя конкретные нужды и требования медицинской профессии.

Более того, интеграция преподавания английского языка в и без того требовательную медицинскую программу создает дополнительные проблемы. Студенты-медики сталкиваются с нехваткой времени и большой рабочей нагрузкой, что затрудняет выделение достаточного времени и ресурсов для изучения языка. Кроме того, нехватка подготовленных преподавателей английского языка с глубоким пониманием медицинской терминологии и практики еще больше препятствует эффективному преподаванию английского языка в медицинских целях.

К тому же, культурные различия и различное происхождение студентов-медиков еще больше усложняют преподавание английского языка в медицинских целях. Культурная компетентность имеет важное значение в здравоохранении, поскольку врачи должны быть в состоянии понимать и уважать убеждения, ценности и практики пациентов из разных культур. Однако обучение культурной

компетентности наряду с языковыми навыками часто упускается из виду, что приводит к потенциальному недопониманию и коммуникативным барьерам в медицинской практике.

Таким образом, актуальная проблема состоит в том, чтобы определить эффективные стратегии и подходы к преподаванию английского языка для будущих врачей, которые учитывают конкретные потребности студентов-медиков, интегрируют преподавание языка в медицинскую учебную программу и развивают необходимые языковые навыки, культурную компетентность и необходимую профессиональную компетентность. за успешную медицинскую практику. Кроме того, важно изучить способы преодоления проблем ограниченности ресурсов, сопротивления переменам, языковых барьеров и культурных различий, чтобы обеспечить эффективное преподавание английского языка в медицинских целях.

Эффективное общение является фундаментальным аспектом медицинской практики. Врачам необходимо уметь передавать пациентам сложную медицинскую информацию, сотрудничать с коллегами и участвовать в междисциплинарной командной работе. Интегрируя преподавание английского языка в медицинское образование, данное исследование направлено на улучшение коммуникативных навыков будущих врачей. Улучшенные коммуникативные навыки позволят врачам четко объяснять медицинские концепции, внимательно слушать пациентов и строить отношения с коллегами. Это, в свою очередь, приведет к более эффективному и ориентированному на пациента лечению.

В сфере медицинского образования понятие профессиональной компетентности имеет первостепенное значение. Это относится к знаниям, навыкам, отношениям и поведению, которые необходимы врачам для эффективного выполнения своих обязанностей и предоставления высококачественных медицинских услуг. Профессиональная компетентность выходит за рамки приобретения медицинских знаний и технических навыков; он включает в себя способность применять эти знания в реальных жизненных ситуациях, эффективно общаться с пациентами и коллегами и демонстрировать профессионализм во всех аспектах медицинской практики.

Профессиональная компетентность в медицинской сфере включает в себя несколько ключевых компонентов:

1. Медицинские знания. Этот компонент относится к пониманию медицинских концепций, теорий и принципов. Оно включает в себя знания анатомии, физиологии, патологии, фармакологии и других медицинских наук.

2. Клинические навыки. Они включают в себя способность выполнять медицинские процедуры, диагностировать и лечить заболевания, интерпретировать результаты медицинских анализов и визуализаций, а также обеспечивать надлежащий уход за пациентами. Эти навыки развиваются посредством практических занятий и практического опыта.

3. Навыки общения. Эффективное общение необходимо врачам для установления взаимопонимания с пациентами, сбора точных историй болезни, объяснения диагнозов и планов лечения, а также оказания эмоциональной поддержки. Коммуникативные навыки также включают в себя способность сотрудничать с коллегами и другими медицинскими работниками.

4. Критическое мышление и решение проблем. Врачи должны обладать способностью анализировать сложные медицинские ситуации, выявлять проблемы и разрабатывать соответствующие решения. Навыки критического мышления позволяют врачам принимать обоснованные решения и обеспечивать оптимальный уход за пациентами.

5.Профессионализм: включает в себя этическое поведение, честность, сочувствие и уважение прав пациентов и конфиденциальности. Это предполагает соблюдение профессиональных границ, соблюдение этических принципов и демонстрацию приверженности непрерывному обучению и профессиональному развитию.

Развитие профессиональной компетентности имеет важное значение в медицинском образовании по нескольким причинам:

1.Безопасность пациентов и качество медицинской помощи. Профессиональная компетентность гарантирует наличие у врачей необходимых знаний и навыков для оказания безопасных и качественных медицинских услуг. Это сводит к минимуму риск врачебных ошибок и улучшает результаты лечения пациентов.

2.Формирование профессиональной идентичности. Развитие профессиональной компетентности помогает будущим врачам утвердить свою профессиональную идентичность и чувство принадлежности к медицинской профессии. Это прививает чувство ответственности, подотчетности и приверженности лечению пациентов.

3.Эффективное общение и сотрудничество. Профессиональная компетентность включает в себя навыки эффективного общения, которые необходимы для построения доверия и взаимопонимания с пациентами, а также для сотрудничества с коллегами и другими медицинскими работниками. Это улучшает междисциплинарную командную работу и улучшает координацию ухода за пациентами.

4.Адаптивность и обучение на протяжении всей жизни. Профессиональная компетентность дает врачам возможность адаптироваться к новым медицинским достижениям, технологиям и системам здравоохранения. Это способствует развитию культуры непрерывного обучения и непрерывного профессионального развития.

5.Этическое и профессиональное поведение. Профессиональная компетентность включает профессионализм, который необходим для соблюдения этических стандартов, уважения прав пациентов и поддержания добросовестности медицинской профессии. Это гарантирует, что врачи действуют в интересах своих пациентов и общества.

В заключение следует отметить, что профессиональная компетентность является жизненно важным аспектом медицинского образования. Оно включает в себя интеграцию медицинских знаний, клинических навыков, коммуникативных навыков, критического мышления и профессионализма. Развитие профессиональной компетентности требует комплексного подхода, включающего интегрированную учебную программу, экспериментальное обучение, ролевое моделирование, рефлексивную практику, междисциплинарное образование и этическое образование. Сосредоточив внимание на развитии профессиональной компетентности, программы медицинского образования могут подготовить будущих врачей к предоставлению высококачественных медицинских услуг и решению сложных задач медицинской профессии.

Список использованной литературы.

1.Грабой Т.А. Формирование профессиональной коммуникативной компетенции на материале языка специальности в неязыковом вузе: Дис. к.п.н. - М., 2002. 172 с.

2.Гузачева Н.И. Технология ZOOM как эффективный инструмент для дистанционного обучения в преподавании английского языка студентам медикам. Бюллетень науки и практики / Bulletin of Science and Practice Т. 6. №5. 2020.

3.Джалилова Н.Д. Formation of Communicative Competence in ELT. Педиатрия.

Научно-практический журнал. Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт. Номер 2. выпуск 4. 2022. Стр. 188-190.

4.Конова З.И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе.2017.

5.Guskey T.R. (2000). Evaluating professional development. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

6.Thomas R. Guskey. Evaluating Professional Development. University of Kentucky,2000.

7.Dr. G.Manivannan. Teaching English for Specific Purposes: Learning and Teaching. January, 25th. URL: <https://www.usingenglish.com>

УДК: И 37.02

ПРЕИМУЩЕСТВА ОБУЧЕНИЯ НОВОЙ ЛЕКСИКЕ СВЯЗАННОЙ С ТЕМОЙ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ, ПРИМЕНЯЯ КОММУНИКАТИВНЫЙ МЕТОД ПРЕПОДАВАНИЯ

Мирсалихова Робия Тимуровна

Студентка Узбекского государственного университета мировых языков
mirsalikhovar@gmail.com

Аннотация. Вводя широкий спектр личностно-ориентированной лексики, учащиеся не только расширили свой лексический репертуар, но также смогли сформулировать свои мысли и мнения с большей глубиной и конкретикой. Тонкий и описательный характер словарного запаса, связанного с личностью, предоставил учащимся инструменты для выражения эмоций, черт характера и межличностной динамики с большей ясностью и точностью. Данная статья посвящена освещению значения лексики, связанной с личностными качествами.

Тема личности послужила катализатором содержательных и активных бесед среди студентов. Участие в дискуссиях о личностных качествах, поведенческих тенденциях и эмоциональных склонностях побуждает учащихся делиться личным опытом, приводить примеры и обсуждать противоположные точки зрения. Такое активное участие не только развило их разговорные навыки, но и создало благоприятную атмосферу для выражения мыслей и участия в уважительном диалоге.

Поощрение индивидуального самовыражения

Обучение личностно-ориентированной лексике также позволило учащимся выразить свои уникальные точки зрения, предпочтения и размышления об отдельных и коллективных личностях. Такой акцент на личном выражении создал среду, в которой учащиеся чувствуют себя способными уверенно выражать свои мысли, что приводит к более аутентичному и выразительному использованию языка в устных упражнениях и повседневных разговорах.

Обучение лексике, связанной с личностью, сыграло решающую роль в формировании у учащихся уверенности в самовыражении. По мере того, как они лучше знакомятся с широким спектром словарного запаса, связанного с личностными качествами, учащиеся демонстрируют возросшую готовность делиться своими мыслями, участвовать в дебатах и выражать свои идеи бегло и убедительно. Эта возросшая уверенность укрепила их разговорные способности, способствуя более напористому и выразительному стилю общения.

В целом, интеграция личностно-ориентированной лексики не только повысила лексическую компетентность учащихся, но и внесла значительный вклад в улучшение их разговорных навыков. Тема личности послужила каналом для аутентичных и содержательных разговоров, создавая яркую и коммуникативную атмосферу в классе. В дальнейшем я намерен продолжать использовать словарный запас, связанный с темой, для улучшения разговорных способностей учащихся, дальнейшего развития их уверенности, сочувствия и навыков выразительной речи. Положительное влияние этого комплексного подхода побуждает меня изучать дополнительные тематические словарные единицы, соответствующие интересам студентов и позволяющие постоянно расти в их владении языком и

коммуникативной компетентности.

Восторженное участие

Рвение и энтузиазм, проявленные студентами при использовании методов CLT (Communicative language teaching) и TBL (Task-based learning), были поразительны. Студенты с искренним интересом восприняли коммуникативную и целенаправленную деятельность, активно участвуя в интерактивных упражнениях и искренне принимая вызовы и возможности, предоставляемые этими педагогическими подходами.

Подход CLT, характеризующийся ролевыми играми и дебатами, действительно нашел отклик у студентов. Их искреннее участие в этих мероприятиях демонстрирует их признательность за подлинный коммуникативный опыт, который способствует доверию и значимому взаимодействию. Участвуя в ролевых играх и дебатах, учащиеся продемонстрировали не только улучшение лингвистической компетентности, но и больший комфорт при самовыражении в ситуациях из реальной жизни.

Повышение межличностных отношений и прогресс

Отзывы, которые я получил от студентов, подчеркивают ощутимые преимущества, которые они видят в этих методологиях. Они заявили, что TBL значительно способствовал расширению их словарного запаса и что письменные задания положительно повлияли как на их письменные, так и на устные продуктивные навыки, демонстрируя четкое понимание преимуществ с точки зрения как расширения словарного запаса, так и лингвистической компетентности.

Помимо изучения языка, подход CLT активно способствует развитию навыков межличностного общения, предлагая учащимся безопасное пространство для выражения мнений, оспаривания идей и изучения различных точек зрения. Положительное восприятие ролевых игр и дебатов демонстрирует их растущую уверенность в самовыражении, сопереживании другим и активном участии в дискуссиях, что указывает на углубление чувства межкультурной и коммуникативной осведомленности.

Заключение. Чрезвычайно положительная реакция студентов на методы CLT и TBL подтверждает ценность этих подходов в создании коммуникативной и ориентированной на учащихся среды обучения. Использование этих методологий позволит учащимся и дальше развиваться как уверенные, выразительные и заинтересованные коммуникаторы, а также послужит свидетельством эффективности этого динамичного обучения.

Список использованной литературы.

1. <https://busyteacher.org/18403-personality-traits-5-strategies-for-teaching.html>
2. <https://www.teachingenglish.org.uk/training/teachingenglish-how-teach-vocabulary>
3. Nation, I. S. P. (2001). Learning vocabulary in another language. Cambridge: Cambridge University Press.
4. ParisaFarrokh, Zeinab Jalili Kalengestani, M.A.(2019). The Relationship between Personality Traits and Vocabulary Learning Strategies

УДК: И 37.02

**ПЕРЕОСМЫСЛЕНИЕ ОБЩЕСТВА: ПЕРЕСЕЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ
СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА И КУЛЬТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ****Мирсалихова Робия Тимуровна**Студентка Узбекского государственного университета мировых языков
mirsalikhovar@gmail.com

Аннотация: Статья посвящена литературе Серебряного века русской поэзии. Данное описательное исследование призвано проанализировать корни возникновения литературы этого периода, концепции и проблемы авторов того времени. Образ и стиль письма, а также факторы, повлиявшие на эту эпоху, также включены и подробно обсуждаются в данной статье. Кроме того, приведены примеры к каждой особенности и приводятся.

Литература Серебряного века, также известная как Серебряный век, является свидетельством глубокой эпохи интеллектуальных, художественных и социальных исследований в России, отмеченной богатым разнообразием литературных достижений и культурных преобразований. Этот период, охватывающий конец 19-го века до начала 20-го века, стал свидетелем сближения художественных движений, интеллектуального брожения и поиска нового определения места личности в быстро развивающемся социальном ландшафте.

Ключевые слова: Серебряный век, модернистское мышление, социальный ландшафт, символизм, футуризм и акмеизм.

Литература Серебряного века в России остается важной из-за ее глубокого влияния на культурное развитие, отражения социальных изменений и ее непреходящего наследия как источника вдохновения для последующих поколений писателей и мыслителей. Он служит свидетельством богатого слияния художественных и интеллектуальных исследований в период трансформационных социальных изменений.

Литературный обзор.

Серебряный век - образное название периода истории русской поэзии, относящегося к началу XX века и соответствующего по аналогии "Золотому веку" (первая треть XIX века).

Эпоху рубежа веков после ее завершения называли "Серебряным веком". Понятие возникло в среде русской эмиграции, которая ретроспективно оценивала ушедшую эпоху как второй расцвет русской культуры после "золотого века", который часто называют пушкинской эпохой, то есть первой третью XIX века. Если *fin de siècle* ("конец века") - общеевропейский термин, то о грамотности Серебряного века говорят только применительно к русской культуре.

Чаще всего употребляется в связи с "поэзией Серебряного века" - в понимании, охватывающем не только поэтов первой величины, но и десятки и сотни любителей, создающих среду, необходимую для их проявления. В целом Серебряный век характеризовался появлением широкого слоя образованного общества, появлением просвещенных любителей искусства. Многие из этих любителей позже стали профессионалами, а другой значительной аудиторией были зрители, слушатели, читатели и критики.

Выражение "Серебряный век" получило распространение в Советском Союзе

после того, как читатели познакомились со стихотворением Анны Ахматовой без героя.

Серебряный век русской культуры имеет свои отличительные черты:

1. модернистское мышление деятелей культуры;
2. сильное влияние абстрактного искусства;
3. расцвет благотворительности.

В рассматриваемый период периодическая печать стала играть большую роль в общественной жизни России. Предварительная цензура перестала применяться, из-за чего значительно возросло количество газетных публикаций и увеличился тираж.

В Серебряном веке театральная жизнь была особенно богата. Помимо ведущих Большого театра в Москве и Мариинского театра в Санкт-Петербурге, популярность приобрел и МХАТ. Серебряный век по-разному воспринимался деятелями культуры. Многие называют эту эпоху временем формирования нового менталитета российских граждан, зарождения религиозно-философского Возрождения, освобождения мышления от социальности и политики.

Главная часть. Анализ особенностей и концепций русской литературы Серебряного века.

Литература Серебряного века в России, охватывающая период с конца XIX до начала XX века, представляет собой глубокую эпоху интеллектуального и художественного выражения. Этот период ознаменовал собой время радикальных социальных, культурных и художественных преобразований, определяемых богатым разнообразием литературных достижений, авангардными экспериментами и философским самоанализом. Вот описание литературы этого замечательного века:

Интеллект и художественный фермент

Литература Серебряного века характеризовалась ярким ферментом интеллектуальной мысли, художественным новаторством и стремлением переопределить место личности в быстро развивающемся социальном ландшафте. Он стал свидетелем появления разнообразных литературных движений, включая символизм, футуризм и акмеизм, каждое из которых предлагало уникальную призму, через которую писатели и мыслители стремились переосмыслить человеческий опыт и его связь с более широкой культурной и социальной средой.

Философские и эстетические исследования

По своей сути литература Серебряного века была глубоко погружена в философские и эстетические исследования. Поэты, прозаики и драматурги глубоко размышляли над состоянием человека, углубляясь в мистические, психологические и трансцендентальные темы, стремясь уловить сложности и нюансы существования. Это исследование привело к глубокому переосмыслению роли искусства и его отношения к обществу, отправив его на неизведанные территории человеческой психики и очаровательного и бурного мира, который их окружал.

Критика традиционных конструкций

Литература Серебряного века содержала критический анализ традиционных конструкций, социальных норм и роли личности в быстро развивающемся обществе. Писатели и поэты боролись с противоречиями между традицией и современностью, предлагая созерцательное понимание человеческого духа, противоречий современного общества и неумолимой природы перемен.

Наследие и влияние

Литература Серебряного века оставила неизгладимый след в русской и мировой

литературе. Его интеллектуальные и эстетические эксперименты в сочетании с глубоким взаимодействием с социальными и культурными темами продолжают приносить пользу.

Наследие и влияние

Литература Серебряного века оставила неизгладимый след в русской и мировой литературе. Его интеллектуальные и эстетические эксперименты в сочетании с глубоким взаимодействием с социальными и культурными темами продолжают вдохновлять современные литературные и интеллектуальные диалоги о сложностях человеческого существования, поисках истины и смысла, а также роли искусства в формировании общества.

Литература Серебряного века является вечным свидетельством взаимодействия между художественным выражением и общественным созерцанием. Благодаря своим запутанным повествованиям, глубоким самоанализам и глубоким вопросам социальных построений, он представляет собой зеркало эпохи культурных преобразований и интеллектуального брожения, предлагая вневременное понимание сложностей человеческого существования в динамичных социальных рамках.

Социальная и художественная трансформация

Серебряный век представлял собой период интенсивных перемен, как социальных, так и художественных, в России. Литература, созданная в это время, отражала эту преобразующую энергию, используя новые идеи, философию и художественное выражение. Писатели и поэты этой эпохи стремились переопределить роль искусства и его отношение к обществу, что привело к взрыву творческих экспериментов и философского самоанализа.

Исследования и эксперименты

Литература Серебряного века характеризовалась духом интеллектуального любопытства, что привело к исследованию разнообразных литературных течений, таких как символизм, футуризм и акмеизм. Эти движения способствовали созданию новаторских и расширяющих границы произведений, которые бросали вызов традиционным литературным нормам и исследовали новые эстетические и философские границы.

Отражение культурной и национальной идентичности

В этот период литературы наблюдался повышенный интерес к переопределению культурной и национальной идентичности. Писатели вновь обратились к фольклору, мифологии и историческим темам, переосмысливая российскую культурную идентичность в быстро меняющемся социальном контексте. Их работы послужили размышлениями о национальном характере и русской культурной идентичности с учетом модернизации и социальных сдвигов.

Влияние на более поздние литературные движения

Литература Серебряного века оказала длительное влияние на последующие литературные движения и культурный дискурс. Его интеллектуальные и эстетические эксперименты продолжают вдохновлять и формировать современные литературные и интеллектуальные диалоги как внутри России, так и во всем мире. Наследие литературы Серебряного века остается пробным камнем для художественного и философского исследования сложностей человеческого существования.

Отражение социальной напряженности

Литература Серебряного века предоставила критический анализ традиционных социальных конструкций, норм и роли личности в изменении общества. Разбирая эту напряженность, писатели той эпохи внесли заставляющую задуматься

информацию о состоянии человека, противоречиях в современном обществе и непреходящем характере социальных изменений.

Пересечение искусства и общества

Литература Серебряного века служила примером взаимодействия искусства и общества, отражая культурные, философские и социальные сложности того периода. Писатели и поэты были глубоко заняты размышлениями о социальных трансформациях, исследованием новых эстетических форм и представлением роли искусства в формировании общественных идеалов и ценностей.

Столкновение искусства и реальности

Литература Серебряного века процветала на фоне быстрых социальных и промышленных перемен, а ее писатели и мыслители были глубоко вовлечены в интеллектуальные усилия по примирению художественного выражения и социальных преобразований. Центральное место в их исследованиях занимала глубокая концепция общества и его многогранная динамика.

Заключение

Литература Серебряного века служит глубоким свидетельством взаимодействия между художественным выражением и общественным созерцанием. Благодаря своим запутанным повествованиям, глубоким самоанализам и глубоким вопросам социальных построений, он представляет собой зеркало эпохи культурных преобразований и интеллектуального брожения, предлагая вневременное понимание сложностей человеческого существования в динамичных социальных рамках.

Список использованной литературы

1. Irina Maidanskaya. (2020). 'The Russian Silver Age': invention or intention? .Studies in East European thought. <https://www.researchgate.net/journal/Studies-in-East-European-Thought-1573->
2. <https://vestnik-historicalsciences.mgpu.ru/2022/03/04/european-context-of-the-silver-age-russian-culture/?lang=en&ysclid=lpvfxkr7no140619749>
3. <https://eng.aboutlaserremoval.com/serebryanij-vek-russkoj-kulturi-view-564039>

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ В РАМКАХ КЕМБРИДЖСКОЙ СИСТЕМЫ: ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ВОЗДЕЙСТВИЕ НА РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧЕНИКОВ.

Алламуратова Шахзодахон Султонмахмуд кизи
магистр 1 курса чирчикского государственного
педагогического университета

Аннотация: в настоящее время в педагогическую науку и практику прочно вошло понятие "педагогическая технология (от греч. technē - искусство, наука, ловкость и logos-наука). Интерактивные технологии завоевывают сегодня всё большее признание и используются при преподавании различных учебных дисциплин особенно на уроках биологии. Целью внедрения этой системы обучения является то, что учителя могут усовершенствовать свои педагогические навыки, а актуальность состоит в том, что в результате использования данной технологии изменится отношение учащихся к учению, сформируется сплоченная творческая группа, учащиеся научатся находить выход из создавшихся ситуаций, успешно учиться, приобретут навыки самоорганизации, самопроверки, и самооценки. Реализация технологии обучения биологии в контексте кембриджской системы образования представляет собой инновационный подход, способствующий углубленному пониманию биологических наук и формированию критического мышления у учеников.

Ключевые слова: Кембридж, интеграция, реализация

Интеграция кембриджской системы образования в обучение биологии предоставляет ученикам уникальные методы исследования, акцентируя внимание на практическом опыте, междисциплинарном подходе и развитии аналитических навыков, что способствует более глубокому и осмысленному усвоению биологических наук и формированию готовности к научному и инновационному мышлению в будущем. Путем внедрения технологии обучения биологии с использованием кембриджской системы учебных программ ученики не только осваивают фундаментальные знания в области биологии, но также развивают критическое мышление, способности к самостоятельному исследованию и готовность к эффективному взаимодействию с вызовами современного мира, базирующегося на научных достижениях. Использование технологии обучения биологии в сочетании с кембриджской системой создает образовательную среду, ориентированную на глубокое понимание биологических процессов через интерактивные методы, практические лабораторные работы и проектные задачи. Этот подход способствует не только усвоению содержания, но и развитию аналитических и творческих способностей учеников.

Список использованной литературы.

1. Кембриджская система образования. Официальный веб-сайт: <https://www.cambridge.org/>
2. Clark, J., & Hollingsworth, R. "Biology Education in the Cambridge System: Innovations and Impact." *Journal of Science Education*, 2020, 25(2), 123-140.
3. Учебные программы по биологии для средних школ Кембриджской системы. Официальный веб-сайт: <https://www.cie.org.uk/programmes-and-qualifications/>
4. <https://yuz.uz/uz/news/talim-tizimi-va-yangicha-yondashuvlar>

**SAYLOVLAR JARAYONIDA PARTIYA NASHRLARIDA YORITILGAN
MAVZULAR TAHLILI****Davron Mansurov**O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar
universiteti Harbiy va sport jurnalistikasi kafedrası katta o'qituvchisi
davron1522140@mail.ru*Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalar nashrlarining 2016 yil Prezident saylovi davrida chop etilgan ba'zi sonlari tahlil qilinadi.**Kalit so'zlar: partiya nashrlari, "Adolat" gazetasi, "O'zbekiston ovozi" gazetasi, saylov, saylovoli dasturi, demokratiya, sarlavha, reklama.***АНАЛИЗ ТЕМАТИКИ, ОСВЕЩЕННОЙ В ПАРТИЙНЫХ
ПУБЛИКАЦИЯХ В ВО ВРЕМЯ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА***Аннотация: В статье анализируются некоторые вопросы публикаций политических партий, действующих в процессе углубления демократических реформ и формирования гражданского общества в Республике Узбекистан, опубликованных в ходе президентских выборов 2016 года.**Ключевые слова: партийные издания, газета "Адолат", газета "Голос Узбекистана", выборы, предвыборная программа, демократия, заголовок, реклама.***ANALYSIS OF SUBJECTS COVERED IN PARTY PUBLICATIONS DURING
THE ELECTION PROCESS***Abstract: The article analyzes some issues of publications of political parties operating in the process of deepening democratic reforms and forming civil society in the Republic of Uzbekistan, published during the 2016 presidential election.**Keywords: party publications, "Adolat" newspaper, "Voice of Uzbekistan" newspaper, election, electoral program, democracy, headline, advertising.*

Yangiliklarni tayyorlashda kim, kimni, nima, qachon, qaerda, nima uchun kabi 6 boqiy savolni unutmaslik kerak. Ushbu keltirilgan kategoriyalar asosida O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalarning 2016 yilda bo'lib o'tgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentligi saylovidagi ishtirokining[1] partiyalar ijtimoiy-siyosiy nashrlarida qanday yoritilganini aniq misollar asosida tahlil qilib chiqamiz. Masalan, "Adolat" ijtimoiy-siyosiy gazetasida "O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga nomzodlar ro'yhatga olindi"[2] sarlavhali maqola O'zbekiston "Adolat" SDPdan Prezidentlikka nomzod Narimon Majitovich Umarovning dasturini qo'llab-quvvatlashga chaqiriq bilan boshlanadi. Gazetaning 1-4 sahifalarida nomzodning Surhondaryo, Qashqadaryo, Farg'ona viloyatlari saylovchilari bilan uchrashuvlari yoritilgan maqola chop etilgan. Sarlavha asar mohiyati, uslubini o'zida ko'rsatib turadi. Aynan matnning nima xususida ekanligi, qanday uslubda yozilganligi unga qo'yilgan sarlavha orqali anglashib turadi. Ta'kidlash lozimki, badiiy publitsistik matnlar sarlavhasidan badiiylilik, shuningdek, ta'sirchanlik ko'rinib turadi. Tasviriy ifoda vositalaridan foydalaniladi. Ammo siyosiy matnlarga qo'yilgan sarlavhalarda esa aksincha, jiddiylilik, ba'zan oddiylilik va aniqlikni kuzatish mumkin. Yuqoridagi sarlavha

jiddiylik va oddiylik asosiga qurilganini ko'rishimiz mumkin.

Gazetani varaqlar ekansiz 4-sahifada "Huquqiy maslahat" sarlavhasi ostida Prezident saylovi bilan bog'liq savollarga huquqshunos A.Rahmonov tomonidan batafsil javoblar e'lon qilingan. Buni ijobiy baholamoq kerak. Chunki kattami-kichikda o'tkazilayotgan saylov bilan bog'liq savollar bo'lishi tabiiy va buni oldindan anglagan holda berib borish gazetxonlar va partiya a'zolari uchun foydadan holi bo'lmaydi.

Gazetaning 7-sahifasida "Adolat" gazetasi muhbiri Kamol Matyoqubovning "Boqiy shaharning yangilanayotgan qiyofasi" nomli maqolasi chop etilgan. Maqolada Xiva shahridagi tarixiy obidalar, sayyoxlik majmualari, Ichon-qal'ada olib borilayotgan ta'mirlash ishlari haqida so'z boradi. Mavzuni davom ettirgan holda O'zbekiston "Adolat" SDP Xiva tuman Kengashi raisi Shuhrat Bekchanov "2013-2015 yillarda Xorazm viloyatida turizm sohasini rivojlantirish dasturi to'g'risida"gi Prezident Qarori ijrosi bo'yicha qilinayotgan ishlar hususida "Tarix ko'zgusi" nomli maqolasida o'z fikr-mulohazalarini bildiradi. Yuqorida keltirilgan ikki maqolada ham mualliflar masalada partiyaning aloqasi qanday bo'lganligi hususida to'xtalmaganlar, faqatgina o'zlarining shaxsiy fikrlari bilan cheklanganlar. Fikrlarning berilgani yaxshi albatta, lekin masalaning ikkinchi tomoni ham borda. Maqolada keltirilgan masalalar O'zbekiston "Milliy tiklanish" demokratik partiyasining saylovoldi dasturida ilgari surilgan vazifalar sirasiga kiradi. Bunga na maqolani yozgan gazeta muxbiri va na gazeta bosh muxarriri, qo'yingki partiya Siyosiy Kengashi raisining mafkuraviy ishlar bo'yicha o'rinbosari ham e'tibor bermagan. Muhim siyosiy jarayon vaqtida bu kabi e'tiborsizlikni kechirib bo'ladimi?

Gezetada 8-sahifaning juda katta qismi Asaka bank tomonidan "Sog'lom ona va bola yili" munosabati bilan taqdim etilayotgan milliy valyutadagi omonat turi haqidagi reklama e'loni bilan to'ldirilgan. Huddi shuningdek, o'sha sahifada "GLOBAL SAVDO FAYZ BUXARA" MChJning boshlang'ich bahosi oshib borish tartibida o'tkaziladigan ochiq auktsion savdosiga taklif chop etilgan. Buni qanday tushinmoq kerak. Mamlakatda saylov jarayoni tobora o'zining avj pallasiga kirib borayotgan vaqtda siyosiy partiyaning bosma nashrida reklama berilishini qanday izohlash mumkin. Bundan shunday xulosa chiqarishimiz mumkinki, gazetaning maxsus saylovoldi targ'iboti uchun mediya-rejasi ishlab chiqilmagan. Reklamaning bu tarzda berilishi gazetaning yillik rejasida ko'zda tutilgan rejaga muvofiq ish ko'rilganidan darak beradi. Siyosiy partiyalar ijtimoiy-siyosiy nashrlari siyosiy kampaniyalar jarayonida reklama berishdan o'zlarini tiyishlari kerak, nazarimda. Bu jarayonda eng katta e'tibor saylovchi ishonchiga sazovor bo'lish ekannini yodda tushish lozim.

"O'zbekiston ovozi" gazetasining 1-2-sahifalarida saylovga tayyorgarlik haqida[3] foto material katta hajmda bosilgan.

"Prezidentlikka nomzod va uning saylovoldi dasturi tasdiqlandi" sarlavhali maqolada O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi Markaziy Kengashi raisi, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasidagi partiya fraksiyasi rahbari Hotamjon Ketmonovning O'zbekiston XDP X quriltoyidagi ma'ruzasi chop etilgan. (Bu kabi holatlarni boshqa siyosiy partiyalar nashrlarida ham kuzatishimiz mumkin)

4-sahifada "Ertangi kun bizniki, marra bizniki" rukni ostida "Yosh o'zbek sozandasi hammani maftun etdi" nomli sarlavha ostida "Jahon" axborot agentligi materiali bosilgan. Bu maqolani berishdan maqsad nima ekanligini ochig'i anglolmadik. Sababi, jamiyatda siyosiy jarayonlar avj olayotgan pallada gazetaning barcha sahifalari saylovga oid materiallar bilan to'lib toshishi kerak emasmi? Mustaqil rivojlanish yillari mobaynida mamlakatimizda o'sib kelayotgan yosh avlod vakillariga ilm-fan va san'at bilan yaqindan oshno bo'lishlari, ularning respublika va xalqaro miqyosdagi tanlovlar, olimpiadalar va musobaqalardagi ishtirokini rag'batlantirish, ijodiy va intellektual salohiyatini namoyon etishlari uchun barcha zarur sharoitlar yaratilgan. Maqolada shu imkoniyatlardan unumli foydalangan

yosh sozanda haqida so'z boradi. Ammo savol tug'iladi, bu o'smirning siyosiy partiyaga qanday aloqasi bor? Savol savolligicha qolib ketadi. Faqatgina sahifani to'ldirish uchungina foydalanishgan degan hulosaga kelishimiz mumkin.

So'nggi sahifada "Rang-barang yangiliklar" rukni ostida og'ir atletika bo'yicha Rio-2016 Olimpiadasi g'olibi, Olimpiya o'yinlari rekordchisi Ruslan Nurudinov 2017 yilgi sport mavsumida hech qanday musobaqada ishtirok etmasligi, shuningdek, vodiy yo'nalishida yana bir yangi poezd qatnovi yo'lga qo'yilganligi bilan bog'liq maqolalar yoritilgan. Maqolada keltirilgan ma'lumotlar ruknga mos keladi. Ammo keltirilgan ikki ma'lumotda ham partiyaning yoxud partiya deputatlik korpusining nechog'lik o'rni borligi haqida so'z yuritilmaydi.

"Reklama o'rnida" rukni ostida Shahnoza Ro'zieva tomonidan tayyorlangan "Ipoteka-bank" sarmoyalari ishlab chiqarishni rivojlantirishga yo'naltirilmoqda" sarlavhali maqola beriladi. Shu yerda bir savol tug'iladi: Saylov jarayonida siyosiy partiyalar nashrlarida reklamalar berilishi zarurmi? Saylov kampaniyasiga start berilgandan so'ng siyosiy partiya aholi, saylovchi e'tiborini tortish uchun harakat qilishi kerak emasmi. Bu kabi materiallari bilan saylovchi e'tiborini torta olmaydi. Maqolani e'tibor bilan o'qib chiqsangiz partiya saylovoldi dasturida ilgari surilgan vazifalarga ta'luqli bo'lgan ma'lumotlarni uchratmaysiz. "Buxoro Shams savdo-oyina" xususiy korxonasi rahbari, "Ferradu biznes grup" MChJ rahbarlarining mavzuga aloqador fikrlari bosilgan. Ular tomonidan bildirilgan fikrlar O'zLiDeP tomonidan ilgari surilgan maqsad va vazifalarga kiradi. Gazeta tahririyati tadbirkorlar va ishbilarmonlar O'zLiDeP elektorati ekanligini unutishgan shekilli.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1.Nurmatov N., Qosimova N. "Saylov jarayonlarini yoritishda ommaviy axborot vositalarining ro'li". O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2014. - 40 b.

2."Adolat" gazetasi. 2016 yil 4-noyabr №46 (1110)

3."O'zbekiston ovozi" gazetasi. 2016 yil 15 oktyabr №123 (32.182)

4.Mullajonov, Bahodirjon. (2020). Develop a system for converting from flat to braille and use it in special libraries.ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. 10. 1107-1113. 10.5958/2249-7137.2020.01889.3.

5.Davron Mansurov, & A. Safarov. (2023). STAGES OF DEVELOPMENT AND THE NEW IMAGE OF POLITICAL PARTIES IN UZBEKISTAN. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 15, 155-161.

AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDA 4D GRAFIKANI QO'LLANILISHI

Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich

Ilmiy tadqiqotchi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti.

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada kompyuter grafikasini eng yangi sohasi bo'lgan 4D grafika haqida umumiy ma'lumotlar o'rganilib chiqilgan. Shuningdek turli o'lchamga ega grafika turlari, ularni o'ziga xos xususiyatlari, bir-biridan afzallik va kamchiliklari haqida turli fikrlar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Kompyuter grafikasi, 2D grafika, 3D grafika, 4D grafika, gipershakllar, to'rt o'lchovli geometriya, vizualizatsiya.

Hozirda kompyuter texnologiyalari kun sayin rivojlanib borayotkan bir davrda kompyuter grafikasi sohasi xam jadallik bilan rivojlanib bormoqda. Kompyuter grafikasini turli sohalarida, turli o'lchamli grafikalar ishlatilindi. Bunda eng keng tarqalganlari 2D va 3D grafikadir. Grafikani umumiy nomida kelayotgan D qisqartmasi inglizcha "dimensional" so'zidan olingan bo'lib, o'zbekchada "o'lcham", "o'lchov" so'zlariga to'g'ri keladi. Shuning uchun xam ba'zi manbalarda 2D grafikani - ikki o'lchovli grafika, 3D grafikani - uch o'lchovli grafika deb ishlatilindi. Bundan katta o'lchovli grafikalarni xam qabul qilish mumkin aslida, lekin hayotimizni o'zi uch o'lchovli bo'lgani uchun undan yuqori o'lchamni tasavvur qilish anchagina qiyinlashadi. Zamonaviy kompyuter grafikasini eng yangi sohalaridan biri bo'lgan 4D grafika sohasi xam hozirgi kunda rivojlanish bosqichida, 4D grafikaga asoslangan o'yinlar, dasturlar yaratila boshlagan. Bunda barcha obyektlar, shakllar to'rt o'lchovga asoslangan bo'ladi.

To'rt o'lchovli geometriya xam mavjud 4D shakllarni o'rganish bilan shug'ullanadigan, bu geometriya Evklid geometriyasi xam deyiladi. "Giper" old qo'shimchasi 3D shakllarni nomiga qo'shib 4D va undan yuqori o'lchovli shakllarni nomlari yasaladi: giperkub, gipersferavahokazo. Quyidagi jadvalda ikki, uch, to'rt vako'p o'lchovli shakllarni nomlari keltirilgan:

2D shakllar	3D shakllar	4D shakllar	Umumiy
Chiziq	Tekislik	Giperplan	Giperplan
Teng tomonli uchburchak	Tetraedr	Pentatop	Simpleks
Kvadrat	Kub	Tesserakt	Giperkub
Doira	Shar	Glom	Gipersfera

4D grafikani tushunish bizga qiyin bo'ladi, buni yaxshiroq tushunish uchun 0D, 1D, 2D, 3D va 4Dlar haqida to'xtalib o'tishimiz lozim:

- 0D bu bir nuqtani o'zi, kordinatalar o'qi bo'lmaydi. Har qanday shakl 0D ga nuqtaga aylanadi;
- 1D bunda faqat bir kordinata o'qi mavjud bo'ladi. Bir chiziq cheksiz davom etgan va siz bu chiziqda istalgan shaklingizni kesma ko'rinishida joylashtirishingiz mumkin;
- 2D grafikani esa tushunish juda oson, bunda x va y o'qlari bo'ladi. Hayotda biz ko'radigan rasmlar, devoriy gazetalar barchasi ikki o'lchovli tekislikda yotgan bo'ladi. Bu

tasvirlar kompyuterda yaratish yoki hayotdagi ikki o'lchovli obyektlarni kompyuterda vizuallashtirish orqali 2D grafika shakllari paydo qilinadi.

- 3D grafikada x va y kordinata o'qlariga uchinchi z o'qi xam qo'shiladi. Endi obyektlar hayotlashadi, chunki hayotimiz uch o'lchovga asoslangan. 2D dizayner rassomlarni ishini kompyuterda qilgan bo'lishsa, 3D dizaynerlar kompyuterda ishlaydigan haykaltaroshlarga eslatadi. Chunki, ular yaratadigan obyektlar endi nafaqat eniga va bo'yiga uzunlikka balkim hajmga xam ega bo'ladi;

- 4D grafikani tushunish esa ancha murakkabroq, chunki biz hayotda maksimal uch o'lchovli obyektlarni ko'ra olamiz. Ba'zi bir ilmiy qarashlarda to'rtinchi o'qni vaqt deb qabul qilishadi. Lekin bu ilmiy qarashni kamchiliklari yetarlicha va bu qarashni rad qiladigan yetarlicha asoslar mavjud. 3D grafikada barcha obyektlarni bir kubni ichiga joylashtirganimizda, 4D grafikani tushunish uchun bizga yana bir tashqi kub kerak bo'ladi. Yani 3D obyektlar ichki kubni ichida joylashgan bo'ladi, bunda ikki kub oralig'idagi istalgan nuqtadan kamera qo'yib ichki obyektzni kuzatish va kamera harakati yordamida 4D grafika paydo bo'ladi. Masalan: konus shakli yuqori markaziy nuqtadan aylana ko'rinsa, yon tomondagi markaziy nuqtadan uchburchak ko'rinadi. Shakllar qaysi nuqtadan ko'inishiga qarab mohiyatini o'zgartiradi. Aslida shakl o'zgarmaydi, lekin uni ko'inishi biz uchun o'zgaradi.

Axborot texnologiyalarini istalgan sohasida 4D grafikani qo'llanilishi bu sohani zamon talablariga mos tarzda rivojlanishiga sabab bo'ladi. Hozirgi kunda bu grafika eng ko'p qo'llaniladigan soha bu o'yin yaratish yo'nalishidir. Zamonaviy o'yinlarda bu grafikadan foydalanishayotganiga ko'p duch kelyapmiz. Bu bilan o'yinlar yanada qiziq, yanada ajoyiblashib jalb qilish qobiliyati o'sib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1.Lecoeur, Bastien & Barbone, Marco & Gough, Jessica & Oelfke, Uwe & Luk, Wayne & Gaydadjev, Georgi & Wetscherek, Andreas. (2023). Accelerating 4D image reconstruction for magnetic resonance-guided radiotherapy. Physics and Imaging in Radiation Oncology. 27. 100484. 10.1016/j.phro.2023.100484.

2.Hinton, C. H. The Fourth Dimension. Pomeroy, WA: Health Research, 1993.

3.Davron Mansurov, & A. Safarov. (2023). STAGES OF DEVELOPMENT AND THE NEW IMAGE OF POLITICAL PARTIES IN UZBEKISTAN. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 15, 155-161.

4.Kurbanov, Sultanboy. (2022). Methods and models of surface formation in the process of three-dimensional modeling. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. 12. 272-280. 10.5958/2249-7315.2022.00187.3.

TALABALAR KREATIV KOMPETANTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM MASALALARI

Rasulova Zilola Durdimurotovna

BuxDU Pedagogika kafedrası 1-bosqich doktoranti

Annotatsiya : Maqolada kreativlik tushunchasi mohiyati va talabalarda kreativ bilimlarni rivojlantirishning ba'zi bir nazariy-uslubiy jihatlari yoritilgan.

Jahon umumt'lim tizimiga integratsiyalashuv sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirishning nazariy-uslubiy va texnologik muammolarini ishlab chiqish oliy ta'lim muasasalari uchun dolzarb vazifalardan biriga aylandi. Ba'zi tadqiqotchi olimlarning shaxsning kreativligi haqidagi falsafiy-pedagogik qarashlarini tahlil qiladigan bo'lsak: Aristotel, Komenskiy, Venttsel, Kapterev shaxsning ijodiy o'z-o'zini rivojlanishining ba'zi bir muammolarini, hamda uning kasbiy-ijodiy tarkibiy qismlarini ko'rsatib berishdi.

Komenskiy, Disterberg, Ushinskiy, Lesgaft, Zagviazinskiy, Kazimirskaya, Kashapov, Podymova va boshqalar) bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahorati va malakasi masalalari har qanday kontekstga qaraganda tez-tez ko'tariladi va tadqiqot predmeti bo'ladi va tayyorgarlik, pedagogik mahorat va ijodkorlik, innovatsion pedagogik faoliyat, ijodiy pedagogik fikrlash degan fikrlarni aytib o'tadi. Hozirgi zamon pedagogikasida "kompetentlik" tushunchasi bilan bir qatorda "kreativlik" tushunchasi ham tez-tez qo'llanilmoqda. Har bir bo'lajak pedagogning kompetentlik darajasi, uning bajargan ishi shu kasbiy faoliyatning yakuniy natijasiga qo'yiladigan talablarga qay darajada javob berishiga qarab belgilanadi. Kompetentlik - kasbiy tayyorgarlikning umuman yangi sifati bo'lib, uning o'ziga xos tomonlari shuki, kompetentli mutaxassisning bilimlari tezkor va harakatchan bo'lib, ular doimo yangilanib turadi. Muammoning mazmunini tushunishning o'zi yetarli bo'lmay, uni boshqa jihatdan maqbul usullar bilan yecha bilish kerak, shu bilan birga, kompetentlik maqbul yechimlarni tanlay bilish, qarorni asoslab bera olish, noto'g'ri yo'llarni chiqarib tashlash, ya'ni tanqidiy fikrlay olishni taqozo etadi.

Kreativlik - bu inson aqliy salohiyatining yuksak darajasi hisoblanib, ob'yektdagi aloqadorliklarni tahlil qilish va o'zgartirish asosida yangi mazmunni yaratadi". Kreativ kompetentlik esa - pedagogik faoliyatga tanqidiy, ijodiy yondashish, o'zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish qobiliyatidir.

Kreativ fikrlash aql va tasavvurga, mantiq va ijodkorlikka qarshi emas, balki ikkalasini ham birlashtiradi. Ushbu turdagi fikrlashning xususiyatlari quyidagi fikrlarni o'z ichiga oladi:

- muammoni aniqlash qobiliyati;
- uni hal qilish uchun turli xil g'oyalarni yaratish qobiliyati;
- nostandart yechimlarni ko'rish qobiliyati;
- tafsilotlarni qo'shish orqali fikrni chuqurlashtirish qobiliyati;
- optimal g'oyalarni tahlil qilish va tanlash qobiliyati.

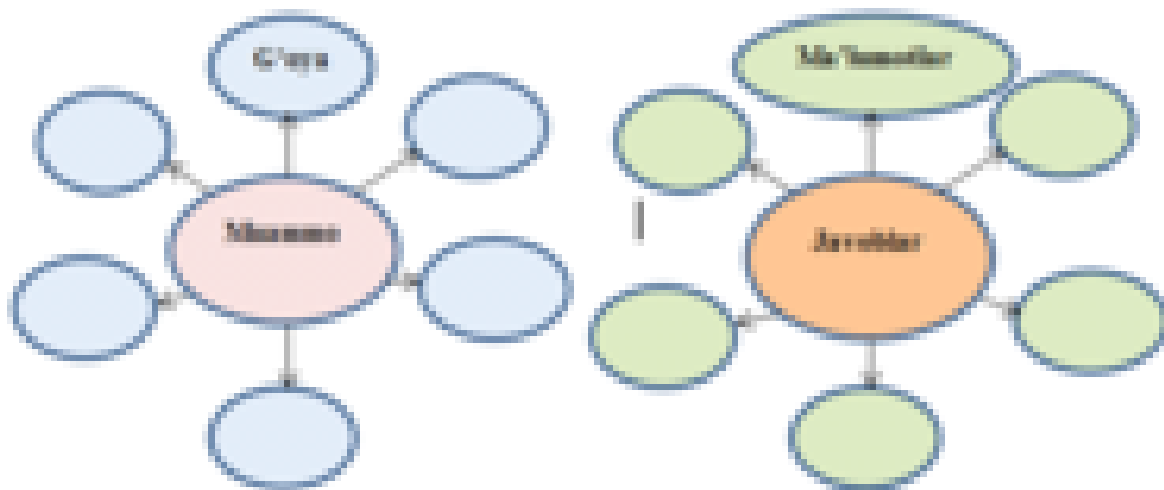
Kreativlik tushunchasi birinchi marta psixolog professor va Amerika Psixologik Assotsiatsiyasi a'zosi Joy Pol Guilford tomonidan tasvirlangan. Shuningdek, u kreativ fikrlashning ikki turini aniqladi: konvergeniya va divergeniya.

1. Konvergent fikrlash. Juda ko'p shartlarga ega bo'lgan muammoning optimal yechimini topish uchun kerak. Masalan, metodik masalani hal qilish: harakatlar ketma-ketligini bajarish orqali topilishi kerak bo'lgan javob mavjud.

Faqat konvergent fikrlashdan foydalanadigan insonlar odatda umume'tirof etilgan

faktlarga ishonishadi, umumiy ma'lumotlardan o'zlarining e'tiqodlarini tasdiqlaydigan narsalarni tanlaydilar va boshqa nuqtai nazarni ifodalovchi ma'lumotlarni rad etadilar.

2. Divergent fikrlash. Bir vaqtning o'zida ko'p yo'nalishda ishlaydi. Undan foydalanib, bitta muammo uchun bir nechta yechimlarni topishingiz mumkin.

Divergent fikrlash, masalan, miya hujumi paytida, jamoa muammoni hal qilish uchun turli xil variantlarni, shu jumladan eng original va noqulay variantlarni taklif qila boshlaganda qo'llaniladi. Divergent fikrlash ham o'ziga xos shanslarga ega. Faqat undan foydalanadigan shaxs o'zi oldida turgan muammolarni hal qilishdan ko'ra cheksiz g'oyalarni ishlab chiqaradi. Shuning uchun ham konvergenstsiyani, ham divergenstsiyani rivojlantirish muhimdir.

Konvergent va divergent fikrlash o'rtasidagi vizual farq

Kreativ fikrlash bo'yicha yana bir mutaxassis, britaniyalik psixolog Edvard de Bono ijodiy fikrlashning yana bir usuli - "Lateral fikrlash"ni taklif qildi. Inson miyasi o'z oldidagi muammolarni isbotlangan usullar - naqshlar yordamida hal qilishni afzal ko'radi. Yon tafakkur muammoga bir tomondan, kutilmagan tomondan, shu jumladan kulgili tomondan yangi qarashni o'z ichiga oladi. Lateral fikrlash g'oyasi ham dizayn fikrlashning asosini tashkil etadi. Dizayn fikrlash - bu tahliliy emas, balki ijodiy yondashuvdan foydalangan holda muammolarni hal qilish metodologiyasi.

Ijodiy fikrlash darajasini qanday baholashning turli usullari mavjud bo'lib, ko'plab testlar yordamida ijodiy fikrlashning rivojlanish darajasini aniqlash mumkin. Masalan, Torrance ijodkorlik testi. Uning muallifi, amerikalik psixolog, pedagogik psixologiya professori Ellis Pol Torrens ijodkorlikning tabiatini o'rganishga ixtisoslashgan va tadqiqotlarga asoslanib, inson ijodkorligining rivojlanish darajasini baholash tizimini taklif qilgan.

Torrance testi aslida modullarga ajratilgan 12 xil kichik testlardan iborat: og'zaki, vizual va ovozli. Bu esa talabalarning ijodiy fikrlashi qanchalik rivojlanganligini aniqlashga yordam beradi. Kreativ fikrlashni sinab ko'rishning yana bir usuli - tadqiqotchi va fantastik psixolog Jerom Seymur Bruner testi 75 ta savolni o'z ichiga oladi, ularning hech biriga "ha" yoki "yo'q" deb javob berish mumkin emas. Natijani yordamchi kalit yordamida izohlash mumkin.

Xulosa shuki, kreativlik - bu iste'dod yoki tug'ma fazilat emas. Kreativ fikrlash talabalarga eng qiyin vazifalar va muammolarni boshi berk ko'cha sifatida emas, balki faqat yengib o'tish mumkin bo'lgan qiyinchiliklar sifatida qabul qilishga yordam beradi. Kreativlik tamoyillariga asosan talabalarning o'qitish amaliyotini rivojlantirish quyidagilardan iborat: talabalarni mustaqil bilim olishga undash; kooperativ, ijtimoiy integratsiyalashgan o'qitish uslubiga ega bo'lish; talabalarni haqiqatga oid bilimlarni o'zlashtirishga undash, ular

mustahkam bilimga ega bo'lishlari (divergent fikrlash) uchun asosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Guilford J.P. (1950) Creativity, American Psychologist, Volume 5, Issue 9, 444-454.
2. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. - 2003. - № 2. - С. 58-64.
3. Torrance, E. P. (1970). Encouraging creativity in the classroom. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Company Publishers.
4. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). - Alexandria - Virginia, USA: ASCD, 2014.
5. Рой А.Дж. Креативное мышление / Пер.с.англ. В.А.Островского. М.: НТ Пресс, 2007, 176 с.

TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН

**"ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ФИЛОЛОГИЯ ВА
ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ
ОМИЛЛАРИ"**

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Файзиев Шахрам Фармонович

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000